

“Türkiye’deki Mülteciler ve Ev Sahibi Toplulukların Finansal Katılımı” Projesi

ingev
TAM

TOPLUMSAL
ARAŞTIRMALAR
MERKEZİ

tarafından hazırlanmıştır.

KOŞUYOLU CD NO: 52 KOŞUYOLU
KADIKÖY - İSTANBUL – TÜRKİYE
T: +90216540 50 21
WWW.INGEV.ORG
INFO@INGEV.ORG

Tarih
28 Şubat 2020

İçindekiler

Yönetici Özeti.....	6
Giriş.....	8
1. Araştırma Yöntemi.....	11
2. Ön Bilgi	14
2.1. Suriye Sorunu ve Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler	14
2.2. Suriyelilerin Türkiye'deki Coğrafi Dağılımı ve Türkiye Nüfus Oranları.....	15
2.3. İstanbul, Ankara ve Gaziantep'te Geçici Koruma altındaki Suriyeliler	16
2.4. Türkiye'de Suriyelilere İlişkin Mevzuat ve Süreç Yönetimi	16
2.5. Türkiye'ye Düzensiz Göç Hareketlerine Genel Bakış	17
2.6. Geçici Koruma Kapsamında Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Özellikleri	18
2.6.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Eğitim ve Mesleki Durumu	18
2.6.2. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İstihdam Durumu	20
2.6.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağlanan Sosyal Yardım	21
2.6.4. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler arasında Türkçe Becerileri.....	22
2.7. Türkiye İşgücü Piyasasına Genel Bakış	22
2.8. Mevcut Meslek Gruplarının Potansiyelleri.....	23
2.9. Türkiye'de Eğitim İstatistikleri.....	24
2.10. Türkiye'de Yabancıların Çalışma Statüsü	25
2.11. Türkiye'deki Suriyelilerin Çalışma Hak ve Koşulları	28
2.11.1. Çalışma İzinleri.....	28
2.11.2. İstihdam Kotaları	28
3. ÖĞRENCİLERİN İSTİHDAM İHTİYAÇLARI DEĞERLENDİRMESİ	29
3.1. Mevcut Koşullar ve Geleceğe İlişkin Beklentiler	29
3.2. Öğrencilerin Eğitim İhtiyaçları	33
3.3. Gelir Kaynakları ve İstihdama Erişim	36
3.4. Finansal Araçlara Erişim.....	37
3.5. Tasarruflar	39
3.6. Krediler ve Ödemeler	39
3.7. Devlet Yardımı ve Sigorta	41
3.8. Hane Halkı Planlaması	41
4. EĞİTİM HAYATI DIŞINDAKİ GENÇLER İÇİN İSTİHDAM İHTİYAÇLARI DEĞERLENDİRMESİ	43
4.1. Mevcut Koşullar ve Geleceğe İlişkin Beklentiler	43
4.2. İhtiyaç Duyulan/Gerekli Beceriler ile Eğitimler	46
4.3. İşle İlgili İlgili Alanları, Zorluklar ve İhtiyaçlar, Piyasa ve İş Fırsatı Bilgisi.....	50
4.4. Kendi İşini Kurmak / Sürdürmek	51
4.5. Finansal Okuryazarlık / İşletme Okuryazarlığı Bilgisi ile Türkiye Finansal Sistemiyle İlgili Deneyimler.....	54
4.6. Tasarruflar	58

4.7.	Krediler/Finansman.....	59
4.8.	Hane Halkı Planlaması	61
5.	GİRİŞİMCİLİK İHTİYAÇLARI DEĞERLENDİRMESİ	62
5.1.	Girişimcilik Deneyimi ve Özgeçmiş	62
5.2.	Çalışanlar	64
5.3.	Tedarikçiler	64
5.4.	Zorluklar	65
5.5.	Pazarlama ve Müşteriler	67
5.6.	Beceriler	68
5.7.	Finansal Okuryazarlık / İşletme Okuryazarlığı ile Türkiye Finansal Sistemiyle İlgili Deneyimler.....	69
5.8.	Tasarruflar	72
5.9.	Krediler/Finansman.....	73
5.10.	Hane Halkı Planlaması	75
6.	TOPLUMSAL CİNSİYET ve ŞEHİR ANALİZİ	76
7.	SONUÇLAR VE TAVSİYELER	87
EK 1:	SOSYAL MEDYA İLETİŞİM KANALLARI	90

Tanımlarla ilgili Not:

Rapor boyunca “Suriyeli” ve “Suriyeliler” tabiri, özellikle aksi belirtilmedikçe *Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyeli kişiler* anlamında kullanılacaktır.

Bu rapor, üç ana hedef grubu kapsamaktadır;

- (1) “Öğrenciler”: Lise veya meslek lisesi öğrencileri (15-18 yaş),
- (2) “Gençler”: Eğitim hayatının dışındaki gençler (18-30),
- (3) “Girişimciler”: 10'dan az sayıda çalışan istihdam eden mikro-girişimciler.

Rapor boyunca bu hedef kitleler sırasıyla *Öğrenciler*, *Gençler* ve *Girişimciler* olarak ifade edilecektir. Aksi belirtilmediği sürece, bu kavramların geçtiği her ifade söz konusu hedef kitlelere hitap etmektedir.

Tablo Listesi

Tablo 1 - Yerinden Edilme Aşamasına Göre Bölümlere Ayrılmış Finansal İhtiyaçlar	10
Tablo 2 - Çalışma kapsamına giren her Şehirdeki Anket Sayısı	12
Tablo 3- Çalışma kapsamına giren şehirlerdeki Odak Grup Tartışmalarının sayısı.....	13
Tablo 4- Girişimcilerle yapılan derinlemesine görüşme sayısı	13
Tablo 5 - Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sayısı.....	14
Tablo 6- Geçici korunan Suriyelilerin Türkiye'de Coğrafi Dağılımı ve Türkiye Nüfus Oranları	15
Tablo 7- Çalışma kapsamında bulunan her şehirde Suriyeli nüfusu	16
Tablo 8- Seçili yıllarda seçili ülkelerden Türkiye'ye gelen Sığınmacı Sayısı	17
Tablo 9- 31.12.2019 itibarıyla Geçici Koruma altındaki Suriyelilerin Yaşı ve Cinsiyet Dağılımı	18
Tablo 10- Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitim Düzeyleri (15 yaş üstü) %	19
Tablo 11- Türkiye'deki Suriyelilerin Mesleki Kırılımı (18 yaş üstü – Geçici Barınma Merkezleri dahil edilmemiştir)	19
Tablo 12- Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitim Seviyesi ve Çalışma Durumunun Çapraz Analizi	20
Tablo 13- Ekonomik Sektörlere Göre Türkiye'de Suriyeli istihdamı.....	21
Tablo 14- Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler arasında Türkçe Seviyesi %	22
Tablo 15- Türkiye'de İşsizlik	23
Tablo 16- Mesleki Beceriler ve İlgili Meslekler	24
Tablo 17- TÜİK Nüfus Verileri (15-19 Yaş Grubu).....	24
Tablo 18- Milli Eğitim Bakanlığı Öğrenci Verileri	24
Tablo 19- Milli Eğitim Bakanlığı Öğrenci Verileri	25
Tablo 20- Türkiye'de Cinsiyete Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzinleri (2011-2018).....	25
Tablo 21- Türkiye'de Ülkeye Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzinleri (2018)	26
Tablo 22- Türkiye'de Ülke Bazında Yabancılara Verilen Çalışma İzinleri (2018)	27
Tablo 23- Türkiye'de Yabancılara Verilen Çalışma İzinleri	27
Tablo 24- Hane Halkı Kişi Sayısı (Öğrenciler)	29
Tablo 25-Hane Halkı Başına Kazanç Sahibi Sayısı (Öğrenciler).....	30
Tablo 26-Hane Halkında Ana Kazanç Sahibi (Öğrenciler)	30
Tablo 27- Hane Halkı Aylık Geliri (Öğrenciler)	30
Tablo 28- Ana Kazanç Sahibinin Gelir kaynağı (Öğrenciler)	31
Tablo 29- Okul Türü (Öğrenciler).....	31
Tablo 30- Girişimcilik veya Maaşlı İş arasındaki Tercih (Öğrenciler)	32
Tablo 31- Öğrenciler Tarafından Tercih Edilen İlk 10 Meslek	32
Tablo 32- Bir Mesleği Tercih Etme Nedenleri (Öğrenciler)	33
Tablo 33- Tercih edilen iş / meslek için gereken destek (Öğrenciler)	33
Tablo 34- Tercih ettiğiniz işe / mesleğe ulaşmak için ihtiyaçlarınıza yönelik desteği nasıl veya nereden elde edebileceğinizi biliyor musunuz?	34
Tablo 35- SURIYELİ Öğrenciler için Çeşitli Eğitim Konularının Önemi	35
Tablo 36- YEREL Öğrenciler için Çeşitli Eğitim Konularının Önemi.....	35
Tablo 37- Bildiğiniz iş arama yöntemleri nelerdir? (Öğrenciler)	36
Tablo 38- Size okuyacağım becerilerin her birinde kendinizi ne kadar yeterli hissediyorsunuz? (İLK-2-TERCİH %'si; "Yeterli" & "Oldukça Yeterli").....	37
Tablo 39- Banka Hesabınız var mı? (Öğrenciler).....	37
Tablo 40- Bir banka hesabınızın olmamasının nedeni nedir? (Öğrenciler)	38
Tablo 41- Kredi kartınız var mı?	38
Tablo 42- Konaklama veya gıda gibi günlük harcamalar dışında, geçtiğimiz yıl para biriktirdiniz mi veya kenara para koydunuz mu?	39
Tablo 43- Geçen yıl kredi aldınız mı veya herhangi bir kaynaktan borç para aldınız mı?	39
Tablo 44- Önümüzdeki 12 ay içinde krediye ihtiyacınız olabileceğini düşünüyor musunuz?	39
Tablo 45- Acil Durum Parası Bulma İhtimali (Öğrenciler) (Acil durum harcamaları için bir ay içinde 1000 TL bulabilme ihtimaliniz nedir?).....	40
Tablo 46- Geçen yıl şahsen herhangi bir maddi destek aldınız mı?	41
Tablo 47- Mali Durumun İdare Edilmesine İlişkin Yönlendirme veya Eğitim (Öğrenciler)	41
Tablo 48- Mali Yeterlilik Ölçümü (Öğrenciler)	42
Tablo 49- Gençlerin Çalışma Durumu Dağılımı	43
Tablo 50- Gençlerin İş Türü Dağılımı.....	43
Tablo 51- Gençlerin İş Deneyimi Dağılımı.....	43
Tablo 52- Mesleğiniz nedir?	44
Tablo 53-Medeni Durum (Gençler)	45
Tablo 54-Hane Halkındaki Kazanç Sahiplerinin Sayısı (Gençler)	45
Tablo 55-Hane Halkındaki Kazanç Sahipleri (Gençler)	45
Tablo 56-Eğitim Seviyesi (Gençler)	46
Tablo 57- SURIYELİ Gençler için Çeşitli Eğitim Konularının Önemi	48
Tablo 58- YEREL Gençler için Çeşitli Eğitim Konularının Önemi	48

Tablo 59- Tercih Edilen Meslekler (Gençler).....	49
Tablo 60- Bir Mesleği Tercih Etme Nedeni	49
Tablo 61- Bildiğiniz iş arama yöntemleri nelerdir? (Gençler)	50
Tablo 62- İş Piyasasında İstenen Beceriler Konusunda Yeterlilik (Gençler)	51
Tablo 63- Girişimcilik veya Maaşlı İş arasındaki Tercih (Gençler)	52
Tablo 64- Tercih Edilen İş / Meslek İçin İhtiyaç Duyulan Destek Türü (Gençler).....	53
Tablo 65- Bu desteği nereden veya nasıl elde edeceğinizi biliyor musunuz? (Gençler)	53
Tablo 66- Şu anda kişisel veya başka biriyle ortak bir banka hesabınız var mı?	54
Tablo 67- Para Transferi Yöntemleri (Gençler)	54
Tablo 68-Tercih Edilen Bankalar (Gençler)	55
Tablo 69- Bir banka hesabınızın olmamasının nedeni nedir?	56
Tablo 70- Kendinizde ait kredi kartınız var mı?.....	57
Tablo 71- Mali Yeterlilik Ölçümü (Gençler).....	57
Tablo 72-Tasarruflar (Okula Dışı Gençler)	58
Tablo 73- Tasarruf Nedenleri (Gençler)	58
Tablo 74- Tasarruf Yöntemi (Gençler)	58
Tablo 75- Geçen yıl kredi aldınız mı veya herhangi bir kaynaktan borç para aldınız mı? (Okula Gitmeyen Gençler)	59
Tablo 76- Önümüzdeki 12 ay içinde krediye ihtiyacınız olabileceğini düşünüyor musunuz? (Gençler).....	60
Tablo 77- Acil Durum Finansmanına Erişim (Okul Dışı Gençler)	60
Tablo 78- Acil Durum Finansmanı Kaynağı (Gençler).....	60
Tablo 79- Mali Durumla Nasıl Başa Çıkılacağı Konusunda Geçmişte Sahip Olunan Bilgi (Okul Dışı Gençler)	61
Tablo 80- Çalışma Deneyimi (Mikro Girişimciler)	62
Tablo 81- Mikro İşletmecilere Yönelik İş Alanları	62
Tablo 82- Eğitim Seviyesi Dağılımı (Mikro Girişimciler)	63
Tablo 83- Yaş Grubu Dağılımı (Mikro Girişimciler).....	63
Tablo 84- Suriye'de İşletme Sahibi Olma (Mikro Girişimciler)	63
Tablo 85- Suriye'deki İşletme Deneyiminin Devamı (Mikro Girişimciler)	64
Tablo 86- Tedarikçi Türleri (Mikro Girişimciler)	65
Tablo 87- Yakın Gelecekteki Başlıca Zorluklar (Mikro İşletmeciler)	65
Tablo 88- Finansmana Erişim nedeniyle Faaliyetlerin Kısıtlanması (Mikro Girişimciler).....	66
Tablo 89- Finansmana Erişimde Yaşanan Başlıca Engeller (Mikro Girişimciler)	66
Tablo 90- Müşteri Türleri (Mikro Girişimciler)	67
Tablo 91- İş Becerileri (Mikro Girişimciler)	69
Tablo 92- Finansal Araçlar (Mikro Girişimciler)	69
Tablo 93- Tercih Edilen Bankalar (Mikro Girişimciler)	70
Tablo 94- Para Transferi Yöntemleri (Mikro Girişimciler)	71
Tablo 95- Mali Hesaplama Yeterliliği (Mikro Girişimciler)	72
Tablo 96- Finansal Araçlar (Mikro Girişimciler)	72
Tablo 97- Finansal Araçlar (Mikro Girişimciler)	73
Tablo 98- Finansal Araçlar (Mikro Girişimciler)	74
Tablo 99- Acil Durumda Paraya Erişim (Mikro Girişimciler).....	74
Tablo 100- Acil Durum Para Kaynağı (Mikro Girişimciler).....	75
Tablo 101- Mali Durumla Başa Çıkma Konusunda Geçmişte Bilgi Sahibi Olma (Mikro Girişimciler)	75
Tablo 102- Finansmana Erişim Göstergeleri	77
Tablo 103- Çeşitli Eğitim Konularının Önemi (Cinsiyet Dağılımı)	80
Tablo 104- İş Arama Yollarına İlişkin Bilinç (Cinsiyet Dağılımı)	80
Tablo 105- İş Arama Becerilerinde Yeterlilik (Cinsiyet Dağılımı).....	81
Tablo 106- Çeşitli Eğitim Konularında Yeterlilik (Cinsiyet Dağılımı)	82
Tablo 107- Banka Hesabı Sahipliği (Cinsiyet Dağılımı)	82
Tablo 108- Kredi Kartı Sahipliği (Cinsiyet Dağılımı)	83
Tablo 109- Geçen Yıl Kredi Kullanımı (Cinsiyet Dağılımı)	83
Tablo 110- Çeşitli Eğitim Konularının Önemi (Cinsiyet Dağılımı)	84
Tablo 111- İş Arama Becerilerinde Yeterlilik (Şehir Dağılımı)	85
Tablo 112- Çeşitli İş Becerilerinde Yeterlilik (Şehir Dağılımı)	86

Yönetici Özeti

Bu çalışma, İNGEV tarafından “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin ve Ev Sahibi Toplulukların Finansal Kapsanması” ana projesi kapsamında *Sparkassenstiftung für internationale Kooperation* (Sparkassenstiftung) için gerçekleştirilmiştir. Sparkassenstiftung, geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve yerel nüfus arasında ekonomik olarak zor durumda olanların yaşam koşullarını iyileştirme konusunda Türkiye’ye katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle araştırmanın hedefi, Türkiye’deki Suriyeliler ile yerel halk içinden ekonomik durumu iyi olmayan kişilerin istihdamını, girişimciliğini ve finansal katılımını değerlendirmektir. Bu araştırmayı kapsayan ana proje, finansal okuryazarlığı destekleyecek, girişimcilik faaliyetlerini geliştirecek ve söz konusu hedef grupları Türkiye finans sektörüyle ilişkilendirecektir.

Rapor boyunca “Suriyeli” ve “Suriyeliler” tabiri, özellikle aksi belirtilmedikçe, *Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyeli kişiler* anlamında kullanılmıştır.

Çalışma, üç ana hedef grubu kapsamaktadır; (1) “Öğrenciler”: Lise veya meslek lisesi öğrencileri (15-18 yaş), (2) “Gençler”: Eğitim hayatı dışındaki gençler (18-30 yaş), (3) “Girişimciler”: 10’dan az sayıda çalışan istihdam eden mikro-girişimciler. Rapor boyunca bu hedef kitleler sırasıyla Öğrenciler, Gençler ve Girişimciler olarak ifade edilecektir. Bu üç tabir, rapor boyunca burada tanımlanan bu hedef kitlelere atıfta bulunmak anlamıyla kullanılacaktır. Bu hedef kitleler nezdinde çalışmanın temel bulguları aşağıdaki gibidir;

- *Bilgi Kaynaklarına Erişim / Eğitim*, hem Suriyeli hem de yerel öğrenciler tarafından tercih ettikleri meslekleri edinmek için ihtiyaç duydukları en önemli alan olarak belirtilmektedir.
- Yerel öğrencilerin yarısından fazlası ve Suriyeli öğrencilerin %98’i, tercih ettikleri meslekler için nereden (veya nasıl) eğitim alacaklarını bilmediklerini ifade etmiştir.
- *Bilgi Kaynaklarına Erişim / Eğitim*, okul hayatı dışındaki yerel gençler tarafından da tercih ettikleri meslekleri edinmek için desteğe ihtiyaç duydukları bir numaralı alan olarak belirtilmektedir.
- **Suriyeli topluluk içindeki gençler** tercih ettikleri mesleğe ulaşmak için en çok yardıma ihtiyaç duydukları alanın *Para / Yatırım* olduğunu belirtmektedir. Bu durum, bu kişilerin o meslek üzerine eğitim almak veya bir iş kurmak için finansal desteğe ihtiyaç duyduklarına işaret edebilir. Herhangi bir okula gitmeyen bireylerin günlük geçimlerini sağlayabilmek için vasıfsız işlerde çalışma amacıyla mesleki eğitimlerini veya yüksek öğrenimlerini yarıda kesmek zorunda kalması, hatta bu türden bir eğitime hiç başlamamış olmaları muhtemeldir. Herhangi bir okula gitmeyen Suriyeli gençlerin yalnızca %8’i, ihtiyaç duyulan destek için nereye başvurulacağını bildiğini söylemektedir. Finansal entegrasyon, Suriyeli gençler için en önemli yardım alanı olarak görülmektedir.
- Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeliler arasında finansal erişim düşüktür; gençlerin yalnızca %9’unun banka hesabı varken bu oran yerel gençlerde %77’dir. Suriyeli öğrencilerin hepsi herhangi bir banka hesabına sahip olmadıklarını belirtirken, yerel öğrenciler arasında banka hesabı olduğunu belirtenlerin oranı %18’dir.
- Türkiye’deki Suriyeli gençler için daha güçlü finansal erişimin önündeki başlıca engelin *belgelendirme* sorunları olduğu görülmektedir. Yapılan literatür taramasına göre, bankalar ve diğer finansal kurumlar, Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelileri izlenebilirlikleri düşük ve şehir veya ülkeden ayrılarak adres değiştirme ihtimallerini ise yüksek olan riskli müşteriler kapsamında görme eğilimindedirler. Bu bağlamda düşük izlenebilirlik, yatırılan paraların kaynağını takip etmenin her zaman mümkün olmadığı anlamına gelir.

- Her iki toplum da iş hayatına yönelik Türkçenin öğrenilmesine büyük önem vermektedir. İş dünyasına yönelik sosyal beceriler (çatışma çözme veya sunum yapma gibi) ve mesleki eğitimler en çok dile getirilen diğer eğitimler arasındadır. Suriyeli topluluğun mensupları da en önemli gördükleri konular arasında girişimcilik becerilerini ve temel iş hukuku bilgilerini geliştirmeyi belirtmişlerdir.
- Her iki toplum mensupları açısından da iş aramada başvurulmuş ana yöntem aile, arkadaşlar ve sosyal çevre yoluyla iş aramak şeklinde belirtilmiştir. Ancak, yerel gençler İŞKUR ve profesyonel iş aramaya yönelik internet sitelerinden de önemli ölçüde bahsederken, Suriyeliler bu kanallardan neredeyse bihaber durumdadır.
- Suriyeli girişimciler, ortalamada yerel girişimcilere göre daha gençtir. Yeni bir ülkede iş piyasasına girmekte yaşanan zorlukların, yerel akranlarına göre Suriyeli gençlerin daha erken yaşlarda girişimciliğe başlamasına neden olması muhtemeldir.
- Suriyeli ve yerel girişimciler tarafından dile getirilen zorluklar önemli farklılıklar göstermektedir. Suriyeli girişimciler için en büyük zorluklar yasalar, politikalar, bürokrasi, güvenlik ve siyasi konulardır. Yerel girişimciler için en önemli üç sorun ise vergi, düşmekte olan müşteri talebi ve bununla bağlantılı olarak artan rekabettir.
- Suriyeli girişimcilerin temel sorunu, Türkiye'deki yasal statülerinin geçici koruma şeklinde tanımlanması nedeniyle bankaların hesap açma başvurularını reddetmesidir.
- Suriyeli girişimcilerin yerel müşterilere satış yapma imkanına sahip olmaları bakımından bir büyüme potansiyeli olduğu görülmektedir; bu girişimcilerin %30'u son 12 ay içinde hiçbir Türk müşteriye satış yapmadığını söylemektedir. Suriyeli girişimcilerin çoğu, pazarlama ve satış söz konusu olduğunda kendilerini tam anlamıyla yetkin hissetmediklerini söylemektedir.
- Suriyeli girişimcilerin finansmana erişimi, yerel girişimcilere kıyasla çok daha düşük orandadır. Banka hesabı olan Suriyeli mikro girişimcilerin oranı %62 iken yerel mikro girişimcilerde bu oran %89'dur. Suriyeli girişimcilerin %33'ü yeminli mali müşavirlik hizmeti almaktadır. Bu rakam, yerel girişimcilerde %66'ya çıkmaktadır. Yerel girişimcilerin %75'ine kıyasla Suriyeli girişimcilerin yalnızca %15'i kredi kartı sahibidir. Suriyeli işletmelerin %64'ü para transferleri için HAWALA gibi gayri resmi kanalları kullandıklarını belirtmektedir.
- Genel olarak, bu araştırma çalışması Türkçe dil kurslarının yanı sıra tekstil, gıda hizmetleri ve gıda üretimi alanında mesleki eğitime önemli bir ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Her iki toplum üyeleri de iş hayatında iletişim ve sosyal becerileri potansiyel bir eğitim alanı olarak sıklıkla dile getirmektedir. Finansmana erişim düzeylerinin düşüklüğü göz önüne alındığında, özellikle Suriyeli gençler, finansal katılımı geliştirmeye yönelik eğitimler ve danışmanlık hizmetleri de verilebilir.

Türkiye'deki Suriyeli Öğrenciler

Giriş

Birleşmiş Milletlere üye tüm ülkeler tarafından 2015 yılında kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri¹, dünyanın karşılaştığı 17 küresel soruna değinmektedir. Yoksulluğun ortadan kaldırılması ve verimli istihdamın teşvik edilmesi, herkes için daha iyi ve sürdürülebilir bir gelecek kurulmasına yol açabilecek kilometre taşları arasındadır. Girişimciliğin ve istihdamın desteklenmesi, sadece bu hedefler açısından değil, aynı zamanda sosyal bütünleşme ve insani gelişime ulaşmak açısından da hayati bir öneme sahiptir. Türk özel sektöründe mevcut toplam istihdamın %70'inden fazlasını² bünyesinde bulunduran mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler, kalkınma hedeflerine ulaşma ve istihdam yaratma, istikrara katkıda bulunma, vergi geliri üretme ve gelirin yeniden dağılımını destekleme konularında kritik rol oynamaktadır. Ancak, gerek Türkiye'de son on yılda beklenmedik ekonomik dalgalanmaların yaşanması gerekse de iç savaştan kaçan Suriyelilerin oluşturduğu düzensiz göç akını, hem vatandaşların hem de düzensiz göç ile Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sosyal ve ekonomik koşullarını etkileyen karmaşık sonuçlara yol açmıştır.

Suriye krizi çağımızın en büyük insani trajedilerinden biri haline gelmiştir. İç çatışmadan kaçmaya çalışan çok sayıda Suriyeli, başka ülkelerde yeni hayatlara başlamak için evlerini arkalarında bırakmışlardır. Özellikle Türkiye en yüksek nüfus akınına uğrayan ülkelerden biri olmuştur ve sonuç olarak 3,5 milyondan fazla kişiyi kabul etmiştir³. Türkiye'nin bu göç akınına verdiği ilk tepki, iç çatışmadan kaçan Suriyelilere Geçici Koruma Statüsü tanımak olmuştur⁴. Türkiye'ye geçerli pasaportu olmadan giren Suriyeliler bu statü altında kayıt edilebilmektedir. Türkiye'ye geçerli bir pasaport ile girenlere ise Yabancı Statüsü verilmekte, pasaport sahipleri, geçici koruma başvurusunda bulunabilmektedir.

Yeni bir ülkede sabit bir gelir kaynağı sağlamak, bir ülkeden diğerine geçmenin yarattığı en büyük zorluklardan biridir. Türkiye'deki bir Suriyelinin geçim kaynaklarına erişim sorunları, mevcut hukuki durumları ile bağlantılıdır. Geçici koruma statüsünde kayıtlı olanlar Türkiye'de iş kurabilmekte ve banka hesabı açabilmektedirler. Uygulamada, özel veya ticari bankalarla ilişki kurmaya çalışanlar, bankadan bankaya ve hatta aynı bankanın farklı şubeleri arasında farklı uygulamalarla karşılaşabilmektedirler. Bunun nedeni kimi zaman bankaların, geçici koruma altındaki kişileri yüksek riskli müşteriler⁵ olarak değerlendirmeleridir. Geçici koruma altındakiler, ancak yerel göçmenlik dairesinden izin almaları şartıyla kayıtlı oldukları ilin dışına çıkabilmektedirler. Kayıtlı oldukları il dışında ikamet etmeleri veya çalışmaları ise yasaktır. Diğer yandan, yabancı statüsü altında olanlar ek bir izin başvurusunda bulunmadan Türkiye'de iş kurabilmekte ve ülke içinde seyahat edebilmektedirler.

Geçmişte yapılan çalışmalar, geçici koruma statüsüne sahip kişilerin finansal hizmetlere erişim bakımından önemli engeller yaşadıklarını göstermektedir.⁶ Geçici Koruma Statüsüne sahip olmak Türkiye'de iş kurmak isteyen Suriyeli girişimcilere önemli haklar verirken (banka hesapları açmak ve diğer mali enstrümanlara ulaşmak gibi), uygulamada, Suriye'den gelen sermayenin takip edilebilirliğinin düşük olması gibi çeşitli engeller mevcuttur. Ayrıca, Suriye'ye uygulanan uluslararası yaptırımlarla ilgili var olan potansiyel riskler, bankacılık sektörünün Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere yaklaşımını etkilemektedir⁷.

¹ Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Bilgi Platformu <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

² Özbek, Zerrin- Ekonomik Sorunlar Dergisi- <http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi31/Zerrin%20ozbek.pdf> (Son Erişim tarihi: 1 Ocak.2020)

³ Situation Syria Regional Refugee Response- <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

⁴ Tanımlarla ilgili Not (Sayfa 3) kısmında belirtildiği gibi, rapor boyunca "Suriyeli" ve "Suriyeliler" tabiri, özellikle aksi belirtilmedikçe Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli kişiler anlamında kullanılacaktır.

⁵ İNGEV- Suriyeliler Tarafından Kurulan Potansiyel İyileştirme Alanları

http://ingev.org/reports/Potential_Enhancement_Areas_For_Companies_Established_By_Syrians.pdf (Son Erişim tarihi: 2 Ocak.2020)

⁶ Ibid

⁷ ABD Hazine Bakanlığı Suriye Yaptırımlarına İlişkin Kaynak Merkezi <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/pages/syria.aspx> (Son Erişim tarihi: 1 Ocak.2020)

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından hazırlanan 2018 Araştırması⁸, Türkiye'deki Suriyeli şirketlerin karşılaştığı en büyük güçlüğü finansal hizmetlere erişim olduğunu göstermektedir. Araştırmalar, Suriyeli şirketlerin %38.5'inin para transferi için gayri resmi Hawala sistemini kullandığını göstermektedir; bu sistem, aracı olarak hareket eden güvenilir bireylerden oluşan bir ağ üzerinden transfer yapma yöntemidir. Suriyeli şirketler ticari veya bireysel banka hesabı açma, yurtiçi para transferleri ve akreditif işlemlerinde sorun yaşadıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca, mali kurumlarla olan entegrasyonu daha da geliştirmeye yönelik isteksizliği azaltmak için, Suriyeli işletmelere finansmana ve vergiye ilişkin daha iyi bilgi kaynaklarının sağlanması gerektiği de bu çalışmalarda belirtilmektedir. Bu şirketlerin herhangi bir kredi başvurusu yapmayı seçmemelerinin temel nedenlerinden birisi de bu bilgi eksikliğine dayalı isteksizliktir. Bu araştırmanın bulguları, Türkiye'deki Suriyeli şirketlerin Türk şirketlere kıyasla ihracat ve ithalat faaliyetlerine daha yatkın olduklarını göstermektedir; söz konusu durum, finansmana erişimdeki artışın, Türkiye'nin uluslararası ticaretini ve iç ticaretini güçlendirme potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Göçün ilk yıllarında, Suriyelilerin yaşadığı en önemli sorunlar arasında korunma, güvenlik ve sağlık hizmetleri ön planda olmuştur. Ancak, zaman geçtikçe önceliklerin değişmesi ve odak noktasının geçim kaynaklarına, istihdama ve girişimciliğe kayması daha muhtemeldir. Bu kayma, finansmana erişimdeki zorlukların daha ağır basması ihtimalini arttırmaktadır.

Aşağıda yer alan tabloda, global göç literatüründen özetlenen bilgilere göre düzensiz göç eden kişilerin sahip olacağı finansal ihtiyaçlar, göçün üzerinden geçen süre kısıtlımı altında gösterilmektedir. Bu tabloda, yerinden edilme sonrası süre uzadıkça mültecilerin değişen finansal ihtiyaçlarının olası gelişimine ilişkin genel bilgiler gösterilmektedir. Genel olarak bu veriler, yerinden edilme sonrası süre uzadıkça, yerinden edilmiş kişilerin ihtiyaç duydukları finansal hizmetlerin daha da karmaşılaştığını göstermektedir.

⁸ EBRD & TEPAV - Türkiye'de Suriyeli Girişimciliği ve Mültecilerin Kurduğu Start-up'lar

Tablo 1 - Yerinden Edilme Aşamasına Göre Bölümlere Ayrılmış Finansal İhtiyaçlar¹⁹

Aşama	Varış / Transit	Yerinden Edilmenin İlk Dönemleri	Uzun Süreli Yerinden Edilme	Kalıcılık
Süre	1-3 ay	3-12 ay	1-3 yıl	> 3 yıl
Odaklanılan konular...	...acil, temel ihtiyaçlar.	...barınma, eğitim dil, iş, sağlık.	... yaşam standardının iyileştirilmesi; yeniden bir yaşam kurmak.	...geçim kaynakları ve gelir getirici varlıklar bulmak; ev sahibi topluluktaki yaşama benzeşen bir hayat.
Finansal hizmetlere yönelik olası ihtiyaç	Barınma, gıda, sağlık hizmetleri ile kaçış sırasında yapılan borcun geri ödenmesi için nakdi yardım. Bazı durumlarda havaaleler.	Temel ihtiyaçlar, geçim ve acil bakım için nakdi yardım. Bazı durumlarda, tasarruflar ve havaaleler. Mobilya, beyaz eşya, okul ücretleri ve iş ekipmanları için (Mikro) tüketici kredisi.	Tasarruflar. Havaaleler (alma ve/veya gönderme). (Mikro) tüketici kredisi, konut kredileri/ ev dekorasyonu kredileri, işletme kredileri ve mikro-sigorta.	Hedef entegrasyon ise : ev sahibi bireylerinkine daha çok benzeyen daha gelişmiş finansal hizmetler: tasarruflar, yatırımlar, ödemeler, emeklilik planları, kredi, sigorta, ve uluslar ötesi hizmetler (örneğin, kredi limiti, havaaleler, memleketindeki aile için sigorta) Eğer amaç dönüş/yeniden yerleşme ise: yolculuk için tasarruf, devredilebilir kredi geçmişi, devredilebilir emeklilik planları, evini yeniden inşa etmek için konut kredisi verilmesi ve birikmiş emekli maaşlarının ödenmesi.

Zorunlu göç ile Türkiye'ye gelmiş kişilerin finansal gereksinimlerinin kapsamının gittikçe genişlemesi, Suriyelilerin Türkiye'de finansal katılımının önemini de arttırmaktadır. Bankalar veya diğer finansal kuruluşlar çeşitli nedenlerle hizmetlerini özellikle Geçici Koruma Statüsü altında olanlara karşı sınırlayabilmektedir¹⁰. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin, düzensiz göç hareketi nedeniyle Türkiye'deki bankalarda nadiren kredi geçmişi bulunmaktadır. Bu durumun bir başka nedeni de düzensiz göç ile gelen kişilerin geldikleri ülkedeki varlıklarının geçici olduğunun düşünülmesidir. Bu kişilerin adres değiştirme veya farklı bir ülkeye göç etmelerinin olası olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, Suriyelilerle yapılan sözleşmelerin de yerel toplum mensupları ile yapılan sözleşmelere göre daha az güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

Finansmana erişimdeki problemler sadece bireyleri etkilemekle sınırlı kalmaz. Para transferleri ile kredi ve dış ticaret finansmanı da bankaların girişimcilere verdikleri önemli hizmetlerden bazılarıdır. Dolayısıyla, bankacılık, sigorta, risk sermayesi, muhasebe ve finansal danışmanlık gibi bir takım finansal hizmetlere erişim imkanlarına erişim, bir girişimin hayatta kalması ve büyümesi açısından hayati önem arz etmektedir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin, finansal hizmetlere karşı tutumları ile ilgili de bazı engeller bulunmaktadır. Yabancı bir ülkede bankacılık hizmetlerine daha fazla katılmayı düşünen Suriyeli girişimciler veya bireyler, süreçte var olduğunu düşündükleri belirsizlikler nedeniyle kendilerini tehdit altında hissetmektedirler. Bu da söz konusu kişilerin finansal araçlardan ve sigortadan kaçınmalarına

⁹ Almanya Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ), Zorla Yerinden Edilmiş Kişilerin Finansal Katılımı, s.33, 2018; https://www.gpfi.org/sites/gpfi/files/documents/gpfi_2017_policy_paper_inclusion_forcibly_displaced.pdf (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

¹⁰ INGEV, Suriyeliler Tarafından Kurulan Potansiyel İyileştirme Alanları, http://ingev.org/reports/Potential_Enhancement_Areas_For_Companies_Established_By_Syrians.pdf (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

neden olmaktadır ve bu kişiler alternatif olarak finansman ve borçlanma konusunda akrabalarına ve arkadaşlarına başvurumaktadırlar.¹¹

Çalışmalar göstermektedir ki Suriye'de, iç savaşın başlamasından önce resmi finansal sisteme olan talep zaten düşük seviyelerde kalmıştır. İç savaş başlamadan önceki döneme bakıldığında, ülke nüfusunun %20'sinden daha azının resmi finansal sisteme erişiminin olduğu görülür.¹² Bu durumun, finansal araçlara yönelik genel bir bilgi eksikliği ve düşük finansal okuryazarlığı beraberinde getirmiş olması mümkündür. Bu eğilimlerin, düzensiz göç altındaki kişiler nezdinde Türkiye'de de ortaya çıkıyor olması muhtemeldir.

Suriye para biriminin savaş nedeniyle önemli ölçüde değer kaybettiği de unutulmamalıdır.¹³ Savaş öncesi dönemde 1 Amerikan Dolarının karşılığı 50 Suriye Lirası iken, 2018 sonunda yaşanan %90'lık değer artışı sonucunda oluşan kura göre 1 Amerikan Dolarının karşılığı 500 Suriye Lirası olmuştur. Bu devalüasyon nedeniyle Suriye Lirası cinsinden tasarrufların değeri sarsıcı bir şekilde azalmıştır. Bu durum, Türkiye'de Suriyelilerin ekonomik entegrasyonunun önemini vurgulamaktadır.

İş piyasası becerileri, mesleki eğitim gereksinimleri ve girişimcilik, sadece Suriyeliler için değil, aynı zamanda Türkiye'deki yerel nüfus açısından da önemli konular arasında yer almaktadır. Genç işsizliği de Türkiye için önemli bir sorun teşkil etmektedir ve bu durum sadece Suriyeli nüfusu değil, yerel nüfusu da etkilemektedir. TÜİK verileri, 2018 yılında Türkiye'deki genç işsizlik oranının %24,5 olduğunu göstermektedir ("Genç" kesim TÜİK tarafından 15-24 yaş grubu olarak tanımlanmaktadır). Yerel nüfusun iş piyasası becerilerinin ve girişimciliğe ilgilerinin güçlendirilmesi bu sorunların azaltılmasına yardımcı olacaktır.

Türkiye'deki yerel ve Suriyeli toplumda çeşitli gelir seviyelerine sahip aile ve bireyler bulunmakla birlikte, bu çalışma özellikle kendi toplumlarının alt gelir gruplarına mensup aşağıda belirtilen üç ayrı hedef gruba odaklanmıştır: Lise veya meslek lisesi öğrencileri (15-18 yaş); herhangi bir okula gitmeyen gençler (18-30) ve 10'dan daha az çalışana sahip olan mikro girişimciler.

Bu çalışma, Türkiye'deki işgücü piyasasının durumu ve bunun düzensiz göç konusu ile etkileşimi göz önünde bulundurularak, genel olarak yerel halk arasından düşük gelirli kitle ile Suriyelilerin istihdam, finansal katılım, gelir kazanma ve girişimcilik faaliyetleri ile ilgili eğitim/destek ihtiyaçlarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

1. Araştırma Yöntemi

Çalışma tasarımı, karma bir metodoloji kullanarak hem birincil hem de ikincil bilgi kaynaklarına dayanmaktadır. Kullanılan veriler, finansal okuryazarlık ve istihdam edilebilirlik/girişimci ihtiyaçları bakış açısıyla yapılan görüşmeler ve anketler yoluyla toplanmıştır.

Saha çalışması aşaması 8 Kasım 2019 - 4 Aralık 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veri analizi ve veri kontrolleri saha çalışması ile eşzamanlı olarak başlatılmıştır ve veri üretim aşaması 8 Aralık 2019'da sonuçlandırılmıştır. Projede dört tamamlayıcı metodoloji yer almaktadır:

1.1. Masabaşı Araştırması / Literatür Taraması: İNGEV, İstanbul, Ankara ve Gaziantep'te finansal okuryazarlık ve ekonomik kalkınma ihtiyaçları hakkında ön bilgi edinmek için masabaşı araştırması gerçekleştirmiştir.

¹¹ Mülteci Ekonomilerde Finansal Katılım- Kim Wilson, The Fletcher School, Tufts University, pg.7, Roxani Krystalli, Feinstein International Center, Tufts University, Şubat 2017 <https://sites.tufts.edu/ihs/files/2018/02/Financial-Inclusion-in-Refugee-Economies.pdf> (S on Erişim tarihi: 12.Ocak.2020)

¹² Almanya Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ), Zorla Yerinden Edilmiş Kişilerin Finansal Katılımı, s. 33 - 2018; https://www.gpfi.org/sites/gpfi/files/documents/gpfi_2017_policy_paper_inclusion_forcibly_displaced.pdf (Son erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

¹³ Al Awsat Online Daily- <https://aawsat.com/english/home/article/1470686/devalued-syrian-currency-adds-people%E2%80%99s-economic-hardship> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

İNGEV aşağıdaki kaynakları incelemiştir;

- İNGEV'in *Suriyeli İşletmelerin İhtiyaç Değerlendirmesi* başlıklı kurum içi raporu başta olmak üzere, Suriyeli işletmelerin girişimcilik deneyimleri ve karşılaştıkları zorluklar konusunda geçmişte hazırlanan İNGEV raporları
- TÜİK'in resmi işgücü istatistikleri
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı raporları ve istatistikleri
- ILO, UNHCR, UNICEF raporları ve istatistikleri

1.2. Hane Halklarıyla Yapılan Niceliksel Yönteme Dayalı Anket: Niceliksel anketin amacı, üç şehirde Suriyelilerin ve ekonomik açıdan zayıf yerel nüfusun özellikleri, bilgisi ve ihtiyaçlarına ilişkin daha iyi bilgi edinmektir. Anket, mesleki okul/kurs mezunu olan veya iş/girişimcilik fırsatları arayan 18 yaş üstü Suriyeli ve düşük gelirli yerel toplum mensubu yetişkinlerle yüz yüze yapılmıştır. İstanbul, Ankara ve Gaziantep, projenin uygulama alanlarının odak noktasını oluşturmaktadır.

Bu varsayımlara dayanarak, üç şehir için örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında, $\pm 5\%$ hata payıyla belirlenmiştir. Bu doğrultuda, çalışmanın niceliksel kısmı için üç şehirde toplam 600 görüşme planlanmıştır. Hedeflenen örneklem, Suriyeliler ile yerel nüfusun ekonomik olarak dezavantajlı üyelerinden, özellikle iş veya girişimcilik fırsatları arayan, mesleki eğitim alan veya okulunu yeni bitirmiş olan genç ve genç yetişkinlerden (18-24 yaş ve 25-30 yaş) oluşmaktadır.

Görüşmelerin her şehirde dağılımı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 2- Çalışma kapsamına giren her Şehirdeki Anket Sayısı

Şehir	Suriyeli Nüfusla Yapılan Yüz Yüze Anket Sayısı	Yerel Nüfusla Yapılan Yüz Yüze Anket Sayısı	Toplam
İstanbul	100	100	200
Ankara	100	100	200
Gaziantep	100	100	200
TOPLAM	300	300	600

1.3. Odak Grup Tartışmaları: Odak Grup Tartışmalarının amacı, araştırma konusu kişilerin Türkiye'de istihdam ve girişimcilik ile ilgili öncelikleri, algıları ve finansmana erişimleri hakkında görüş edinmektir. Odak Grup Tartışmaları ekonomik açıdan zayıf Suriyeli erkek ve kadınlar (18-30 yaş) gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki grup özelliklerine sahip toplam **6 Odak Grup Tartışması** gerçekleştirilmiştir:

Tablo 3- Çalışma kapsamına giren şehirlerdeki Odak Grup Tartışmalarının sayısı

Grup No	Şehir	Grup Özellikleri	Yaş
1	İSTANBUL	Çalışan / Çalışmayan Suriyeliler- Erkek	(18-30 yaş)
2		Çalışan Çalışmayan Suriyeliler- Kadın	(18-30 yaş)
3	ANKARA	Çalışan / Çalışmayan Suriyeliler- Erke	(18-30 yaş)
4		Çalışan Çalışmayan Suriyeliler- Kadın	(18-30 yaş)
5	GAZİANTEP	Çalışan / Çalışmayan Suriyeliler- Erke	(18-30 yaş)
6		Çalışan Çalışmayan Suriyeliler- Kadın	(18-30 yaş)

Her odak grubu 6-8 kişiden oluşmuştur.

1.4. Derinlemesine Görüşmeler: Küçük / mikro girişimcilikle ilgili zorlukları daha iyi anlamak için şu anda İstanbul'da yaşayan Suriyeli girişimcilerle toplamda **10 derinlemesine görüşme** gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sayesinde girişimciler tarafından kullanılan finansal katılım araçları hakkında değerli bir bilgi kaynağına ulaşmak mümkün olmuştur.

Tablo 4- Girişimcilerle yapılan derinlemesine görüşme sayısı

Görüşülen Girişimci Sayısı	Cinsiyeti
5	Kadınlar
5	Erkekler

- Bilgi toplamak için kullanılan tüm kılavuzlar ve araçlar çatışma, kültür, yaş ve cinsiyete duyarlıdır. Çalışmaya katılan tüm bireyler katılımlarından önce bilgilendirilmiştir ve onayları alınmıştır. Tüm katılımcılar araştırma çalışmasına isteyerek katılmıştır ve kişisel verileri İNGEV tarafından korunmaktadır.

2. Ön Bilgi

Araştırma bulgularına geçmeden önce bu bölümde, hem Türk işgücü piyasasının hem de Türkiye'deki Suriyelilerin statüsünün temel özelliklerini özetlenecektir. Bu bölüm sayesinde, araştırma çalışması tarafından sağlanan bulguların anlaşılması ve analiz edilmesi kolaylaştırılacaktır.

2.1. Suriye Sorunu ve Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler

Suriye, modern zamanların en şiddetli insani krizlerinden birini yaşamaktadır. Çatışmaların başladığı 2011'den bu yana, ülke içinde yaklaşık 6.000.000 Suriyelinin yerinden edilmiş ve 5.000.000'dan fazla Suriyeli ülkelerinden kaçarak komşu ülkelere sığınmaya zorlanmıştır¹⁴; ayrıca ülke genelindeki¹⁵ savaşta 400.000 kişinin¹⁶ hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir.

Suriye İç Savaşı, Türkiye tarihinde benzeri görülmemiş büyüklükte bir düzensiz göç akınına neden olmuştur ve Aralık 2019 itibarıyla geçici koruma statüsü altında ülkede ikamet eden Suriyeli sayısı ise 3.500.000'den fazladır¹⁷. Sırasıyla 2014 ve 2015 yıllarında en büyük yıllık düzensiz göç hareketleri gerçekleştiğinden, 2014 yılında geçmiş yıla göre iki kattan fazla artış yaşanmıştır.

Tablo 5 - Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sayısı¹⁸

Yıl	Sayı	2019 Toplamı Yüzdesi (bir önceki yıla göre yüzdelik puan artışı)
2011	0	%0
2012	14.237	%0,4 (+0,4)
2013	224.655	%6 (+5,6)
2014	1.519.286	%42 (+36)
2015	2.503.549	%70 (+28)
2016	2.834.441	%79 (+9)
2017	3.426.786	%96 (+17)
2018	3.623.192	%101 (+4)
2019	3.576.370	%100 (-1)

¹⁴ Birleşmiş Milletler Suriye Özel Temsilcisi Sn. Staffan de Mistura; <https://www.un.org/sg/en/content/sg/note-correspondents/2016-04-22/note-correspondents-transcript-press-stakeout-united>.

¹⁵ UNHCR Rakamları, Ülke İçinde Yerinden Edilen İnsanlar, <https://www.unhcr.org/sy/internally-displaced-people>.

¹⁶ UNHCR Rakamları, Syria Refugee Response, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma, İstatistikler, 31 Aralık 2019, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Bu internet sayfası Türkçe olup Müdürlük tarafından düzenli olarak güncellenmektedir. Tabloda yer alan rakamlar 31 Aralık 2019 tarihine aittir)

Aşırı yüklenilen sosyal hizmetler, altyapı ve iş piyasaları, yanı başındaki savaş ile başa çıkmaya çalışan Türkiye'de şartları daha da zorlaştırmaktadır.¹⁹ Aynı zamanda, Türkiye'deki yerel toplumun gençleri de derinleşen ekonomik kriz ortamında işsizlik sorunuyla boğuşmaktadır²⁰. Uluslararası Kriz Grubu'nun ev sahibi toplum ve Suriyeliler arasında yaşanan toplumlararası şiddet raporuna göre, “mülteci karşıtı şiddet” 2017 yılının ikinci yarısında 2016 yılının aynı dönemine göre üç kat artmıştır²¹. Bu durum, ev sahibi toplulukların Suriyelileri kültürel olarak farklı ve özellikle kayıt dışı ekonomide düşük ücretli işçi olarak gördükleri veya müşterileri açısından kendilerine rakip olarak algıladıkları İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde en şiddetli şekilde yaşanmaktadır. İNGEV ve Ipsos tarafından ortaklaşa yürütülen bir araştırma çalışması olan “Mülteci Hayatlar Monitörü'nün” 2017 tarihli verilerine göre 550,000-650,000 Suriyelinin kayıt dışı sektörde çalışmakta olduğu ve yalnızca 35.000 Suriyelinin resmi çalışma izni almış olduğu tahmin edilmektedir²².

2.2. Suriyelilerin Türkiye'deki Coğrafi Dağılımı ve Türkiye Nüfus Oranları

Türkiye'de Suriyelilerin %98'i geçici barınma merkezlerinin dışında şehirlerde ve kentsel alanlarda yaşamaktadır. 31 Aralık 2019 tarihli Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine dayanan aşağıdaki tablo, en büyük Suriyeli nüfusu barındıran ilk 20 şehri ve bu şehirlerdeki nüfus yoğunluğunu göstermektedir. En çok Suriyeli kişiye ev sahipliği yapan şehir 479.420 kişi ile İstanbul'dur²³.

Tablo 6- Geçici korunan Suriyelilerin Türkiye'de Coğrafi Dağılımı ve Türkiye Nüfus Oranları

SIRA	ŞEHİRLER	SURIYELİ NÜFUSU	TOPLAM ŞEHİR NÜFUSUNA ORANI
1	İstanbul	479.420	%3.18
2	Gaziantep	454.361	%22.40
3	*Hatay	439.983	%27.33
4	Şanlıurfa	427.696	%21.01
5	*Adana	243.413	%10.96
6	Mersin	207.834	%11.45
7	Bursa	176.773	%5.90
8	İzmir	147.627	%3.42
9	*Kilis	116.252	%81.56
10	Konya	111.399	%5.05
11	Ankara	96.011	%1.74
12	*Kahramanmaraş	93.604	%8.12
13	Mardin	88.027	%10.62
14	Kayseri	73.714	%5.80
15	Kocaeli	55.585	%2.92
16	*Osmaniye	49.736	%9.31
17	Diyarbakır	23.619	%1.36
18	Malatya	28.544	%3.58
19	Adıyaman	21.016	%4.16
20	Batman	15.719	%2.62
...	...	...	...
79	Tunceli	45	%0.05
80	Artvin	37	%0.02
81	Bayburt	22	%0.03

* İşaretli şehirler geçici barınma merkezlerinin bulunduğu göstermektedir.
İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri

¹⁹ UNCHR (2018), Kayıtlı Mültecilere İlişkin İstatistikler; <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>. (Son Erişim tarihi: 2 Ocak.2020)

²⁰ Reuters, 15 Nisan 2019- “Türkiye’de işsizlik son yılın en yüksek seviyesinde”, <https://www.reuters.com/article/us-turkey-economy-unemployment/turkish-unemployment-jumps-to-highest-in-nearly-a-decade-idUSKCN1RR0K0>. (Son Erişim tarihi: 10. Ocak.2020)

²¹ Kriz Grubu, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/248-turkeys-syrian-refugees-defusing-metropolitan-tensions>. (Son Erişim tarihi: 10. Ocak.2020)

²² İNGEV-Ipsos Mülteci Hayatlar Monitörü, 2017. Özet Bulgular: <http://ingev.org/wp-content/uploads/2017/07/Syrian-Refugee-Livelihood-Monitor-Summary-Assessment.pdf>. Mülteci Hayatlar Monitörü kapsamında Türkiye’de 10 farklı şehirde yaşayan 15 yaş üstü mültecilerle yüz yüze 1282 görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışma için Türkiye’de en fazla Suriyeli nüfusun bulunduğu 10 şehir seçilmiştir. Bu şehirler çalışmanın yapıldığı tarihte Türkiye’deki Suriyeli nüfusun %79’unu temsil etmekteydi. (Son erişim: 20 Ocak.2020)

²³ T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma, İstatistikler, 31 Aralık 2019, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Bu internet sayfası Türkçe olup Müdürlük tarafından düzenli olarak güncellenmektedir. Tabloda yer alan rakamlar 31 Aralık 2019 tarihine aittir)

Kayıtlı Suriyelilerin Türk nüfusuna oranı ülke genelinde %4,48'dir. Kilis, Suriyelilerin en yoğun olduğu şehirken, en düşük yoğunluğa sahip şehir %0.02 ile Artvin'dir.²⁴

2.3. İstanbul, Ankara ve Gaziantep'te Geçici Koruma altındaki Suriyeliler

Bu araştırmadaki anketlerin yapıldığı üç şehirde Geçici Koruma altındaki Suriyelilerin sayısı aşağıda verilmektedir. Söz konusu veriler, krizin başlangıcından bu yana hem İstanbul'un hem de Gaziantep'in Ankara'ya kıyasla çok daha fazla sayıda Suriyeli çektiğini göstermektedir.

Tablo 7- Çalışma kapsamında bulunan her şehirde Suriyeli nüfusu

Şehir	Aralık 2014	Şubat 2017	Aralık 2019
İstanbul	68.920	461.409	474.679
Gaziantep	326.333	324.522	454.181
Ankara	22.142	77.916	95.933
Kaynak: İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, AFAD			

TEPAV ve EBRD raporu²⁵ verilerine göre hem İstanbul'da hem de Gaziantep'te kayıtlı Suriyeli şirket sayısının 1000'i aştığı, Ankara'da ise bu sayının 100'den az olduğu tahmin edilmektedir. Aynı raporda, Suriyelilerin kentsel dağılımı ile ilgili iki ana kümeden bahsedilmektedir; "Bunlardan ilki Suriyelilerin yüzde 16'sının yaşadığı İstanbul'dadır. İstanbul'da mevcut olan canlı ekonomi göz önüne alındığında, psikolojik sağlamlığın birçok Suriyelinin mega şehre yerleşmesini sağladığı sonucunu çıkarabiliriz. İkinci küme ise Türkiye'nin güney doğu bölgesinde bulunmaktadır. Suriyelilerin neredeyse üçte biri Suriye sınırındaki dokuz ilde yaşamaktadır". Gaziantep, raporda bahsedilen ikinci küme dahilindedir. Ticaret Bakanlığı²⁶ tarafından açıklanan verilere göre Türkiye'de 15.159 Suriyeli şirket bulunmakta olup Suriyelilerin en fazla şirkete sahip olduğu şehirler İstanbul, Gaziantep, Mersin, Hatay ve Bursa'dır. Ankara, Suriye nüfusun en fazla olduğu şehirler veya en yüksek sayıda Suriyeli şirket bulunan şehirler arasında adı geçmediğinden hem İstanbul hem de Gaziantep'ten farklılık arz etmektedir.

2.4. Türkiye'de Suriyelilere İlişkin Mevzuat ve Süreç Yönetimi

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca Türkiye'deki Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiştir. Bu toplu verilen statüye göre, aşağıdaki durumda bulunan yabancılara geçici koruma verilebileceği belirtilmektedir:

- ülkelerini terk etmek zorunda kalanlar;
- geldikleri ülkeye geri dönemeyenler;
- acil ve geçici koruma için Türkiye'nin sınırlarına gelenler veya Türkiye'nin sınırlarını aşanlar.

Yasa, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki mültecilerin tanımlanması hususuna coğrafi kısıtlamalar getirmektedir.²⁷ Geçici koruma, Suriye'deki savaşa karşı Türk Hükümeti'nin 22 Ekim 2014 tarihli "Geçici Koruma Yönetmeliği" tarafından kurulan koruma statüsüdür.

Geçici koruma sistemi geçici koruma statüsündeki bireylerin isteği dışında Suriye'ye dönüşüne karşı bir koruma tesis etmektedir. Bu sistem aynı zamanda Türk makamlarına kayıtlı olanlara oturma izni vermektedir. Son olarak, geçici koruma statüsü kayıtlı kişilerin sağlık hizmetleri, eğitim, sosyal yardım ve sözlü çeviri gibi temel haklara erişimini de mümkün kılmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

²⁴ Mülteciler Derneği, Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Kasım 2019

²⁵ Türkiye'deki Suriyeli Girişimciliği ve Mültecilerin Kurduğu Start-up'lar: Türkiye Deneyiminden Yararlanma; TEPAV & EBRD, 2018, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1566830992-6.TEPAV_and_EBRD_Syrian_Entrepreneurship_and_Refugee_Start_ups_in_Turkey_Lever....pdf (Son Erişim tarihi: 1 Ocak.2020)

²⁶ "Türkiye'de kaç Suriyeli var, en çok Suriyeli nüfusu hangi şehirde yaşıyor?"; <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49150143> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) Kurumu, Türkiye'deki Suriyeliler Raporu, 2018, Sayfa 86 (Türkçe), https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/ozel_rapor.pdf (Son Erişim: 10.01.2020)

(GİGM), geçici koruma sistemi altındaki tüm bireylerin kaydından sorumlu ana kurumdur. GİGM, Türkiye genelinde ofisleri bulunan uzmanlaşmış bir devlet kuruluşudur ²⁸.

2.5. Türkiye'ye Düzensiz Göç Hareketlerine Genel Bakış

SSCB'nin Afganistan'daki askeri harekâtları, İran-İrak Savaşı, ABD'nin Irak'taki askeri harekâtları, Afganistan'daki Taliban'ın yönetimi ve son olarak Suriye İç Savaşı dahil olmak üzere Ortadoğu'da yaşanan neredeyse tüm siyasi ve sosyal krizler, 1960'lardan bu yana Türkiye'ye yönelik düzensiz göçlere neden olmuştur. Türkiye'nin nispeten daha sık düzensiz göç almasının başlıca nedenlerini şöyle özetlemek mümkündür ²⁹:

- Türkiye, başta Batı Avrupa olmak üzere gelişmiş Avrupa ülkelerine ulaşmak isteyen insanlar için bir geçiş noktasıdır;
- Kitleler yerinden edilme dönemlerinde, genellikle sığınmacıların savaştan zarar görmüş veya şiddetli çatışmaların hakim olduğu ülkelere kıyasla Türkiye'de daha istikrarlı bir siyasi ve sosyal ortamın bulunması;
- Dünya çapında düzensiz göç eden kişilerin başlıca muhatabı olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR), Türkiye'de bir ofisinin bulunması ve genel olarak ülkede varlığının olması;
- Batılı ülkelerin, özellikle AB ülkelerinin kapalı kapı politikaları ve sınır kontrollerindeki genel artış.

Tablo 8- Seçili yıllarda seçili ülkelere Türkiye'ye gelen Sığınmacı Sayısı³⁰

Ülke	1980	1990	2000	2010	2017
Afganistan	5.000		96	3.447	163.413
Irak		1.400	2.586	5.877	152.976
İran		830	4.490	4.617	33.293
Arnavutluk		70			
Bosna-Hersek			776		
Sırbistan ve Kosova			385		
Filistin Bölgeleri			68	142	1794
Çin			21		
Özbekistan			18	183	666
Somali			15	1.267	4.364
Kırgızistan				245	
Sudan				206	
Eritre				87	
Suriye				74	3.424.400
Pakistan					1.690
Yemen					585
Türkmenistan					597
Diğer / Bilinmeyen	1.100	25.700	43		
TOPLAM	6.100	28.000	8.498	16.145	3.783.778

²⁸ Mülteci Hakları Türkiye, Suriyeli Mülteciler ve Geçici Koruma altındaki Diğer Kişiler için KAYIT VE STATÜ <https://www.mhd.org.tr/images/yayinlar/MHM-2.pdf>

²⁹ Ombudsman Akademik Dergisi, Türkiye'deki Yabancıların Çalışma İzni ve Suriyeliler Örneği, 2018, s. 144, Türkçe, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/644792> (Son Erişim: 10 Ocak.2020)

³⁰ Ibid

2.6. Geçici Koruma Kapsamında Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Özellikleri

Bu araştırma çalışması ekonomik açıdan zayıf kişilerin istihdam, girişimcilik ve finansal katılım bakımından ihtiyaçlarını değerlendirdiğinden, iki ana hedef grup olarak seçilen Suriyelilerin ve yerel halkın ana özelliklerini ve demografik görünümünü anlamak önem arz etmektedir.

İlk olarak, Türkiye'deki Suriyelilerin genel olarak genç bir topluluk olduğunu belirtmek gerekir. Aşağıdaki tablo, Türkiye'de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilerin %45'inin 0-18 yaş aralığında, %71'inin ise 30 yaş altında olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Suriyelilerin %28'i 10 yaşın altındadır. TÜİK, "genç nüfusu" 15 ila 24 yaş arasında olanlar olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre, Türkiye'deki Suriyeli nüfusa mensup gençlerin oranı %22,57 iken, Türkiye'nin genç nüfusu %15,8'dir³¹. Aşağıdaki tabloda görülebileceği üzere, kayıtlı Suriyelilerin yaş ortalaması 22'dir. 2018 verilerine göre Türkiye'de nüfusun ortalama yaşı ise 30,9'dur³².

Tablo 9- 31.12.2019 itibariyle Geçici Koruma altındaki Suriyelilerin Yaşı ve Cinsiyet Dağılımı³³

YAŞ GRUBU	SAYI			YÜZDE (%)		
	ERKEK	KADIN	GENEL	ERKEK	KADIN	GENEL
TOPLAM	1931289	1645081	3576370	%100	%100	%100
0-4	305587	285668	591255	%16	%17	%17
5-9	254441	239693	494134	%13	%15	%14
10-14	191036	176755	367791	%10	%11	%10
15-18	146839	119728	266567	%8	%7	%7
19-24	307928	222710	530638	%16	%14	%15
25-29	194629	140049	334678	%10	%9	%9
30-34	159703	118365	278068	%8	%7	%8
35-39	112869	90181	203050	%6	%5	%6
40-44	74479	66882	141361	%4	%4	%4
45-49	55394	53370	108764	%3	%3	%3
50-54	44733	43194	87927	%2	%3	%2
55-59	31105	31576	62681	%2	%2	%2
60-64	21732	22378	44110	%1	%1	%1
65-69	14146	14895	29041	%0,7	%0,9	%0,8
70-74	7931	8590	16521	%0,4	%0,5	%0,5
75-79	4356	5477	9833	%0,2	%0,3	%0,3
80-84	2397	2984	5281	%0,1	%0,2	%0,15
85-89	1302	1725	3027	%0,07	%0,1	%0,08
90+	682	861	1543	%0,04	%0,05	%0,04

2.6.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Eğitim ve Mesleki Durumu

2017 yılında İNGEV ve Ipsos tarafından yapılan ortak bir çalışmadan elde edilen aşağıdaki tahminlere göre geçici koruma altındaki Suriyeliler arasındaki eğitim düzeyi ortalama olarak oldukça düşüktür. 15 yaş ve üstü Suriyelilerin %31,3'ü örgün eğitim almamıştır. Her ne kadar yükseköğretim diplomasına sahip olanların oranı nispeten düşük olsa da, Suriyelilerin %21'i lise veya daha üst düzey bir eğitim kurumundan mezundur.

³¹ Anadolu Ajansı, "Gençler, toplam nüfusun %15,8'ini oluşturuyor; <https://www.aa.com.tr/en/life/turkey-youth-constitute-158-of-population/1480046>. (Son Erişim: 13.Ocak.2020)

³² İHA Haber Ajansı (Türkçe); <https://www.ih.com.tr/haber-turkiyenin-yas-ortalamasi-309-755883/>. (Son Erişim: 12.Ocak.2020)

³³ T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma, İstatistikler, 31 Aralık 2019, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Bu internet sayfası Türkçe olup Müdürlük tarafından düzenli olarak güncellenmektedir. Tabloda yer alan rakamlar 31 Aralık 2019 tarihine aittir) (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

Tablo 10- Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitim Düzeyleri (15 yaş üstü) %

Eğitim Seviyesi	Türkiye'deki Suriyeli Nüfusun %'si (Yaş: 15+)
Örgün Eğitim almamış	%31
İlkokul	%26
Orta okul	%22
Lise	%14
Üniversite veya Üzeri	%7

Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerin çoğunun eğitim düzeylerinin düşük olması ile bağlantılı olarak, profesyonel meslek sahibi ve iş yaşamına dahil olanların oranı da alt seviyelerdedir; bu nedenle, Suriyeli nüfus ağırlıklı olarak düşük vasıflı bir iş gücü olarak faaliyet göstermektedir³⁴. Ancak unutulmamalıdır ki, eğitim verileri analiz edilirken Suriye'deki çatışmanın etkisi de göz önünde tutulmalıdır. İç savaş koşullarında eğitime devam etme ve alınan diplomaların Türkiye'de tanınmasını sağlama konularında yaşanan zorlukların, Türkiye'de eğitime devam eden Suriyelilerin oranı üzerinde birçok olumsuz etkisi olmuştur.

Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere, Türkiye'deki Suriyelilerin önemli bir bölümü ya geçmiş mesleki deneyimden yoksundur ya da yalnızca düşük vasıflı işlerde deneyim sahibidir. Bu durumun ana nedeni, kısmen yukarıda belirtilen düşük eğitim düzeyi olabilir. Ayrıca, Türkiye'deki Suriyelilerin çoğunluğunun uzun süreli bir iş deneyimine sahip olamayacak kadar genç olması da bu konuda önemli bir etkindir denilebilir. Kadınların işgücüne katılımının erkeklerle göre oldukça düşük olduğu da açık bir şekilde görülmektedir.

Tablo 11- Türkiye'deki Suriyelilerin Mesleki Kırılımı (18 yaş üstü – Geçici Barınma Merkezleri dahil edilmemiştir)³⁵

Not: Bu tablo, Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerin yerinden edilme öncesinde Suriye'de dahil oldukları meslekleri göstermektedir.

Meslek Türü	Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler		
	Erkek	Kadın	Genel
Mesleği yok	%39,0	%61,1	%49,9
Bedensel iş	%41,8	%34,1	%38,0
Zanaatkâr-Esnaf	%10,2	%1,20	%5,8
Ofis Çalışanı	%3,3	%1,10	%2,2
Tarım ve Hayvancılık	%1,6	%0,70	%1,1
Mimar-Mühendis	%1,1	%0,70	%0,9
Memur	%1,0	%0,50	%0,8
Makine Operatörü	%1,2	%0,00	%0,6
Sağlık Çalışanı	%0,5	%0,60	%0,6
Askeri Personel	%0,3	%0,00	%0,2

³⁴ İNGEV-Ipsos Mülteci Hayatlar Monitörü, 2017. Özet Bulgular: <http://ingev.org/wp-content/uploads/2017/07/Syrian-Refugee-Livelihood-Monitor-Summary-Assessment.pdf>. Mülteci Hayatlar Monitörü kapsamında Türkiye'de 10 farklı şehirde yaşayan 15 yaş üstü mültecilerle yüz yüze 1282 görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışma için Türkiye'de en fazla Suriyeli nüfusun bulunduğu 10 şehir seçilmiştir. Bu şehirler çalışmanın yapıldığı tarihte Türkiye'deki Suriyeli nüfusun %79'unu temsil etmekteydi. (Son erişim: 20 Ocak.2020)

³⁵ Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü (Türkçe), AFAD, 2017, S. 55, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf (Son Erişim Tarihi: 10 Ocak.2020)

2.6.2. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İstihdam Durumu

Mülteci Hayatlar Monitörünün tahminlerine göre, Türkiye'deki tüm Suriyelilerin %52'sinin işgücünün dışında kaldığı (işsizler ve iş aramayanlar) tahmin edilmektedir. Bu kişilerin %31'i çalışma hayatında yer alırken, %17'si işsiz olduğunu ve iş aradığını belirtmektedir.³⁶

Türkiye'de çalışma hayatına katılan Suriyelilerin dağılımına bakıldığında, %55'i yerel toplumdan bir işveren için çalışırken %24'ünün Suriyeli bir işveren için çalıştığı görülmektedir. %18'lik kesim serbest çalışırken %3'lik bir kesim ise işveren durumundadır. Bu bulgular, Türkiye'de çalışmakta olan tüm Suriyelilerin %45'inin Suriyeli girişimciliğe bağlı olduğunu göstermektedir; böylelikle Suriyeli toplumun Türkiye içindeki refahının iyileştirilmesinde girişimcilik yolunun önemi görülmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 31 Mart 2019 tarihinde yapılan açıklamaya göre, Türkiye'de çalışma izni verilen Suriyelilerin sayısı 34.573'tür³⁷. Ticaret Bakanlığı, 26 Şubat 2019 itibariyle en az bir Suriyeli ortağa sahip şirket sayısının 15.159 olduğunu belirtmiştir.³⁸ Yukarıda adı geçen "*Mülteci Hayatlar Monitörü*"³⁹ başlıklı İNGEV-Ipsos çalışmasına göre, kayıt dışı çalışanlarla birlikte Türkiye'de yaklaşık 600.000 Suriyeli istihdam edilmektedir. 2019 yılı itibariyle geçerli çalışma iznine sahip olan Suriyeli sayısı ile kıyaslandığında (yukarıda belirtildiği gibi yaklaşık 35.000), istihdam edildiği tahmin edilen Suriyeli sayısının çok daha yüksek olması dikkat çekicidir; geçerli çalışma izni sahibi olanların toplam istihdam edilenlere oranı yaklaşık %6'dır. Aynı raporun tahminlerine göre, Suriyelilerin işsizlik oranı %17,2 iken, Türkiye'deki tüm Suriyelilerin %52'si işgücü piyasasının dışındadır. Aynı çalışmadan elde edilen bulgular, işsiz nüfus içinde üniversite veya yüksek lisans mezunu olan Suriyelilerin oranının toplam nüfus içindeki oransal ağırlıklarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (%13'e karşı %7). Aynı araştırma göstermektedir ki, örgün eğitim almamış olanlar veya ilkökul mezunu olanlar açısından bu durum tam tersidir; bu kişilerin işsiz nüfus içindeki ağırlığı, toplam nüfus içindeki ağırlıklarından daha düşüktür (%31'e karşı %24). Bu sonuçlar, eğitim seviyesi daha yüksek olan Suriyelilerin, eğitim seviyesi daha düşük olanlara nispeten Türkiye'de iş bulmasının daha zor olduğunu göstermektedir.

Tablo 12- Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitim Seviyesi ve Çalışma Durumunun Çapraz Analizi

Türkiye'deki Suriyelilerin %'si	Türkiye'deki Genel Suriyeli Nüfus	Durum: Çalışıyor	Durum: İşsiz
Örgün Eğitim almamış	%31	%26	%24
İlkokul	%26	%25	%20
Orta okul	%22	%26	%30
Lise	%14	%15	%12
Üniversite veya Üzeri	%7	%8	%13

³⁶ İNGEV-Ipsos Mülteci Hayatlar Monitörü, 2017. Özet Bulgular: <http://ingev.org/wp-content/uploads/2017/07/Syrian-Refugee-Livelihood-Monitor-Summary-Assessment.pdf>. Mülteci Hayatlar Monitörü kapsamında Türkiye'de 10 farklı şehirde yaşayan 15 yaş üstü mültecilerle yüz yüze 1282 görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışma için Türkiye'de en fazla Suriyeli nüfusun bulunduğu 10 şehir seçilmiştir. Bu şehirler çalışmanın yapıldığı tarihte Türkiye'deki Suriyeli nüfusun %79'unu temsil etmekteydi. (Son erişim: 20 Ocak.2020)

³⁷ Aile ve Çalışma Bakanlığı, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/31746/yabanciizin2018.pdf> (Türkçe) (Son Erişim: 15 Ocak.2020)

³⁸ BIA Haber Merkezi, Temmuz 2019, "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'deki Suriyeliler" (Türkçe)

³⁹ İNGEV-Ipsos Mülteci Hayatlar Monitörü, 2017. Özet Bulgular: <http://ingev.org/wp-content/uploads/2017/07/Syrian-Refugee-Livelihood-Monitor-Summary-Assessment.pdf>. Mülteci Hayatlar Monitörü kapsamında Türkiye'de 10 farklı şehirde yaşayan 15 yaş üstü mültecilerle yüz yüze 1282 görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışma için Türkiye'de en fazla Suriyeli nüfusun bulunduğu 10 şehir seçilmiştir. Bu şehirler çalışmanın yapıldığı tarihte Türkiye'deki Suriyeli nüfusun %79'unu temsil etmekteydi. (Son erişim: 20 Ocak.2020)

Tablo 13- Ekonomik Sektörlere Göre Türkiye'de Suriyeli İstihdamı⁴⁰

Sektör	%
Tekstil	30,4
İnşaat	19,1
İmalat	16,3
Tarım	7,5
Girişimci	6,4
Hizmetler	5,7
Profesyonel	0,7
Diğer	13,8

Türkiye'de Suriyeli istihdamı, en büyük çaplı işveren sektör olarak tekstil sektörüne odaklanmıştır. Ayrıca, Türkiye'de en yüksek istihdam seviyesine sahip inşaat, tekstil ve mevsimlik tarım gibi bazı sektörler, aynı zamanda geleneksel olarak en yüksek düzeyde kayıt dışı istihdam⁴¹ seviyelerine de sahip olma eğilimi göstermektedir. Kayıt dışı istihdam son yıllarda %35'ten %25'e düşerken, hem kayıt dışı yerel toplum çalışanları hem de Suriyeliler için Türkiye ekonomisinin⁴² bir parçası olmaya devam etmektedir.

2.6.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Sağlanan Sosyal Yardım

Acil Sosyal Güvenlik Ağı (ESSN) programının bir parçası olarak verilen Kızılay Kartı, Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilere sunulan başlıca sosyal yardım imkanıdır. Başvuran bireyler ve hane halkı fertleri, uygunluk kriterlerinin değerlendirilmesini müteakip ESSN kapsamında aylık 120 TL nakit yardım almaktadır⁴³. Kızılay tarafından Kasım 2019'da 1.555.445 Suriye vatandaşının bu programdan yararlandığı bildirilmiştir⁴⁴. Geçici Koruma altındaki Suriyelilerin toplam sayısının 3.576.370⁴⁵ olduğu göz önüne alındığında, toplam nüfusun %43,5'inin ESSN kapsamında olduğu görülmektedir.

⁴⁰ Geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına entegrasyonu: Zorluklar ve Fırsatlar, Yuvarlak masa FLA ve UNHCR, 2016, http://www.fairlabor.org/sites/default/files/integration_of_syrian_refugees_roundtable_december_2016.pdf (Son Erişim Tarihi: 10.Ocak.2020)

⁴¹ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Projesi (Kadim), S: 3, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061004-13-1.pdf> (Son Erişim: 12.01.2020)

⁴² Omran for Strategic Studies, "Türkiye'deki Suriyelilerin Geçim Kaynağı Zorlukları" - Muhammed Abdullah, (Türkçe), <http://tr.omrandirasat.org/yay%C4%B1nlar%C4%B1m%C4%B1z/suriyeli-multecilerin-turkiye-deki-gecim-kaynagi-zorluklari-analitik-arastirma.html> (Son erişim: 12.Ocak.2020)

⁴³ Kızılay Kart İnternet Sitesi; <http://kizilaykart-suy.org/EN/hakkinda.html> (Son Erişim: 20 Ocak.2020)

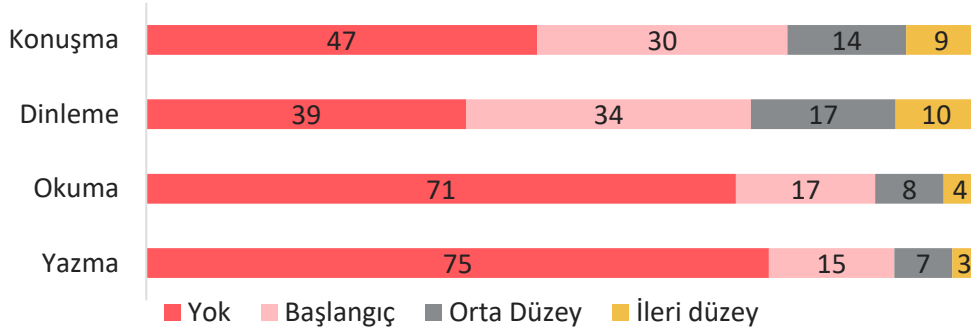
⁴⁴ Kızılay, Kasım 2019, Suriye Krizi İnsani Yardım Raporu, Syf. 16; <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/kasim-2019-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-31-12-2019-28050091.pdf> (Not: Ülke genelinde tüm POS makineleri ve ATM'lerde kullanılabilen KIZILAYKART, Türkiye'de Geçici ya da Uluslararası Koruma altında yaşamakta olan yabancılara yönelik nakit temelli yardım aracıdır.

⁴⁵ İçişleri Bakanlığı- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 31 Aralık 2019, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (sayfa Göç İdaresi tarafından güncel verilerle düzenli olarak yenilenmekte olup ilgili veriler belirtilen 31 Aralık 2019 tarihine yöneliktir) (Son Erişim tarihi: 1 Ocak 2020)

2.6.4. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler arasında Türkçe Becerileri

Suriyeliler arasında Türkçe bilgisinin sınırlı olduğu tahmin edilmektedir. Türkçe okuma bilmeyen Türkiye'deki Suriyelilerin oranı %71'tir ve yazma bilgisi olmayanlar %75'tir.

Tablo 14- Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler arasında Türkçe Seviyesi %

2.7. Türkiye İşgücü Piyasasına Genel Bakış

Dünya Ekonomik Forumu'nun Küresel Rekabet Gücü endeksine göre Türkiye işgücü piyasası 141 ülke arasında 109. sırada yer almaktadır⁴⁶. Bu işgücü piyasası endeksinin alt bileşenlerine göre Türkiye, 141 ülke arasında "İşe Alma ve İşten Çıkarma Uygulamaları"nda 100., "İşgücü-İşveren İlişkilerinde İşbirliği"nde 118., "Yabancı İşgücü İşe Alma Kolaylığı"nda 63. ve "Ücret ve Verimlilik"te 96. sırada yer almaktadır.

Hizmet sektörü, %54,2 ile Türkiye'de istihdamda en büyük paya sahiptir. Diğer ekonomik sektörlerde istihdam dağılımı tarım sektöründe %18,7; sanayi sektöründe %19,6 ve inşaat sektöründe %7,6 şeklinde gerçekleşmektedir⁴⁷. Türkiye'deki işgücü piyasasında, asgari ücretle çalışan çok sayıda işçi bulunmaktadır⁴⁸. Çalışma çağındaki yetişkinlerin neredeyse yarısı, Türkiye'deki ortalama harcanabilir gelir seviyesinden en az %13 daha az gelire sahiptir. Bu oran, OECD ülkeleri arasında belirlenen hedef seviyenin üzerindedir (%10)⁴⁹. 2018 ILO tahminlerine göre, 2018 yılı itibarıyla dünya çapında 172 milyon kişi işsiz konumdadır ve dünya çapındaki genel işsizlik oranı %5'tir. TÜİK verilerine göre, Türkiye'nin işsizlik oranı dünya ortalamasının oldukça üzerindedir. Küresel krizi takip eden dönemde %13'e ulaşan işsizlik oranı izleyen dönemde düşüş eğilimi göstermiştir, ancak bu oran 2012'den itibaren Türkiye ekonomisinde yaşanan siyasi gelişmeler nedeniyle sabit bir artış göstermiştir⁵⁰.

⁴⁶ Dünya Ekonomik Forumu, Küresel Rekabet Gücü Endeksi, İşgücü Piyasası Endeksi, s. 563, http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

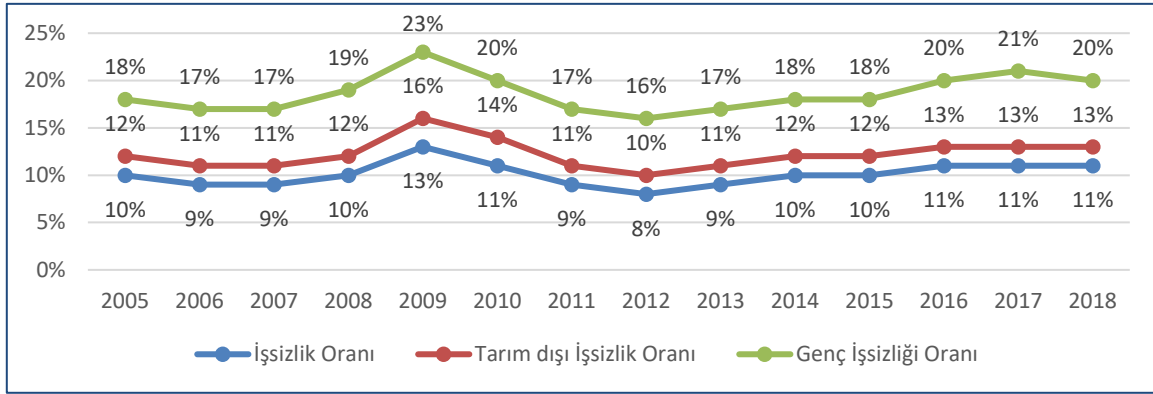
⁴⁷ Bölgesel Stratejik Genel Bakış, Türkiye: 2017-2018 Suriye krizine karşı Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı, UNHCR

⁴⁸ H. Burcu Yüncüler ve Çağlar Yüncüler, Türkiye'de Asgari Ücretin İşgücü Piyasası Çıktılarına Etkileri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2016, çalışma belgesi No. 16/14

⁴⁹ TÜİK, Temmuz 2019, Anadolu Ajansı, (Türkçe) <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/issizlik-rakamlari-aciklandi/1614129> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

⁵⁰ Türk Ekonomisinde İşsizliğin Belirleyici Değişkenlerine İlişkin bir Uygulama, (Türkçe; özet İngilizce) Fatih Ayhan, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/835847> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

Tablo 15- Türkiye'de İşsizlik⁵¹

İşsizlik rakamları, 2019 yılının Temmuz ayında bir önceki yılın aynı ayına göre 1.065.000 artarak 4.596.000'e ulaşmıştır. İşsizlik oranı ise 3,1 puan artarak %13,9'a yükselmiştir⁵².

Çeşitli faktörler işsizlikte bir artışa sebep olabilmektedir. Üretimde mekanikleşmenin yayılması neticesinde işgücü verimliliğinde yaşanan artış, yeni istihdam kapasitesini azaltmaktadır. Ayrıca, nispeten hızlı nüfus artışı ve işgücü piyasasında aktif olarak var olan Suriyeli nüfusu, yerel işsizliği artıran faktörler arasında sayılabilir. Başta tarım sektörü olmak üzere kayıt dışı istihdam, evden çalışma, aile şirketlerinde çalışma, ev hanımlarının durumu gibi hususlar üretim sektöründe yüksek işsizlik oranlarına yol açabilmektedir.

2.8. Mevcut Meslek Gruplarının Potansiyelleri

2018 İŞKUR-IPA Araştırma Raporu,⁵³ Türkiye'deki 90.849 şirketin temsilcileriyle yapılan görüşmelere dayanarak 2017 yılında en yüksek istihdam artışını gösteren meslek gruplarını özetlemektedir. Örnekleme, NACE Rev 2'ye göre, çalışmanın kapsamına giren 17 iş sektörü ile ilgili olarak Türkiye'yi temsil edecek şekilde seçilmiştir.

Bu çalışmanın bulgular temel alınarak, yeni çalışanlara olan talebin artmasında en büyük rolü oynaması beklenen meslek grupları aşağıdaki tabloda sıralanmıştır. Bu tablo, her meslek grubu bakımından çeşitli mesleki becerilerin önemini özetlemektedir. "1" ile işaretlenmiş olan beceriler, ilgili meslek grupları için en önemli olarak kabul edilirken, "10" ile işaretlenmiş beceriler en az önemli beceriler olmaktadır ve 1 ile 10 arasındaki oranlar değişen derecelerde önemi göstermektedir. Tabloya bakıldığında, listedeki mesleklerin çoğunun, hem Suriye hem de yerel toplumdaki ekonomik açıdan zayıf kişiler arasında yaygın olan mesleki deneyim ve eğitim seviyeleri dolayısıyla elde edilmesi daha kolay olan becerileri içeren düşük vasıflı işler olduğu görülmektedir.

⁵¹ Ibid

⁵² Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Temmuz 2019, AA Haber, Ekonomi, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/issizlik-rakamlari-aciklandi/1614129> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

⁵³ İŞKUR- IPA İşgücü Piyasası Araştırma Raporu 2017, (Türkçe), <https://media.iskur.gov.tr/15153/2017-yili-turkiye-geneli-ipa-raporu.pdf> (Son Erişim tarihi: 1 Ocak.2020)

Tablo 16- Mesleki Beceriler ve İlgili Meslekler

	Bilgisayar Becerileri	Fiziksel Yatkınlık	Analitik beceriler	İletişim Becerileri	Proje tabanlı çalışmaya uygun olma	Satış ve Pazarlama Becerileri	Sorun Çözme Becerileri	Ekip Çalışması	Yabancı Diller	Mesleki beceriler, deneyim
Dikiş Makinesi Operatörü	6	2	7	4	-	-	5	3	-	1
Mavi Yaka Montaj hattı / Üretim / lojistik çalışanı	7	1	5	3	9	8	2	6	-	4
Güvenlik Görevlisi	7	1	9	2	6	-	3	4	8	5
Satış Temsilcisi	4	3	9	2	-	1	5	6	8	7
Garson	9	1	8	2	-	6	5	4	7	3
Temizlik Personeli	9	1	7	3	6	8	5	4	-	2
Konfeksiyon İşçisi	-	1	6	4	-	-	5	2	-	3
İdari Destek Personeli (Tekstil)	-	1	-	4	-	-	5	3	-	2
Tekstil Baskı Personeli	-	1	-	4	-	-	5	3	-	2

2.9. Türkiye'de Eğitim İstatistikleri

TÜİK'e göre, Türkiye'de 15-19 yaş grubu vatandaş sayısı 6.402.806'dır. Bu toplam içindeki cinsiyet dağılımı yaklaşık yarı yarıya şeklindedir (%49 Kızlar; %51 Erkekler).

Tablo 17- TÜİK Nüfus Verileri (15-19 Yaş Grubu)⁵⁴

Yaş Grubu	Toplam	Erkekler	Kızlar
15-19	6.402.806	3.288.016	3.114.790

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre, her eğitim düzeyindeki öğrenci sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 18- Milli Eğitim Bakanlığı Öğrenci Verileri⁵⁵

Eğitim Seviyesi	Toplam	Erkekler	Kızlar
Okul öncesi eğitim	1.564.813	814.821	749.992
İlkokul	5.267.378	2.708.089	2.559.289
Alt ortaöğretim	5.627.075	2.857.143	2.769.932
Üst orta öğretim (Genel ortaöğretim + Mesleki ve teknik ortaöğretim + Dini eğitim)	5.649.594	3.014.072	2.635.522
Toplam örgün eğitim	18.108.860	9.394.125	8.714.735

⁵⁴ Aile ve Çalışma Bakanlığı, Yabancılar Verilen Çalışma İzinlerine İlişkin İstatistikler, (Türkçe), <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/31746/yabanciizin2018.pdf> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

⁵⁵ Milli Eğitim Bakanlığı; "Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018-2019" (Türkçe); https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=361 (Son Erişim: 30 Ocak 2020)

Üst ortaöğretimdeki öğrenciler genel ortaöğretime (liseler), meslek okullarına veya dini eğitim veren okullara kayıt yaptırabilmektedirler. Okul türüne göre dağılımı yapılan üst ortaöğretimdeki öğrenci sayısı aşağıda verilmiştir;

Tablo 19- Milli Eğitim Bakanlığı Öğrenci Verileri⁵⁶

Okul Türü	Toplam	Erkekler	Kızlar
Genel Ortaöğretim	3.250.334	1.662.454	1.587.880
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	1.793.391	1.084.926	708.465
Dini Eğitim	605.869	266.692	339.177
Toplam Üst Ortaöğretim	5.649.594	3.014.072	2.635.522

2.10. Türkiye'de Yabancıların Çalışma Statüsü

Türkiye'deki yabancılara çalışma izni verilmesine ilişkin kanun, bir dizi koşula bağlı olduğu için çalışma izni almayı oldukça zorlaştırmaktadır⁵⁷. İşsizliğin kronikleşmesi ve bunun sonucu olarak neredeyse her meslek grubunda iş arayan işsizlerin bulunması korumacılığı beraberinde getirmektedir ve dolayısıyla çalışma izni almak zorlaşmaktadır.

Tablo 20- Türkiye'de Cinsiyete Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzinleri (2011-2018)⁵⁸

Yıl	Kadın Sayısı	%	Erkek Sayısı	%	Toplam
2011	8.396	18,1	9.070	51,9	17.166
2012	19.552	60,6	12.727	39,4	32.279
2013	28.402	62	17.426	38	45.828
2014	31.307	59,9	20.996	40,1	52.304
2015	37.638	58,3	26.909	41,7	64.547
2016	35.601	48,4	37.948	51,6	73.549
2017	37.756	43,3	49.426	56,7	87.182
2018	48.085	41,5	67.752	58,5	115.837

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2017 verilerine göre, 87.182 yabancı çalışma izni almıştır. 2017 yılı itibarıyla çalışma izni verilen yabancıların %43,3'ü kadın, %56,7'si ise erkektir.

⁵⁶ Milli Eğitim Bakanlığı; "Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018-2019" (Türkçe); https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=361 (Son Erişim: 30 Ocak 2020)

⁵⁷ TÜİK (Türkçe), Menü Erişimi: "Nüfus ve Demografi">> "Nüfus Projeksiyonları">> "Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus"; <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (Son erişim: 30 Ocak 2020)

⁵⁸ Aile ve Çalışma Bakanlığı, Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerine İlişkin İstatistikler, (Türkçe), <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/31746/yabanciizin2018.pdf> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

Çalışma izni verilen yabancıların sayısı 2016 yılında 73.549 iken, çalışma izni sayısı bir önceki yıla göre 13.633 artarak 2017 yılında 87.182'ye yükselmiştir. Bu artış içindeki 7.685 izin sayısı (%56) Suriyelilere verilen çalışma izinlerinden kaynaklanmıştır⁵⁹.

Tablo 21- Türkiye'de Ülkeye Göre Yabancılar Verilen Çalışma İzinleri (2018)⁶⁰

Ülkesi	Çalışma İzni olan Kişi Sayısı
Suriye	34.573
Kırgızistan	13.452
Gürcistan	7.321
Ukrayna	6.394
Türkmenistan	5.547
Özbekistan	3.969
Nepal	3.186
Çin	2.992
Rusya Federasyonu	2.944
İran İslâm Cumhuriyeti	2.689
Endonezya	2.356
Filipinler	2.076

Suriyeliler, Türkiye'de çalışma izni olan yabancılar arasında en büyük grubu oluşturmaktadır, ancak Türkiye'deki gerçek toplam Suriyeli sayısı ile karşılaştırıldığında, daha önce de belirtildiği gibi Suriyelilerin çalışma izinlerine oranı hâlâ yaklaşık %5'tir. Aşağıdaki grafik, Suriye sorununun başlamasından bu yana Türkiye'deki yabancılar verilen çalışma izni sayısının eğilimini göstermektedir. Suriyelilere verilen çalışma izni sayısının 2011'den 2018'e kadar düzenli olarak arttığı görülmektedir. Bununla birlikte, çalışma iznine sahip Suriyelilerin toplam sayısı, Türkiye'de aktif olarak çalıştığı tahmin edilen Suriyelilerin sadece küçük bir kısmını oluşturmaktadır (daha önce Suriyelilerin İstihdam Durumu başlıklı Bölüm 2.6.2'de belirtildiği gibi). Ayrıca, tüm uluslardan yabancılar verilen çalışma izni sayısında genel bir artış olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu eğilimin nedeni iki yönlüdür: Birincisi, bu süre içinde, yabancılar çalışma izni verilmesine dair kanun değiştirilmiştir ve ev eksenli çalışma gibi düşük vasıflı işler için çalışma izni alınması kolaylaştırılmıştır⁶¹. Ayrıca, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan bir belgeye göre, bu dönemde yapılan düzenlemeler ve teşvik programlarında yapılan bazı değişiklikler, yabancı şirketlerin Türkiye pazarına girmesini daha kolay ve çekici hale getirmiştir⁶².

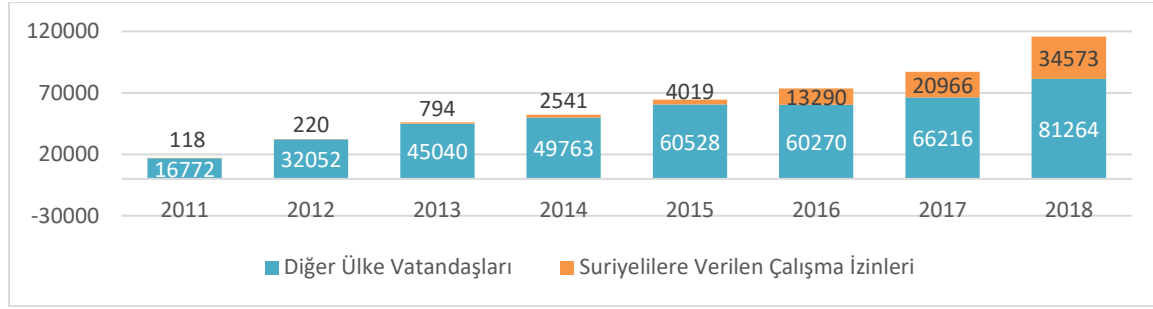
⁵⁹ Türkiye'de Çalışma İzni Verilen Suriyeli Sayısı, Şubat 2018 - Haberler, Türkiye'den Mülteci Haberleri, (Türkçe), <https://multeciler.org.tr/turkiyede-calisma-izni-verilen-suriyeli-sayisi/> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

⁶⁰ Aile ve Çalışma Bakanlığı, Yabancılar Verilen Çalışma İzinlerine İlişkin İstatistikler, (Türkçe), <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/31746/yabanciizin2018.pdf> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

⁶¹ 6735 sayılı karar; Uluslararası İşgücü Kanun Tasarısı (Türkçe), Genel Amaç ve Gereke Bölümü, Sayfa 19, <https://www.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0727.pdf> (Son Erişim: 10.01.2020)

⁶² Ibid

Tablo 22- Türkiye'de Ülke Bazında Yabancılar Verilen Çalışma İzinleri (2018) ⁶³

2017 yılında yabancılar verilen çalışma izni sayısının ekonomik faaliyete göre dağılımı aşağıda verilmiştir⁶⁴: Meslek ve faaliyetler çoğunlukla düşük vasıflı bedensel işlerden oluşmaktadır.

Tablo 23- Türkiye'de Yabancılar Verilen Çalışma İzinleri

Ekonomik Faaliyet	İzin Sayısı
Evde Çalışanlar (hane halkı çalışanları)	15619
Konaklama Sektörü	10432
Toptan ticaret (motorlu taşıtlar ve motosikletler hariç)	5437
İnşaat	4912
İnşaat mühendisliği	4365
Büro yönetimi, büro yardımcılığı ve işletme destek faaliyetleri	4144
Eğitim	3446
Perakende ticaret, motorlu taşıtlar ve motosikletler hariç	2746
Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri	2295
Hazır giyim imalatı	2283
Tekstil imalatı	2272
Diğer hizmet faaliyetleri	2037
Beşeri sağlık hizmetleri	1574
Mamul metal ürün imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1342
İdari merkez faaliyetleri idari danışmanlık faaliyetleri	1180
Özel amaçlı inşaat faaliyetleri	1075
Seyahat acentesi, tur operatörü ile diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler	904
Gıda ürünleri üretimi	847
Diğer madencilik ve taş ocaklığı	746
Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri teknik muayene ve analizi	689
Mobilya imalatı	629
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	611
Makine ve teçhizat imalatı	605
Temel metal endüstrisi	559
Motorlu araçlar, römorklar ve yarı römorkların imalatı	520
Karayolu taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	446
Makine ve teçhizat kurulumu ve tamiri	320

⁶³ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yıllar itibarıyla Yabancıların Çalışma İzinlerine ilişkin veriler, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/> (Son Erişim: 10.01.2020)

⁶⁴ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çalışma Hayatı İstatistikleri, https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/3302/calisma_hayati_2017.pdf (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

2.11. Türkiye'deki Suriyelilerin Çalışma Hak ve Koşulları

2.11.1. Çalışma İzinleri

Yabancılar Kanunu'nun 91. Maddesi ve Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. maddesi uyarınca “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” kabul edilmiş ve 15/01/2016 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerin çalışmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen Yönetmelik kapsamında, çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde esas alınacak belirli koşullar şu şekildedir⁶⁵:

- Geçici koruma sağlanan yabancılar, geçici koruma kaydından altı ay sonra çalışma izni için Bakanlığa başvurabilmektedirler.
- Çalışma başvurusu, geçici koruma kaydına göre oturma hakkının verildiği ilde yapılmalıdır.
- Geçici korumaya sahip olan yabancılara, asgari ücretin altında ücret ödenmemektedir.
- Başvuru için matbu evrak gerekmemektedir. Başvurular, E-Devlet kapısı üzerinden elektronik olarak yapılmaktadır. Taranması ve sisteme girilmesi istenen belgelerin ilki iş akdidir; bir sonraki belge ise geçici koruma altındaki Suriye vatandaşının fotoğrafıdır. Diğer tüm bilgilerin değerlendirilmesi, Bakanlığın diğer kamu kurumlarıyla yaptığı protokollerin kontrol edilmesi suretiyle çevrimiçi olarak gerçekleştirilmektedir.

Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile geçici koruma verilen yabancılar, mevsimlik tarım ve hayvancılık sektörlerindeki işlerde çalışma izni alma zorunluluğundan muaf tutulmuştur.

2.11.2. İstihdam Kotaları

2016/8375 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliğin 8. Maddesi uyarınca, yabancı çalışanların bulunduğu iş yerlerine istihdam kotası uygulanmaktadır:

İş yerinde geçici koruma sağlanan yabancıların sayısı, aynı iş yerinde çalışan Türk vatandaşlarının sayısının %10'unu aşamaz. Bu istihdam kotası, iş yerinin kayıtlı olduğu şehirde işverenin Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü'ne çalışma izni başvurusu yapmasından önceki dört haftalık süre içinde benzer nitelikteki aynı işe başvuran herhangi bir Türk vatandaşı adayın bulunmadığının kanıtlanması durumunda geçerlilik arz etmez⁶⁶.

Türkiye'deki Suriyeli İşçiler

⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık), https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/ozel_rapor.pdf (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

⁶⁶ 6575 Sayılı Kanun'un 8. Maddesi Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf> (Son Erişim: 20.Ocak.2020)

Türkiye'deki Suriyeliler Özel Raporu, 2016, (Türkçe)
Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik,

3. ÖĞRENCİLERİN İSTİHDAM İHTİYAÇLARI DEĞERLENDİRMESİ

Aşağıdaki bölümlerde, çalışmanın üç ayrı hedef grubuna ilişkin araştırma bulguları sunulacaktır; (i) lise ve mesleki eğitim öğrencileri, (ii) herhangi bir okula gitmeyen gençler (18-30 yaş), (iii) 10 veya daha az sayıda çalışanı bulunan mikro-girişimciler. Ayrıca, araştırma kapsamındaki farklı şehirlerde yaşayan erkekler ve kadınlar arasındaki farklı algı, tutum ve davranışların tartışıldığı Cinsiyet ve Şehir Analizine dair bir bölüm de bulunmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki hem Suriyeli ve hem de yerel toplum mensuplarını kapsamaktadır. Araştırma bulgularının sunumunda yer alan tüm analizler, toplum içindeki dağılımları içermekte olup farklılıklar ile birlikte iki toplum arasındaki benzerlikleri karşılaştırmaktadır.

3.1. Mevcut Koşullar ve Geleceğe İlişkin Beklentiler

Nicel çalışma bulguları, ortalama olarak düşük gelirli hane haklarına mensup olan lise öğrencilerinin evlerinde yaklaşık 5 kişinin (ortalama 5,03) yaşadığını göstermektedir. Bu hane halklarının %67'sinde gelir elde eden yalnızca bir hane halkı üyesi bulunmaktadır ve %63'ü toplamda aylık 4000 TL'den az hane halkı geliri ile yaşamaktadır.

Özellikle Suriyeli lise öğrencilerinin hane halkı bilgilerine bakıldığında, bu hane halklarının %50'sinde 6 veya daha fazla kişinin yaşadığı görülmektedir (hane başına ortalama 5,88 kişi), %74'ünde ise sadece bir kişi gelir elde etmektedir. Suriyeli lise öğrencilerinin %43'ü, aylık toplam hane halkı gelirini 2.000 TL'den az olarak beyan etmiştir.

Yerel toplumdaki lise öğrencilerine dönecek olursak, bu öğrencilerinin hane halklarının sadece %13'ünde aynı çatı altında 6 veya daha fazla kişi yaşamaktadır. Bu hane halklarının %69'unda 4 veya daha az kişi bulunmaktadır. %61'i sadece bir kişinin gelirinin olduğunu bildirirken %52'si aylık hane halkı gelirini 2.000-4.000 TL arasında bildirmektedir. Gelir getiren kişi sayısı 2 olan hane halklarının oranı, yerel toplum hane halkları içinde Suriyeli toplum üyelerine göre daha yüksektir.

Tablo 24- Hane Halkı Kişi Sayısı (Öğrenciler)

Hane halkı kişi sayısı	Lise / Meslek Lisesi Öğrencileri	
	Suriyeli	Yerel
1 Kişi	%1	%1
2 kişi	%0	%1
3 kişi	%0	%29
4 kişi	%21	%37
5 kişi	%28	%19
6 kişi	%12	%10
7 kişi	%17	%0
8 kişi	%16	%1
9 kişi	%4	%1
10 kişi	%1	%1

Tablo 25-Hane Halkı Başına Kazanç Sahibi Sayısı (Öğrenciler)

Hane halkında kazanç sahibi sayısı	Lise / Meslek Lisesi Öğrencileri	
	Suriyeli	Yerel
1 Kişi	%74	%61
2 kişi	%17	%31
3 kişi	%7	%4
4 kişi	%3	%3
5 kişi	%0	%1
6 kişi	%0	%0

Tablo 26-Hane Halkında Ana Kazanç Sahibi (Öğrenciler)

Hane halkında kazanç sahibi sayısı	Lise / Meslek Lisesi Öğrencileri	
	Suriyeli	Yerel
Babam	%90	%90
Erkek kardeşim	%22	%7
Ben	%5	%3
Annem	%4	%32
Kız kardeşim	%4	%2
Amcam	%3	%1
Dedem	%1	%4
Teyze/Hala	%0	%2
Anneanne/babaanne	%0	%1

Genel olarak bakıldığında, yerel Türk gençlerin hane halklarında ortalama olarak daha az kişi ve daha fazla kazanç sahibinin var olduğu anlaşılmaktadır. Yerel gençlerin hane halklarında çalışan annelerin daha yüksek oranda olması, Suriyeli gençlerin hane halklarına göre önemli bir fark yaratmaktadır. Odak Grup Görüşmesi bulguları, hem Suriyeli kadınların hem de erkeklerin Türkiye'deki iş yeri ortamına olan duydukları güvenin düşük olduğunu göstermektedir. Buna göre, Odak Grup Tartışmalarına katılan Suriyeliler, kadınların çalışarak gelir elde etmesinin gerekli olup olmadığı sorulduğunda iş yerinde taciz ve mobbing (iş yerinde psikolojik şiddet) konularını işe katılımda olumsuz faktörler olarak dile getirmişlerdir.

Bildirilen aylık hane halkı gelirlerine bakıldığında, Suriyeli öğrencilerin %43'ünün yasal asgari ücret olan 2.000 TL'den daha az bir gelir bildirmesi, Suriyelilerin kayıt dışı işlerde çalışmaya daha yatkın olduğunun bir göstergesi niteliğindedir.

Tablo 27- Hane Halkı Aylık Geliri (Öğrenciler)

Toplam Aylık Hane Halkı Geliri	Lise / Meslek Lisesi Öğrencileri	
	Suriyeli	Yerel
2.000 TL'den az	%43	%0
2.000 TL- 4.000 TL'den az	%31	%52
4.000 TL- 6.000 TL'den az	%10	%21
6.000 TL- 8.000 TL'den az	%1	%13
8.000 TL- 10.000 TL'den az	%0	%3
10.000 TL ve +	%0	%1
Yanıt Yok	%16	%10

Öğrencilerin içinde yaşadığı hanelerde en büyük oranda gelir getiren kişi tarafından elde edilen kazançlar, Suriyeli hane halklarının ana gelir kaynağının maaşlı profesyonel çalışma şekli yerine serbest mesleğe dayalı olduğunu göstermektedir. Yerel öğrenciler için, hane halkı geliri çoğunlukla ana gelir sahibinin maaşlı bir meslekte çalışmasına veya işveren olarak girişimciliğine dayanmaktadır.

Tablo 28- Ana Kazanç Sahibinin Gelir kaynağı (Öğrenciler)

Hane halkındaki ana kazanç sahibinin kazanç kaynağı	Lise / Meslek Lisesi Öğrencileri	
	Suriyeli	Yerel
Özel şirketten alınan maaş	%6	%64
Serbest Meslek Kazançları	%92	%15
Kendi Şirketi	%0	%12
Emeklilik fonları	%0	%3
Devlet Yardımı	%1	%0
Devlet memurluğundan alınan maaş	%0	%6

Meslek lisesine kayıt, yerel öğrenciler arasında daha yaygındır. Suriyeliler, okulda boş kontenjan olması ve öğrencinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen Türkçe okuma ve yazma değerlendirme testini geçmiş olması veya halk eğitim merkezlerinde “A1 Kuru Türkçe” kursunu tamamlamış olması koşuluyla Türkiye'deki bu tür okullara kayıt yaptırabilir⁶⁷.

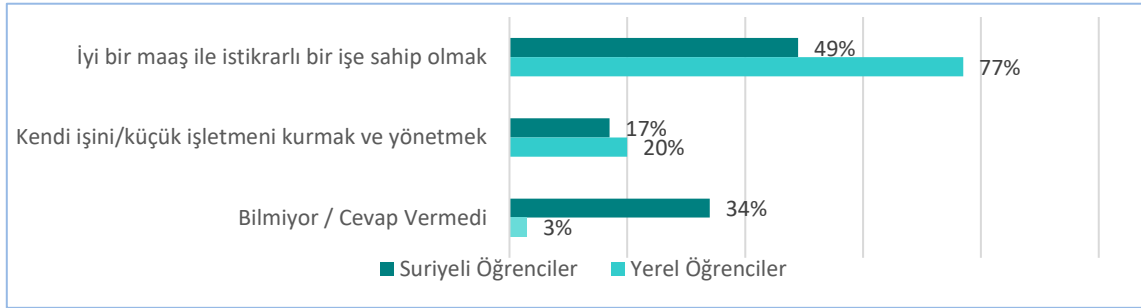
Tablo 29- Okul Türü (Öğrenciler)

Hane halkındaki ana kazanç sahibinin kazanç kaynağı	Lise / Meslek Lisesi Öğrencileri	
	Suriyeli	Yerel
Lise Öğrencisi	%94,2	%74,5
Meslek Lisesi Öğrencisi	%5,8	%25,5

Hem Suriyeli hem de yerel lise öğrencilerine gelecekteki iş planları ile ilgili tercihleri sorulmuştur. Yerel öğrencilerin büyük bir kısmı (%77) kendi küçük işletmelerine kurup yönetmek yerine iyi maaşla sağlam ve istikrarlı bir işe sahip olmayı tercih etmektedir. Ancak, Suriyeli öğrenciler de iyi maaşla sağlam ve istikrarlı bir iş tercih ediyor gibi görünse de bu öğrencilerin %34'ü bir iş sahibi olmak ile bir girişimci olmak arasında net bir tercih yapamayacaklarını belirtmiştir. Ayrıca, bu yüzdenin 32 puanlık kısmını Ankara'daki Suriyeli öğrencilerin oluşturduğunu da belirtmek gerekir. Bu durum, Ankara'daki Suriyeli öğrencilerin en azından bir kısmının, diğer şehirlerdeki Suriyelilere kıyasla Türk iş ortamını daha az tanıdıklarının ve bu nedenle herhangi bir seçeneği kesin olarak bir diğerine tercih edemediklerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ankara'daki Suriyeli öğrenciler hariç tutulduğunda, İstanbul'daki ve Gaziantep'teki Suriyeli öğrencilerin %72'sinin yerel öğrenci kesimine çok daha yakın bir oranla sağlam ve istikrarlı bir işi girişimciliğe tercih ettikleri görülmektedir. Bu nedenle, özellikle Ankara'daki Suriyeli öğrencilerin, ihtiyaçlarına ve isteklerine uygun istihdam veya iş fırsatlarının belirlenmesiyle ilgili danışmanlık hizmetlerinden veya eğitim programlarından yararlanabileceği sonucuna varılabilir. Bununla birlikte, Ankara'dakiler dahil olmak üzere Suriyeli öğrencilerin iş bulup çalışmaya girişimciliğe kıyasla daha fazla ilgi gösterdiği görülmektedir.

⁶⁷ Milli Eğitim Bakanlığı; “Suriyeli öğrenciler meslek liselerine gidebilecek” (Türkçe); Ağustos 2016; <https://www.meb.gov.tr/suriyeli-ogrenciler-meslek-lisesine-gidebilecek/haber/11694/tr> (5 on Erişim: 31 Ocak 2020)

Tablo 30- Girişimcilik veya Maaşlı İş arasındaki Tercih (Öğrenciler)

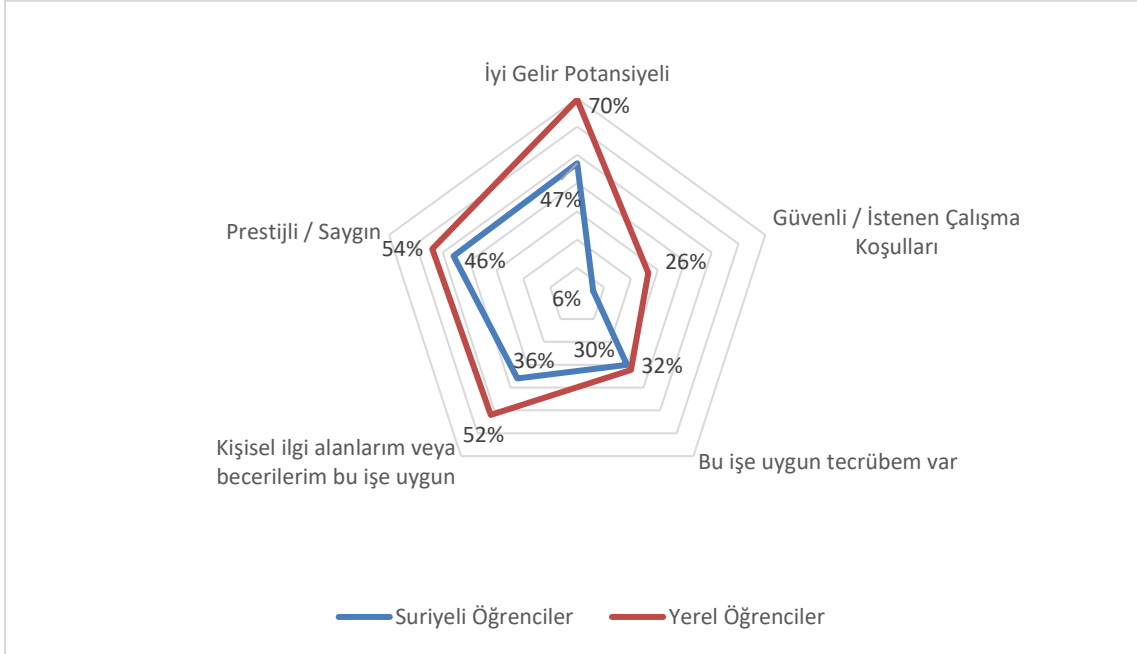
Öğrencilere yapmak istedikleri meslek sorulmuştur. Bulgular, Suriyeli ve yerel öğrenciler tarafından sayılan en önemli sektörler arasında benzer sektörlerin geldiğini gösterirken bir yandan da bu mesleklerin sıralamadaki farklı yerleri iki grup arasındaki farklı istek ve önceliklere işaret etmektedir. Ayrıca, bazı iş sektörleri yalnızca bir grup tarafından sıralanan meslekler arasında görülürken diğer grubun listesinde yer almamaktadır. Örneğin, Yemek Hizmetleri sektörü Suriyeli öğrenciler tarafından ilk seçenek olarak sıralanırken, yerel öğrenciler tarafından bu sektör daha az sıklıkla belirtilmiştir. Sağlık Hizmetleri, Eğitim ve Öğretim Hizmetleri ile Tekstil, Ayakkabı ve Giyim, bir grubun listesinde üst sıradayken diğerinde daha düşük sırada olan sektörlerle verilebilecek diğer örneklerdir. Montaj ile onarımlar ve su tesisatçılığı, sadece Suriyeli öğrencilerin listesinde görünmektedir. Diğer taraftan, Yazılım Geliştirme, Sanat ve Turizm sektörleri her iki grup tarafından benzer bir sıklıkta sıralanmıştır.

Tablo 31- Öğrenciler Tarafından Tercih Edilen İlk 10 Meslek

Suriyeli Öğrenciler İlk 10 Meslek	%	Yerel Öğrenciler İlk 10 Meslek	%
Yemek Hizmetleri (Restoranlar, kafeler vb.)	%13	Sağlık Hizmetleri (Sağlık Turizmi Organizasyonu dâhil)	%18
Tekstil, Ayakkabı ve Giyim İmalatı ve Satışı	%12	Eğitim ve Öğretim Hizmetleri	%13
Turizm ve Organizasyon Faaliyetleri	%12	Sanat: Müzik, Resim, Tiyatro, Sinema, Dans	%10
Gıda Üretimi	%7	Turizm ve Organizasyon Faaliyetleri	%8
Sanat: Müzik, Resim, Tiyatro, Sinema, Dans	%7	Yazılım Geliştirme, Web / Grafik Tasarım	%7
Yazılım Geliştirme, Web / Grafik Tasarım	%6	İnşaat İşleri (Fayans, cam, yalıtım vb.)	%6
Eğitim ve Öğretim Hizmetleri	%4	Finans ve Sigorta Faaliyetleri	%5
Elektrik, Doğalgaz ve Klima teçhizatı montaj ve onarımı	%4	Nakliye, Lojistik ve Depolama Hizmetleri	%5
Elektronik Cihazlara yönelik Teknik Destek	%4	Yemek Hizmetleri (Restoranlar, kafeler vb.)	%5
Sağlık Hizmetleri (Sağlık Turizmi Organizasyonu dâhil)	%4	Perakende Satış Mağazaları / Marketler	%4
Su tesisatçılığı ve drenaj montaj / onarım	%4	Otomotiv Destek Hizmetleri ve Onarımlar	%4
Nakliye, Lojistik ve Depolama Hizmetleri	%4	Tekstil, Ayakkabı ve Giyim İmalatı ve Satışı	%4

Öğrencilerin belirli bir mesleği tercih etmelerinin nedenlerine bakıldığında, iyi gelir potansiyeli hem Suriyeli hem de yerel öğrenciler için en önemli etken olarak sunulmaktadır. Prestijli / saygın bir işe sahip olmak her iki grup için de ikinci sırada yer almaktadır; bununla birlikte, yerel öğrenciler açısından birinci neden ile ikinci neden arasındaki farkın Suriyeli öğrencilere kıyasla çok daha büyük olduğu görülmektedir. Kişisel ilgi veya becerileri ile uyumlu bir işte çalışmak, belirli bir mesleği seçmek için en sık ifade edilen üçüncü nedendir (%52). Genel olarak öncelik sıralaması her iki grup için de benzer olmakla birlikte, Suriyeli öğrencilerin aktardığı nedenler daha dar bir dağılım göstermektedir.

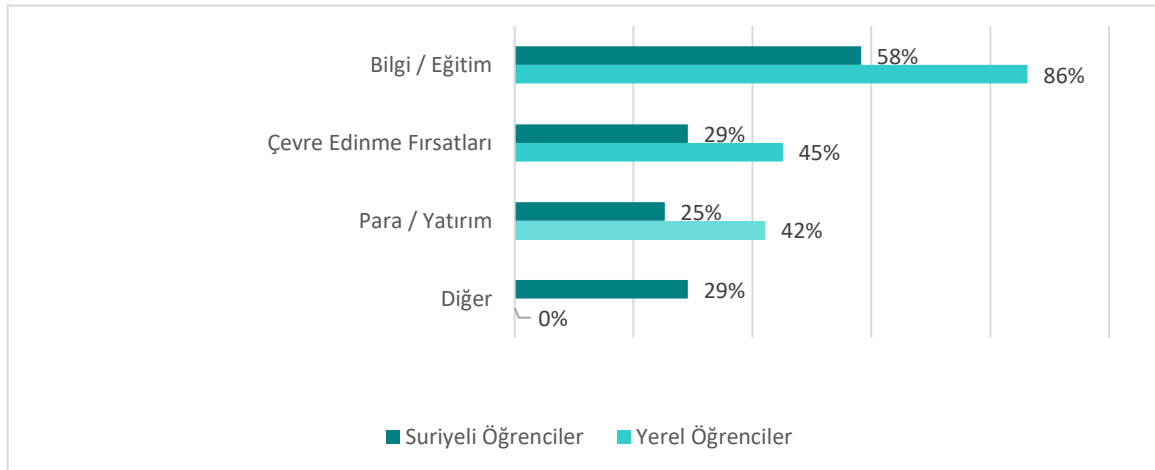
Tablo 32- Bir Mesleği Tercih Etme Nedenleri (Öğrenciler)

3.2. Öğrencilerin Eğitim İhtiyaçları

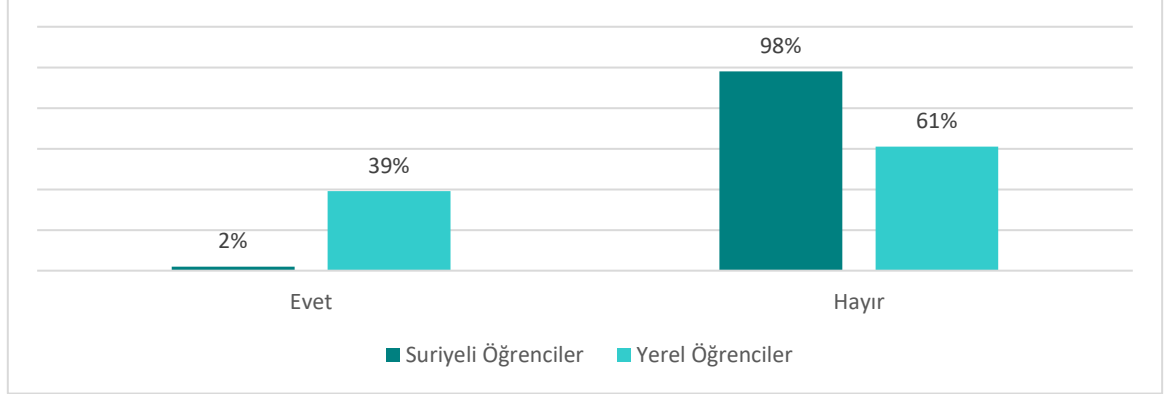
Hem yerel hem de Suriyeli öğrenciler, gelecekteki meslekleri/işleri için ek bilgi ve eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Bu talep, lisede alınan eğitimin, öğrenciler tarafından gerçek iş piyasasının zorlukları dikkate alındığında tam anlamıyla yeterli görülmediğine işaret ediyor olabilir. Buradan hareketler, işe yönelik ek kurslar ve gerçek bir çalışma ortamının deneyimlenmesinin öğrencilerin uygulamaya yönelik bilgilerini geliştirmesi beklenebilir. Suriyeli öğrenciler (%69) ve yerel öğrenciler (%54), çalışma hayatı için kendilerini geliştirmek amacıyla ihtiyaç duyulan kaynaklara ulaşabilecekleri kanalları bilmediklerini de ayrıca belirtmektedir.

Tablo 33- Tercih edilen iş / meslek için gereken destek (Öğrenciler)

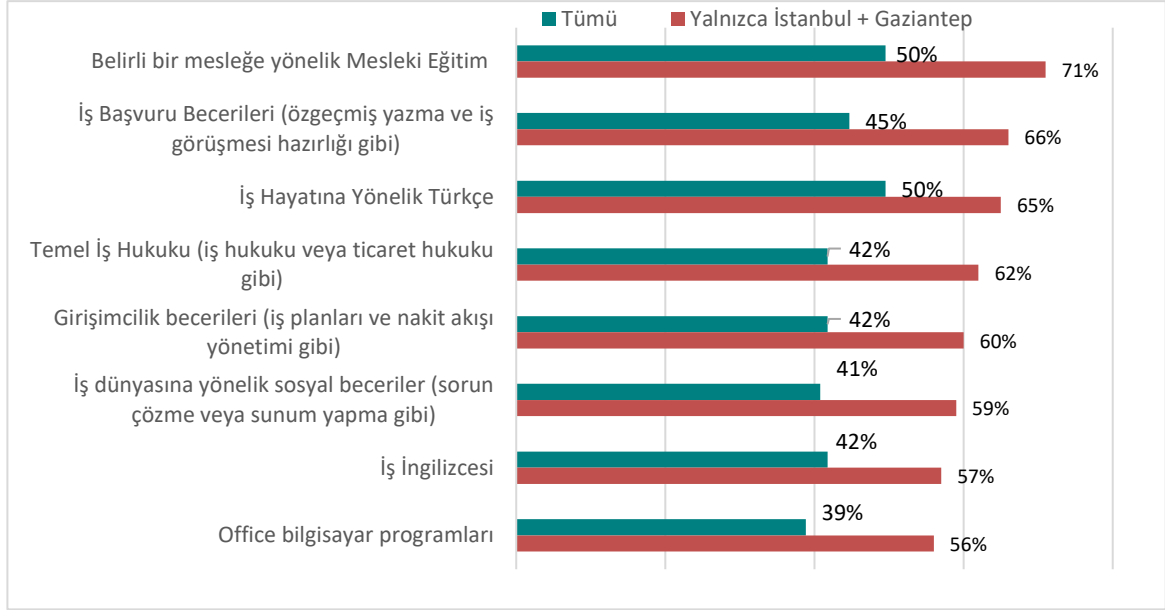
Bunun yanı sıra, çoğu öğrenci, özellikle Suriye öğrenciler, tercih ettikleri mesleği edinmek için ihtiyaç duydukları desteğe nasıl erişeceklerini de bilmediklerini belirtmiştir. Bu durum, iş bulma veya kendi işlerini kurma aşamasında öğrencilere engel olabilecek faktörlerdir.

Tablo 34- Tercih ettiğiniz işe / mesleğe ulaşmak için ihtiyaçlarınıza yönelik desteği nasıl veya nereden elde edebileceğinizi biliyor musunuz?

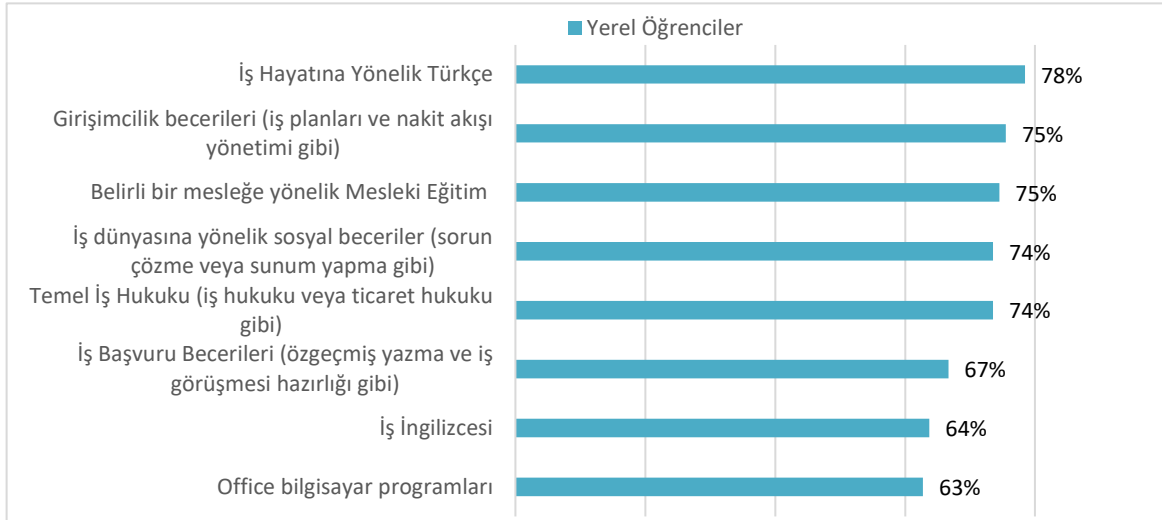
Öğrencilerden, iş hayatındaki önemlilik derecelerine göre çeşitli eğitim konularını puanlamaları istenmiştir. Ne Suriyeli öğrenciler ne de yerel öğrenciler herhangi bir konuya diğerlerine kıyasla daha fazla önem vermemiştir; ancak İşe Yönelik Türkçe ve Mesleki Eğitimler her iki toplum kesiminin en üst sıraya yerleştirdiği eğitim konularıdır. Ankara'daki Suriyeli öğrenciler diğer şehirlerdeki Suriyelilerden farklı bir davranış sergilemektedir. Sadece İstanbul'daki ve Gaziantep'teki öğrencilere göre önem sıralaması yapıldığında, her konuya verilen önem belirgin bir artış göstermektedir. Bu durum da Ankara'daki Suriyeli öğrencilerin bu konuların her birinin iş hayatındaki öneminden daha az haberdar olduklarının bir göstergesidir. Yerel öğrenciler, belirli mesleki ve girişimcilik eğitimleri de dahil olmak üzere tüm sosyal ve öğretilebilir becerilere ihtiyaç duyduklarını vurgulamaktadırlar. Her iki grubun üyeleri tarafından ifade edilen ihtiyaçlar arasında İş Türkçesinin yaygınlığı da göstermektedir ki iş görgü kuralları, iş arkadaşlarıyla etkili iletişim, başta iş mülakatları sırasında olmak üzere iş ortamlarında kendini açık ve kısaca ifade etme yeteneği gibi özellikler liselerde yeteri kadar geliştirilmeyen beceriler olarak algılanmaktadır.

Tablo 35- SURİYELİ Öğrenciler için Çeşitli Eğitim Konularının Önemi

Hem Suriyeli öğrenciler hem de yerel öğrenciler, mesleki eğitimleri gerek duyulan eğitimler arasında yüksek sıklıkta belirtmektedir. Gerekli eğitimlerin genel sıralaması, küçük farklılıklar dışında her iki grup için de oldukça benzerdir. Yapılan veri analizi, üç şehrin her birinde yaşayan öğrencilerin yanıtlarında büyük fark olmadığını göstermiştir ve şehirler arasında büyük farklılıklar ortaya çıkmamıştır.

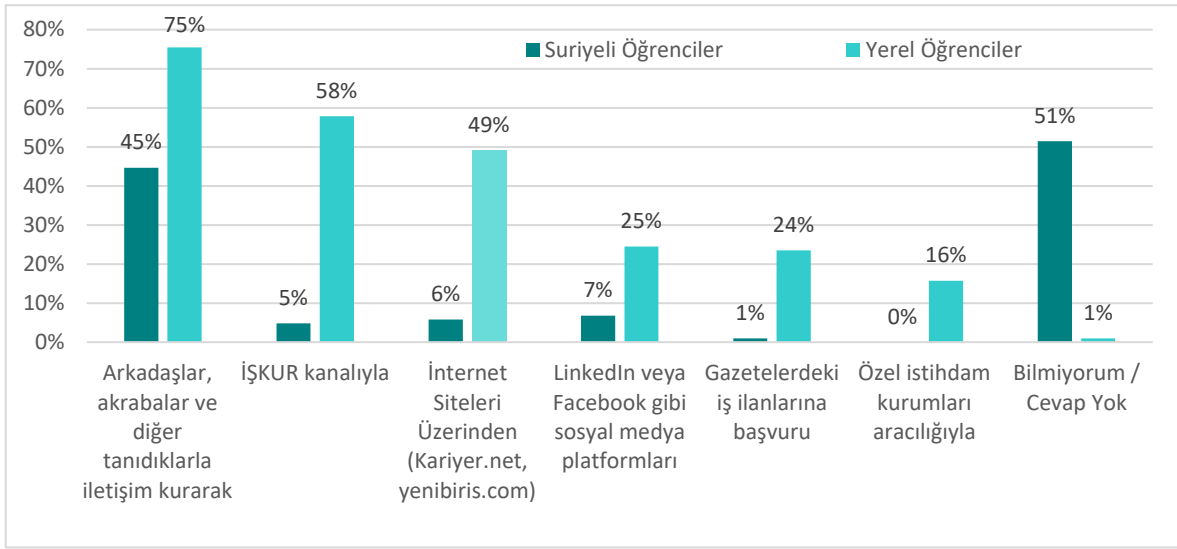
Tablo 36- YEREL Öğrenciler için Çeşitli Eğitim Konularının Önemi

3.3. Gelir Kaynakları ve İstihdama Erişim

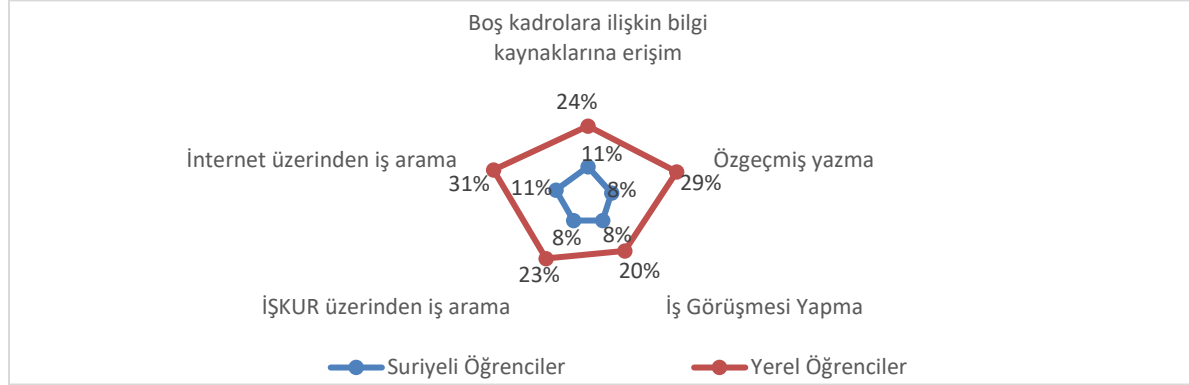
Suriyeli öğrencilerin çoğu (%51) iş arama yolları konusunu ya bilgi sahibi olmadıklarını ya da daha önce bu konuyu hiç düşünmediklerini belirtmektedir. Geriye kalan Suriyeli öğrenciler ile yerel öğrencilerin çoğu, kendileri için iş aramanın başlıca yolunun arkadaşları, akrabaları ve diğer tanıdıkları aracılığıyla olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, kişisel ilişkilerin hem yerel hem de Suriyeli öğrencilerin iş arama sürecinde çok daha önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca, öğrenciler işe nasıl başvuru yapılacağı konusunda da çok az bilgi sahibidir. Dolayısıyla, iş aramaya yönelik çevrimiçi kanallarda mevcut olan daha geniş çaplı alternatiflerin nasıl araştırılacağını öğrenme konusunda acil bir ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Tablo 37- Bildiğiniz iş arama yöntemleri nelerdir? (Öğrenciler)

Yerel öğrencilere kıyasla Suriyeli öğrenciler, iş başvurularında gerekli olan çeşitli beceriler konusunda çok daha az bilgi sahibidir. Bununla birlikte, her iki öğrenci grubunun bu alanlarda gelişime ihtiyacı bulunduğu aşikardır; çünkü çoğu yerel öğrenci dahi aşağıdaki grafikte sıralanan iş başvurularında istenen becerilerin hiçbirinde kendilerini yeterli hissetmemektedirler.

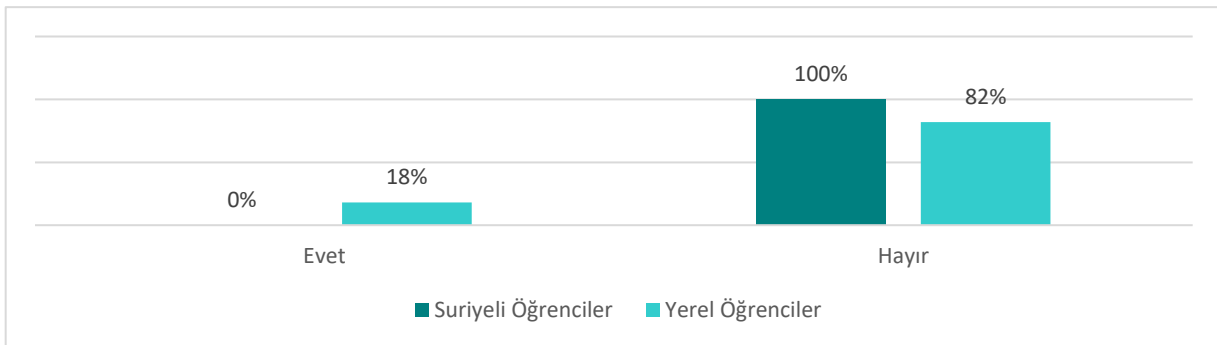
Tablo 38- Size okuyacağım becerilerin her birinde kendinizi ne kadar yeterli hissediyorsunuz? (İLK-2-TERCİH %'si; “Yeterli” & “Oldukça Yeterli”)

3.4. Finansal Araçlara Erişim

Bir banka hesabına sahip olmak finansal katılımın göstergelerinden biridir. Ankete katılan Suriyeli öğrencilerden hiçbiri banka hesabı olduğunu belirtmemiştir, yerel öğrencilerin %18'i ise şahsi veya başka bir kişiyle ortak banka hesabının bulunduğunu belirtmiştir. Odak Grup Tartışma bulguları, çoğu öğrencinin zamanının çoğunu evde veya okulda geçirmesi dolayısıyla, genellikle ailelerinden ayrı olduklarını ve gün boyunca nakit çekim yapma ihtiyacı duymadıklarını göstermektedir. Yerel öğrencilerden hesabı olanlar Ziraat, Garanti, Akbank, Yapı Kredi ve Vakıfbank ile çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

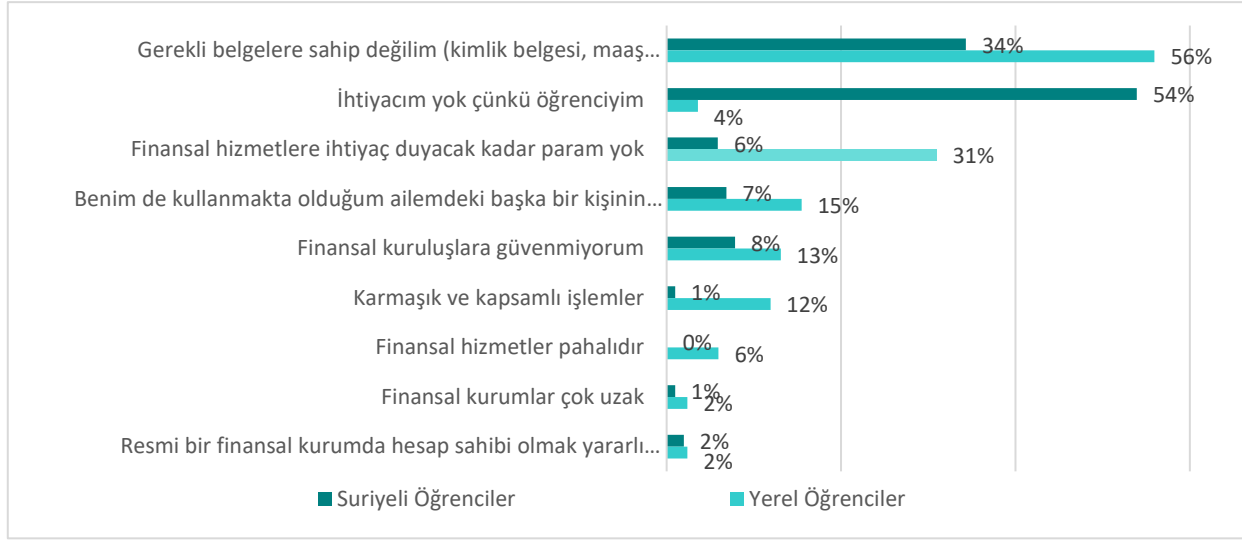
Tablo 39- Banka Hesabınız var mı? (Öğrenciler)

Suriyeli öğrencilerin çoğu (%54) yabancı oldukları ya da öğrenci oldukları için hesap açmaya uygun olmadığına inanmaktadır. Banka hesabı olmayan yerel öğrencilerin çoğunluğu, maaş belgesi gibi bankalar tarafından istenebilecek belgeler konusunda eksiklik duyduklarını belirtmektedir. Bunun, öğrencilerin algılarının bir sonucu olduğunu belirtmekte fayda vardır. Dolayısıyla, bu beyanlar, bu belgelerin bir banka hesabı açarken bankalar tarafından istendiği veya bu endişeyi dile getiren öğrencilerin gerçekten bir banka hesabı açmak üzere başvuruda bulunarak uygun belgeleri bulunmadığı için reddedildiği anlamı taşımamaktadır. Finansal kaynakların eksikliği ve öğrenci olmak,

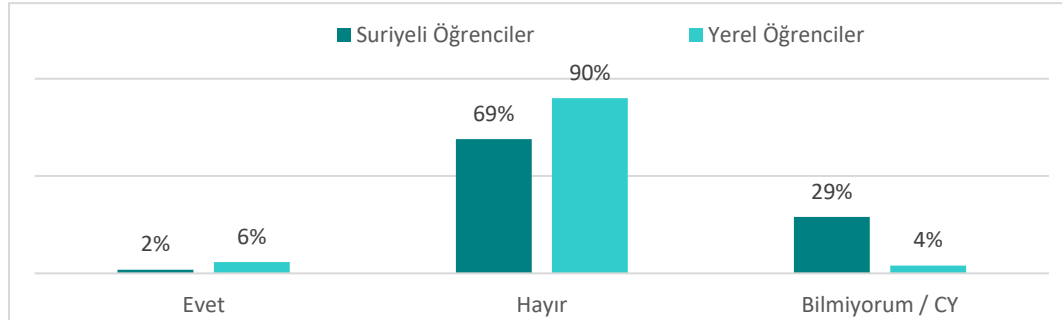
banka hesabına sahip olmamanın diğer temel nedenleri olarak ortaya çıkmıştır.- Öğrenciler arasında, banka hesaplarının lise öğrencilerine yönelik olmadığına dair net bir algı bulunmaktadır.

Tablo 40- Bir banka hesabınızın olmamasının nedeni nedir? (Öğrenciler)

Suriyeli öğrencilerin çok küçük bir kısmının (%2) kredi kartı vardır. Yerel öğrenciler ise çok az bir farkla daha yüksek oranda (%6) kredi kartına sahip olduklarını belirtmektedir. Dikkat çeken bir diğer sonuç ise Suriyeli öğrencilerin önemli bir bölümünün (%29) kredi kartları hakkında bilgi sahibi olmamasıdır ve bu durum finansal araçlara aşinalık konusunda Suriyeli ve Türk öğrenciler arasındaki bilgi farkını göstermektedir.

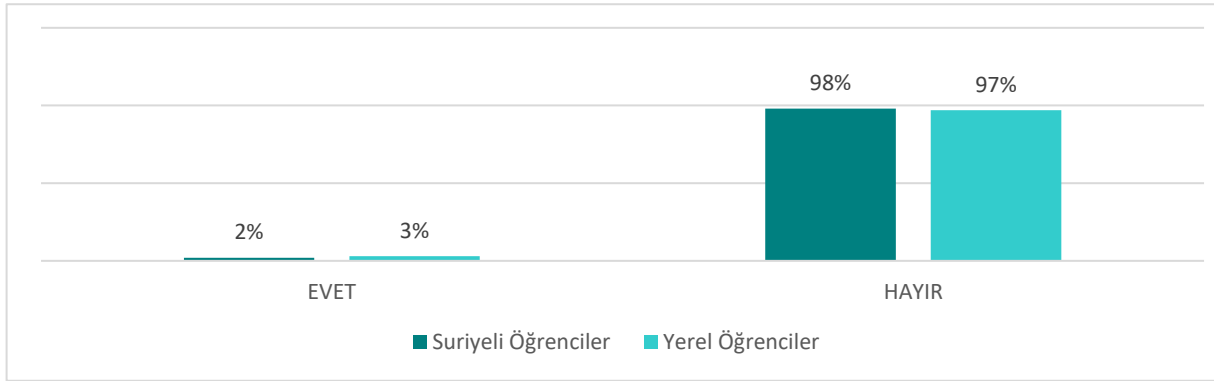
Tablo 41- Kredi kartınız var mı?

3.5. Tasarruflar

Öğrencilere, günlük hayattaki tasarruf alışkanlıkları sorulmuştur. Bu konuya ilişkin varılacak en önemli sonuç, Suriyeli ya da yerel olmalarından bağımsız olarak öğrenciler arasında tasarrufun çok az olmasıdır. Bu sonuçlar, öğrencilerin genellikle günlük harcamalarını karşılayacak kadar para sahibi olduklarını ve eğer tasarruf yapıyorsa da bunun ailedeki yetişkinler tarafından yapıldığını göstermektedir. Hem Suriyeli öğrencilerin (%2) hem de yerel öğrencilerin (%3) yalnızca küçük bir kısmı önceki yıl para biriktirdiğini veya kenara para koyduğunu belirtmiştir. Bu küçük oranlar için bildirilen tasarruf nedenleri beklenmedik acil durumlar, bir iş kurmak veya iş büyütmek ve geleceğe yönelik planlanan özel giderler şeklinde sıralanmıştır.

Tablo 42- Konaklama veya gıda gibi günlük harcamalar dışında, geçtiğimiz yıl para biriktirdiniz mi veya kenara para koydunuz mu?

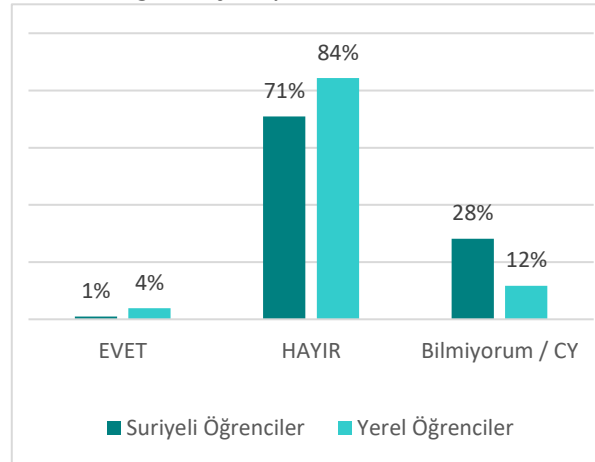
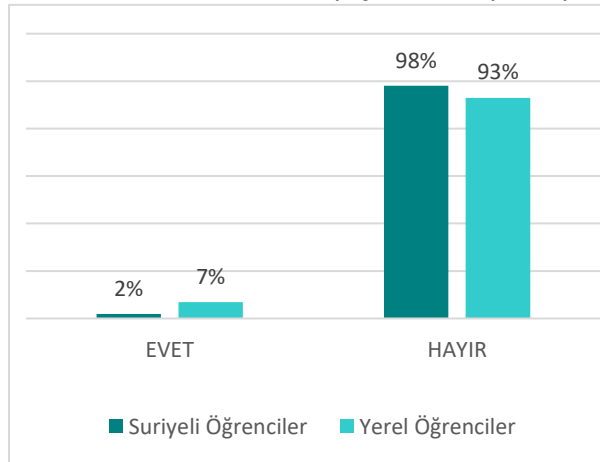

3.6. Krediler ve Ödemeler

Öğrencilere kredi alma konusundaki davranışları sorulmuştur. Çok az oranda Suriyeli öğrenci (%2) geçen yıl kredi aldığını veya borç para aldığını belirtmiştir. Benzer şekilde, yüzde olarak küçük bir farkla (%7) kredi kullanmış olsalar da yerel öğrenciler de kredi alma eğiliminde değillerdir.

Tablo 43- Geçen yıl kredi aldınız mı veya herhangi bir kaynaktan borç para aldınız mı?

Tablo 44- Önümüzdeki 12 ay içinde krediye ihtiyacınız olabileceğini düşünüyor musunuz?

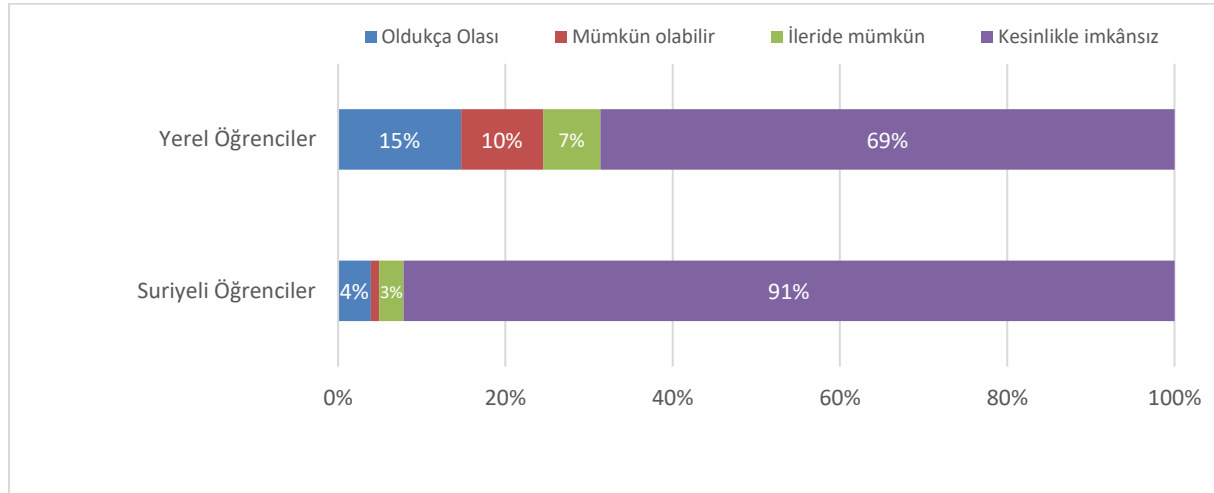

Önümüzdeki 12 ay içinde krediye ihtiyaç duyabileceklerini belirten az sayıdaki öğrenci, eğitim ve okul giderlerinin yanı sıra giyim ve aksesuar satın almak için krediye ihtiyaç duyacaklarını belirtmiştir.

Çalışmada öğrencilere kredilerle ilgili sorulan sorulardan çıkan temel bulgu, her iki öğrenci grubunun krediler konusunda çok az bilgi sahibi olduğu ve kredi almayı gelecek dönemdeki eğitimleri veya diğer plan ve giderlerini finanse etmek için olası bir kaynak olarak gördükleri şeklindedir.

Öğrencilerden, bir ay içerisinde 1000 TL harcama yapmalarını gerektirebilecek olası bir acil durumla karşılaştıkları takdirde ne yapacaklarını açıklamaları istenmiştir. Bu tutar, Türkiye'deki yasal asgari ücretin yaklaşık yarısı olduğu için seçilmiştir. Dolayısıyla, bu tutarın çoğu kişinin kolayca bulabileceğini düşündüğünden daha yüksek bir miktar olduğu, ancak ulaşmanın imkansız olmayacağı kadar da yüksek olmadığı varsayılmıştır. Suriyeli öğrencilerin büyük çoğunluğu (%91), söz konusu tutarı elde etmelerinin imkansız olacağını düşünürken yerel öğrenciler ise bu tutarı elde edebileceklerini düşünmeye daha eğilimlidirler. Bu sorunun devamı niteliğindeki bir soruda ise acil durumda kullanılacak paranın kaynağı sorulmuştur. Yanıtların büyük bir çoğunluğu aile, arkadaşlar ve tanıdıklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bulgular, mali olarak beklenmedik durumlar ile başa çıkmada sosyal ilişkilerin rolünü vurgulamaktadır. Mali olarak beklenmedik durumları aşmak söz konusu olduğunda öğrenciler finans kuruluşlarından alınacak kredileri hesaba katmamaktadırlar.

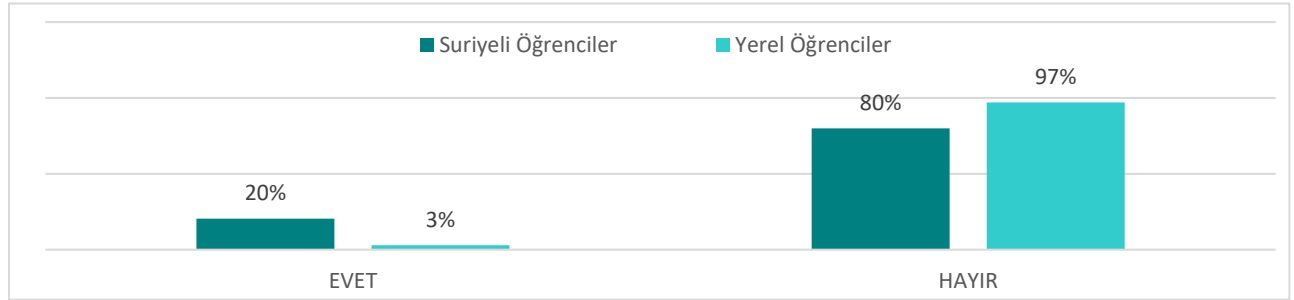
Tablo 45- Acil Durum Parası Bulma İhtimali (Öğrenciler) (Acil durum harcamaları için bir ay içinde 1000 TL bulabilme ihtimaliniz nedir?)

3.7. Devlet Yardımı ve Sigorta

Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen “Kızılay Kart”⁶⁸ da dahil olmak üzere sosyal yardım kullanımı, Suriyeli öğrenciler arasında yerel öğrencilere kıyasla daha yaygındır. Kızılay Kart, Türkiye'deki 1 milyondan fazla Suriyeliye dağıtıldığı için ve “genel olarak en büyük insani çok amaçlı nakit programını” teşkil ettiği için bu durum, beklenecek bir durumdur.⁶⁹

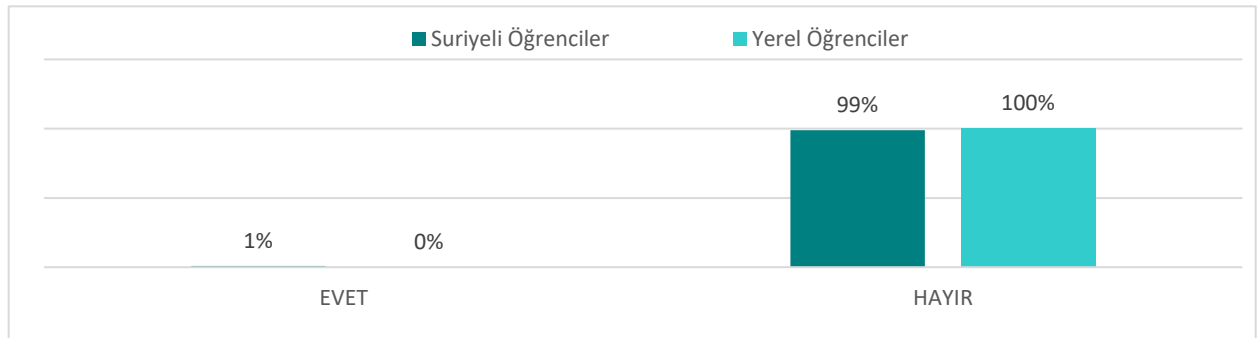
Tablo 46- Geçen yıl şahsen herhangi bir maddi destek aldınız mı?

3.8. Hane Halkı Planlaması

Öğrencilere, gider planlaması veya nakit akışı yönetimi gibi mali durumun nasıl idare edileceğine dair herhangi bir eğitim/tavsiye veya destek alıp almadıkları sorulmuştur. Yerel öğrencilerin hiçbiri ve Suriyeli öğrencilerin neredeyse hiçbiri böyle bir eğitim/tavsiye almadığını ve bu konuda bilgilendirilmemiş olduklarını beyan etmiştir. Bulgular, kapsamlı finansal okuryazarlık rehberinin hem Suriyeli hem de yerel öğrenciler için yararlı olabileceğini göstermektedir.

Tablo 47- Mali Durumun İdare Edilmesine İlişkin Yönlendirme veya Eğitim (Öğrenciler)

⁶⁸ Kızılay (Kızılay) Türkiye'deki Suriyelilere maddi destek sağlamayı hedeflemektedir. Kızılay Kart, alışveriş yapmak veya nakit çekmek için kullanılabilecek bir banka kartıdır. Maddi bir yardım, Kızılay tarafından aylık olarak karta yüklenmektedir. Kızılay Kartı, karttan aktarılan maddi yardım Avrupa Komisyonu tarafından finanse edildiği için genel bir terim olarak “sosyal yardım” kapsamında değerlendirilmektedir. Detaylı bilgi için: <https://kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/3842> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

⁶⁹ 1,3 Milyondan fazla kişi Kızılay Kartlarından yararlanıyor; Anadolu Ajansı; <https://www.aa.com.tr/en/todays-headlines/more-than-13m-benefit-from-turkish-red-crescent-cards/1141001> (Son Erişim tarihi: 10.Ocak.2020)

Faiz oranı hesaplamalarına ilişkin temel bilgi, finansal kapasitenin ölçülmesinde temel bir göstergedir. Bu amaçla öğrencilere hem kişisel tasarruflar hem de krediler için faiz oranı hesaplamalarını kapsayan iki soru yöneltilmiştir. Her iki soruyu da doğru cevaplayan öğrencilerin oranı aşağıda belirtilmiştir. İkinci soruda, öğrencilerden ilk soruda verdikleri cevabın çapraz kontrolünün yapılması ve şansa dayalı tahmin olasılığını azaltmak hedeflenmiştir. Bu nedenle asıl gösterge, her iki soruyu doğru cevaplayan katılımcıların oranı olarak kabul edilmiştir. Yerel öğrencilere kıyasla Suriyeli öğrencilerin daha büyük bir çoğunluğu her iki soruyu da doğru cevaplamıştır.

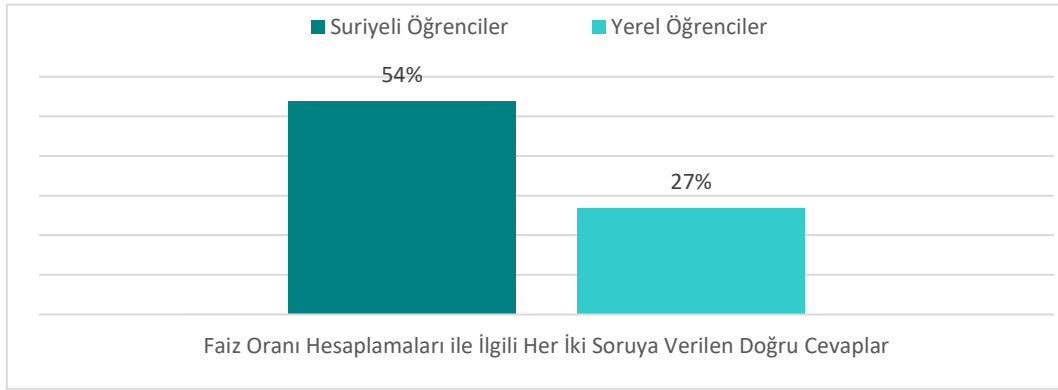
1. Mali Yeterlilik Sorusu 1

Bir tasarruf hesabında 100 TL'nizin olduğunu ve bu hesap için verilen faizin yıllık %2 olduğunu varsayalım. 5 yıl sonra, bu süre zarfında yatırdığınız paraya hiç dokunmazsanız sizce bu hesapta ne kadar paranız olur?

2. Mali Yeterlilik Sorusu 2

Bir kredi verenden ayda %2 faizle 100 TL kredi aldığınızı ve bu kredinin tamamını faiziyle birlikte 3 ayda geri ödemeniz gerektiğini varsayalım. 3 ay sonra ne kadar ödemeniz gerekir?

Tablo 48- Mali Yeterlilik Ölçümü (Öğrenciler)

4. EĞİTİM HAYATI DIŞINDAKİ GENÇLER⁷⁰ İÇİN İSTİHDAM İHTİYAÇLARI DEĞERLENDİRMESİ⁷¹

4.1. Mevcut Koşullar ve Geleceğe İlişkin Beklentiler

Önceki bölümde açıklanan lise ve meslek lisesi öğrencilerine kıyasla, “okula dışı gençler” olarak tanımlanan kişiler yaşça daha büyüktür (bu kişilerin yaş grubu 18 ila 30 iken, öğrenci grubu 15 ila 18 yaş arası kişilerden oluşmaktadır), çalıştığını ve iş deneyimi olanlar bakımından da daha yüksek bir orandadır (Suriyeli okul dışı gençler arasında %68 oranında ve yerel gençler arasında %79) ve her ne kadar Suriyeli ve yerel gençler arasında farklılık arz etse de evlilerin oranı da daha yüksektir.

Tablo 49- Gençlerin Çalışma Durumu Dağılımı

Çalışma Durumu	Gençler (18-30 Yaş)	
	Suriyeli	Yerel
Çalışıyor	%68	%79
Çalışmıyor	%32	%21

Yerel gençlerin, Suriyeli gençlere kıyasla iş bulma ihtimali daha yüksektir. Suriyelilerin yerel halka kıyasla serbest çalışan olma oranı daha düşüktür.

Tablo 50- Gençlerin İş Türü Dağılımı

İş Türü (çalışanlar arasında)	Gençler (18-30 Yaş)	
	Suriyeli	Yerel
Çalışan	%96	%90
Serbest Çalışan	%4	%9
İşveren	%0	%1

İki grup arasında ne kadar iş tecrübesine sahip oldukları konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu sonuçların sadece 18 ila 30 yaş grubundaki bireyler için geçerli olduğunu dikkate almak gerekir.

Tablo 51- Gençlerin İş Deneyimi Dağılımı

İş Deneyimi (çalışanlar arasında)	Gençler (18-30 Yaş)	
	Suriyeli	Yerel
Bir yıldan kısa	%10	%9
1-2 Yıl	%18	%19
3-4 Yıl	%27	%29
4 Yıldan fazla	%45	%43

⁷⁰ Tanımlarla ilgili Not (sayfa 3) kısmında belirtildiği gibi, bu rapordaki “Gençler” tabiri 18-30 yaş arasında olan ve eğitim hayatının dışındaki düşük sosyo-ekonomik statüdeki gençleri kapsamaktadır.

⁷¹ Aksi belirtilmedikçe, bu bölümdeki tüm bulgular 18 - 30 yaş arası okula gitmeyen düşük gelirli bireylerle ilgili olduğunu dikkat edin.

Aşağıdaki tabloda yer alan Suriyeli ve yerel gençlerin çalışan meslek gruplarına bakıldığında, tekstil ve gıda hizmetlerinin her iki toplum için de önemli istihdam kaynakları olduğu görülmektedir. Perakende satış, market/bakkal dükkanı işletme ve otomotiv destek hizmetleri ile tamir gibi diğer meslek grupları, her iki grupta da ortaktır. Öte yandan, görüşülen okul dışı Türkler arasında istihdamın önemli bir bileşenini oluştururken okul dışı Suriyeliler arasında aynı özelliği taşımayan meslekler de bulunmaktadır. Üretim işleri, matbaacılık hizmetleri ve el sanatları Suriyeli gençler için öne çıkan meslekler olarak ortaya çıkarken, gıda üretimi, idari destek, sağlık, finans ve sigorta faaliyetleri yerel gençler arasında daha yaygındır. Bu farklılaşma, Suriyelilerin yerel halka göre mavi yakalı işlerde çalışma olasılığının daha yüksek olduğuna dair bir eğilimin göstergesi olarak yorumlanabilir. Bunun tam tersi de geçerli olabilir; yerel halkın Türkiye'deki Suriyeli gençlere kıyasla beyaz yakalı iş bulma olasılığı daha yüksektir.

Tablo 52- Mesleğiniz nedir?

Suriyeli Gençlerin Meslek Grupları	%	Yerel Gençlerin Meslek Grupları	%
Tekstil, Ayakkabı ve Giyim İmalatı ve Satışı	%34	Tekstil, Ayakkabı ve Giyim İmalatı ve Satışı	%16
Yemek Hizmetleri (Restoranlar, kafeler vb.)	%21	Yemek Hizmetleri (Restoranlar, kafeler vb.)	%12
İmalat (Tekstil Hariç)	%9	Perakende Satış, Marketler	%11
İnşaat İşleri (Fayans, cam, yalıtım vb.)	%6	Gıda Üretimi	%10
Perakende Satış, Bakkal Dükkanları	%6	İdari Destek Hizmetleri	%8
Otomotiv Destek Hizmetleri ve Onarımlar	%4	Sağlık Hizmetleri (Sağlık Turizmi Organizasyonu dâhil)	%7
Matbaacılık Hizmetleri; Matbaa	%3	Otomotiv Destek Hizmetleri ve Onarımlar	%5
El sanatları	%3	Finans ve Sigorta Faaliyetleri	%4
Elektronik Cihazlara yönelik Teknik Destek	%3	Turizm ve Organizasyon Faaliyetleri	%4
Nakliye, Lojistik ve Depolama Hizmetleri	%3	İnşaat İşleri (Fayans, cam, yalıtım vb.)	%2
Kuaförler ve Güzellik Bakım	%3	Elektronik Cihazlara yönelik Teknik Destek	%2

Odak Grup Görüşmelerine katılan erkek çalışanlar ağırlıklı olarak terziilik, tekstil işi, dizgicilik, kuaförlük, kitapçılık, emlak acenteliği, demircilik, inşaat işçiliği, ayakkabı dükkânında tezgâhtarlık ve tabelacılık gibi işlerde çalışırken daha az oranda da olsa grafik tasarımı ve BT alanlarında çalışanlar da bulunmaktadır.

Odak Grup Görüşmelerine katılan kadın çalışanlar ise ağırlıklı olarak el işleri, tekstil işi, kuaförlük ve giyim mağazasında tezgâhtarlık gibi işlerde çalışırken az da olsa tercüme alanında çalışanlar da bulunmaktadır.

Suriyeli gençlerin evlenme olasılıklarının yerel gençlere göre çok daha fazla olması da belirtmeye değer bir durumdur. Suriyeli gençlerin hane halkı büyüklüğü de ortalama olarak daha büyüktür; bu kişilerin %63'ü hane halkının 5 veya daha fazla kişiden oluştuğunu bildirmiştir. Aynı zamanda, yerel gençlerin %76'sı toplamda 4 veya daha az kişiden oluşan hane halklarında yaşadığını bildirmiştir.

Tablo 53-Medeni Durum (Gençler)

Medeni Hali	Gençler (18-30 Yaş)	
	Suriyeli	Yerel
Bekar	%33	%64
Evli	%64	%34
Boşanmış	%1	%2
Dul	%2	%0

Yerel hane halklarında, Suriyeli hane halklarına göre kazanç sahibi kişi sayısı ortalamada daha fazladır.

Tablo 54-Hane Halkındaki Kazanç Sahiplerinin Sayısı (Gençler)

Kazanç sahiplerinin sayısı kazanç sahibi	Gençler (18-30 Yaş)	
	Suriyeli	Yerel
1	%85	%63
2	%11	%27
3	%4	%9

Gelir elde etme konusunda babalar ve anneler yerel hane halklarında daha aktif gibi görünürken, Suriyeli hane halkları içerisinde aynı evi paylaşan kardeşlerin ve arkadaşların toplam hane halkı gelirine katkıda bulunma oranı daha yüksektir.

Tablo 55-Hane Halkındaki Kazanç Sahipleri (Gençler)

Kazanç sahipleri kazanç sahibi	Gençler (18-30 Yaş)	
	Suriyeli	Yerel
Ben	%68	%79
Baba	%11	%34
Koca	%14	%15
Anne	%0	%9
Erkek kardeş	%15	%7
Kız kardeş	%1	%1
Arkadaş	%7	%0
Kayın birader	%1	%0
Eş	%1	%0
Kuzen	%1	%0

Eğitim düzeyi dağılımı, Suriyeli gençlerin yerel halka göre ortalama olarak daha az eğitime sahip olduğunu göstermektedir. Eğitim seviyesi olarak yerel halk çoğunlukla lise ve üst derece okullardan mezunken, Suriyeli gençler ise çoğunlukla ortaokul veya alt derece okullardan mezundur. Bu bulgu, hem sosyal beceriler hem de öğrenilebilir beceriler konusunda ek eğitimin Suriyeliler için yerel gençlere göre daha acil bir ihtiyaç olabileceğini ortaya koymaktadır.

Tablo 56-Eğitim Seviyesi (Gençler)

Eğitim Seviyesi	Gençler (18-30 Yaş)	
	Suriyeli	Yerel
Eğitimsiz	%11	%1
İlkokul	%20	%2
Orta okul	%43	%20
Lise	%17	%47
Meslek Lisesi	%1	%5
Üniversite	%7	%25
Lisansüstü veya üzeri	%0	%1

Odak Grup Tartışmalarından elde edilen bulgular aşağıdaki görüşleri sunmaktadır:

- İstanbul'la karşılaştırıldığında, Ankara ve Gaziantep şehirlerindeki Suriyeli erkeklerin düzensiz işlerde çalışma sıklığı daha fazladır.
- Gaziantep, diğer iki şehre kıyasla savaşta yaralanmış Suriyeli erkeklerin (Suriyeliler arasında yaygın olan izlenime göre) daha fazla olduğu şehirdir. Bu durum da bu tür yaralanmalardan muzdarip olan bireylerin yapabileceği iş türlerini sınırlandırmaktadır.
- Ankara'da Odak Grup Tartışmalarına katılan ve en az üç çocuğu olan veya geniş aile ortamında yaşayan kadınların çoğunluğu ile Gaziantep'te Odak Grup Tartışmalarına katılan ve Suriye'deki savaşta eşini kaybetmiş olan kadınların çoğunluğu, Kızılay banka kartları üzerinden yardım aldıklarını bildirmişlerdir. Bu kadınlara Kızılay kartları olmadığı takdirde ne yapacakları sorulduğunda, öyle bir durumda çalışmak zorunda kalacaklarını belirtmişlerdir. Burada, bir kişinin iş sahibi olmasının o kişinin Kızılay kartı alma olasılığını azalttığından söz etmek gerekir⁷².
- Katılımcıların çoğu, Türkçelerini iyileştirebildikleri sürece, çocukların ve gençlerin Türk toplumuna entegrasyonu konusunda umutludur. Ancak, ankete katılan bazı kişiler yine de Suriyeli çocuklara ve gençlere yönelik olarak sosyal ilişkilerdeki üstü kapalı ayrımcılık ve yerel halkın dışlayıcı tutumundan şikayet etmektedirler.

4.2. İhtiyaç Duyulan/Gerekli Beceriler ile Eğitimler

Okul dışı gençlerin iletlediği eğitim ihtiyaçlarına bakıldığında, Suriyeli gençler tarafından dile getirilen en önemli ihtiyaçlar arasında “İş Türkçesi”, “İş Hayatına İlişkin Sosyal Beceriler” ve “Temel İş Hukuku” bulunmaktadır. Odak Grup Tartışmalarından elde edilen bulgular, Suriyelilerin iş olanaklarına erişimde karşılaştığı en önemli engelin, Türkçe yeterliliğindeki eksiklik olduğunu göstermiştir. Bu durum, iş dünyasına yönelik Türkçenin Suriyeli gençler tarafından en sık dile getirilen eğitim konusu olarak ortaya çıktığı nicel çalışma sonuçlarıyla uyumludur. Suriyelilerin Temel İş Hukukunu yerel halka göre daha gerekli bir eğitim olarak dile getirme oranları daha yüksektir. Bu durum da yerel iş yasalarını anlama ve bu yasalara riayet etme konusunda Suriyelilerin yerel halka göre daha düşük düzeyde kendilerinden

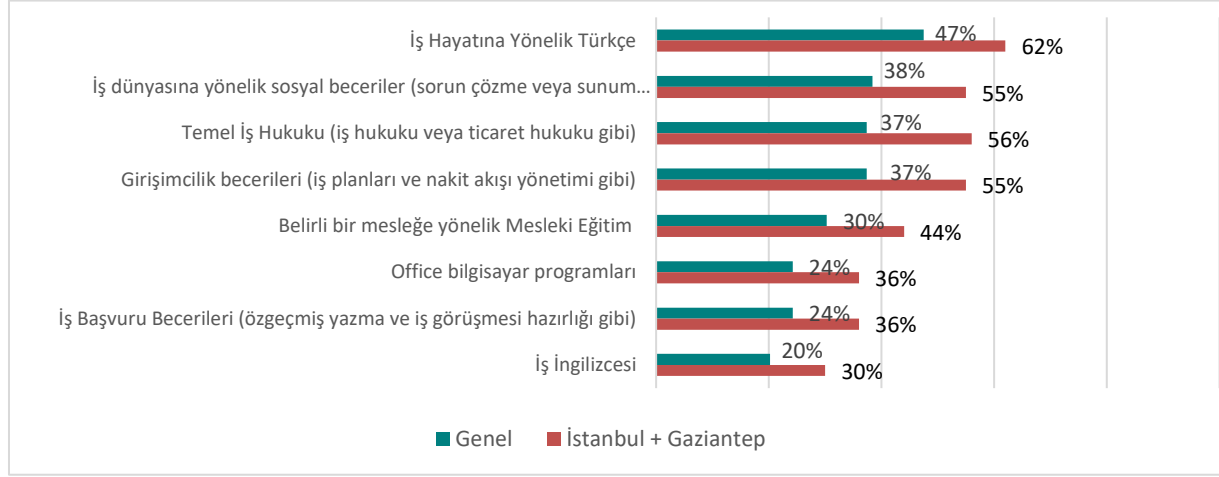
⁷² Kızılay Kart Hakkında Sıkça Sorulan Sorular; “Kişiler bu programa nasıl seçilmektedir?”, <http://kizilaykart-suy.org/EN/faq1.html>

emin olduğu anlamına gelebilmektedir. Her iki grup da kendilerine sunulan eğitim kursları arasında İngilizceyi en az gerekli konu olarak belirtmiştir.

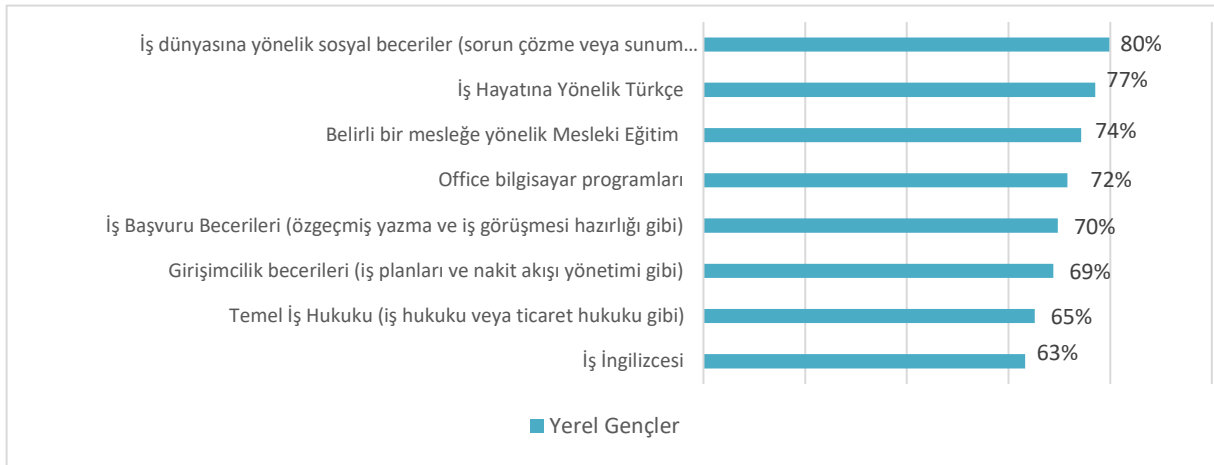
Suriyeliler her eğitim kursunun önemini yerel halka göre ortalama olarak daha az önemli şeklinde derecelendirmiştir. Ankara'daki okul dışı Suriyeli gençler İstanbul ve Gaziantep'te Suriyeli gençlere göre her bir eğitim konusuna özellikle daha az önem atfetmiş olsa da İstanbul'daki ve Gaziantep'teki Suriyeli gençlerin verdiği puanlar ayrı olarak değerlendirildiğinde bile, her eğitim konusu Suriyeli gençler tarafından yerel gençlere kıyasla daha az sıklıkla önemli olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, iş piyasasının gerekleri hakkındaki bilgileri bakımından iki grup arasında bir farklılaşma olduğuna işaret etmektedir. Yerel halk, kendilerine sunulan eğitim konularının her birine Suriyelilere nispeten daha fazla önem vermektedir, muhtemelen bunun nedeni yerel halkın bu konular sonucunda elde edilecek faydalar hakkında daha bilgili olmasıdır. Suriyelilerle yapılan Odak Grup Görüşmeleri de bu farklılaşmaya ışık tutmaya yardımcı olabilmektedir. Nitel (sayısal) araştırmalar, Suriyelilerin talep ettiği beceri ve eğitimlerin iş piyasasıyla ilgili birinci elden sahip oldukları gerçek deneyimlerine bağlı olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Gereken eğitimlere dair görüşleri, mevcut işlerinin taleplerine göre şekillenirken yerel halk çeşitli eğitim konularının önemini yalnızca bu eğitimlerin mevcut işlerinde ilerlemelerine yardımcı olup olmayacağına göre değil, aynı zamanda bu eğitimlerin gelecekte daha iyi maaşlı işler bulabilmelerine yardımcı olup olmayacağına göre de değerlendirebilmektedir.

Tablo 57- SURİYELİ Gençler için Çeşitli Eğitim Konularının Önemi

Lütfen aşağıdaki eğitimlerin her birinin sizin için ne kadar önemli olduğuna göre 1-5 arasında puan verin? (İlk 2 Sıranın Yüzdeleri Gösterilmiştir)

Tablo 58- YEREL Gençler için Çeşitli Eğitim Konularının Önemi

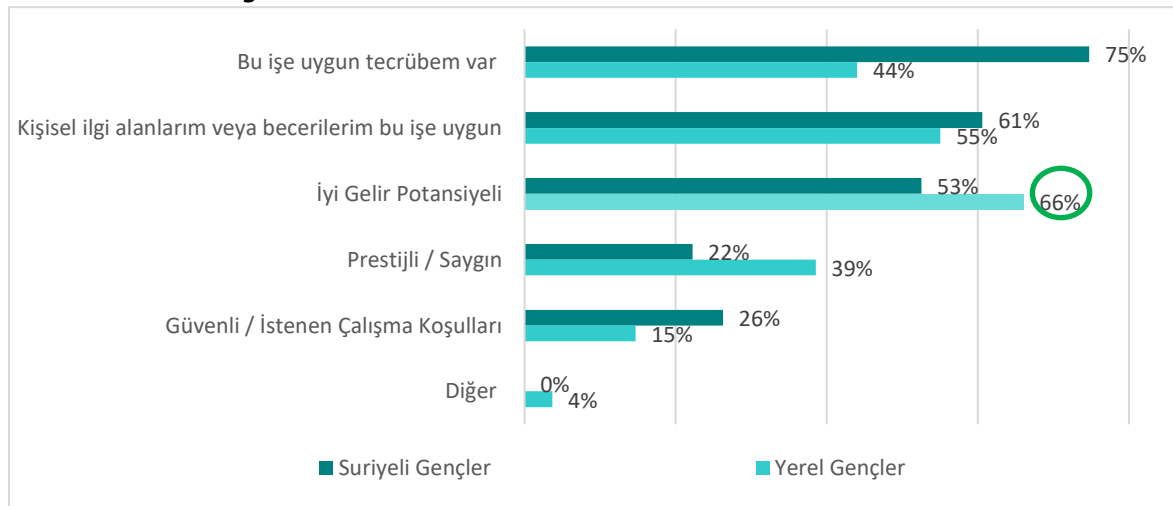
Tekstil, ayakkabı ve giyim imalatı ve satışına yönelik işler, alt gelir grubundaki gençlerin yapmak istedikleri işler arasında ilk sırayı almaktadır (Tablo 59). Yemek hizmetleri, Suriyeliler için tekstil sektörü ile benzer tercih düzeyindedir. Daha düşük bir yüzdeyle de olsa, yerel gençler için de bu iş alanı ikinci sırada yer almıştır. Kuaförlük, terzilik, el sanatları, elektronik cihazlar için teknik destek ve imalat işleri Suriyelilerin tercih listesinde yer alırken yerel halkın listesinde bulunmamaktadır. Buna karşılık, otomotiv, sağlık, tarım ve yazılım geliştirme, web ve grafik tasarım sadece yerel halkın tercih listesinde yer bulmuştur.

Tablo 59- Tercih Edilen Meslekler (Gençler)

Suriyeli Gençler	%	Yerel Gençler	%
Tekstil, Ayakkabı ve Giyim İmalatı ve Satışı	%21	Tekstil, Ayakkabı ve Giyim İmalatı ve Satışı	%19
Yemek Hizmetleri (Restoranlar, kafeler vb.)	%20	Yemek Hizmetleri (Restoranlar, kafeler vb.)	%13
İnşaat İşleri (Fayans, cam, yalıtım vb.)	%8	Gıda Üretimi	%8
Kuaför	%8	Perakende Satış Mağazaları / Marketler	%6
Perakende Satış Mağazaları / Marketler	%7	Otomotiv Destek Hizmetleri ve Onarımlar	%6
Gıda Üretimi	%4	Sağlık Hizmetleri (Sağlık Turizmi Organizasyonu dâhil)	%6
İmalat (Tekstil Hariç)	%4	Tarım ve Tarımsal Ürün Satışı	%6
Elektronik Cihazlara yönelik Teknik Destek	%4	Yazılım Geliştirme, Web / Grafik Tasarım	%6
El sanatları	%4	İnşaat İşleri (Fayans, cam, yalıtım vb.)	%5
Terzi	%4	Finans ve Sigorta Faaliyetleri	%5
Otomotiv Destek Hizmetleri ve Onarımlar	%3	Turizm ve Organizasyon Faaliyetleri	%4
Sağlık Hizmetleri (Sağlık Turizmi Organizasyonu dâhil)	%2	İmalat (Tekstil Hariç)	%3
Elektrik, Doğalgaz ve Klima teçhizatı montaj ve onarımı	%2	Konaklama Hizmetleri	%3

Hangi nedenlerle belirli bir mesleğe sahip olmak istedikleri sorulduğunda, ankete katılan Suriyeliler tercih ettikleri meslekte geçmişe dayalı deneyime sahip olmalarının yanı sıra mesleklerinin kişisel ilgi alanlarına ve becerilerine uygun olmasını da dile getirmiştir. Yerel halk diğer seçeneklere kıyasla daha yüksek oranda “iyi gelir potansiyeli” seçeneğini ön plana çıkarmıştır. Suriyeli gençler güvenli ve istenen çalışma koşullarına daha fazla önem verirken, yerel halkın Suriyeli gençlere göre daha fazla prestijden bahsettiğini belirtmekte fayda vardır. Odak Grup Tartışma bulguları, özellikle işyerindeki haklarının yasal bir bakış açısıyla korunması bakımından genç Suriyelilerin Türkiye'deki ticari ortamı tanımamaları nedeniyle, işyeri ortamları konusunda daha fazla endişe duyduklarını göstermektedir.

Tablo 60- Bir Mesleği Tercih Etme Nedeni

Herhangi bir eğitim programının açılması durumunda, bu eğitimden yararlanması planlanan kişilerin katılımını engelleyebilecek olası engelleri ortaya koymak da bu çalışma açısından önem arz etmektedir. Okul hayatı dışındaki Suriyeli gençlerle yürütülen Odak Grup Tartışmalarına göre, açılması muhtemel kurslara devam etme konusunda ileri sürülen en önemli engeller aşağıda sıralanmıştır:

- Yaşadıkları yer ile kurs yeri arasındaki mesafe
- Bazı kursların kişinin karşılayamayacağı kadar pahalı olması
- Özellikle kadınların çocuk bakımı gibi ailevi sorumluluklar nedeniyle kurslara gidememesi
- Kursu devam edebilmek için çalışılan işten feragat etme zorunluluğu.

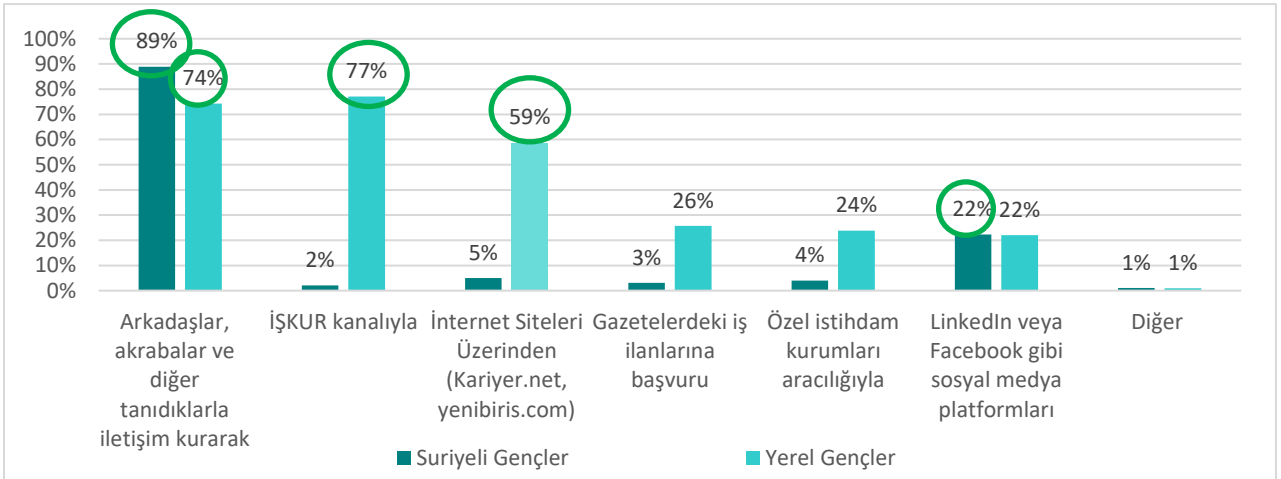
Erkekler kurslara çoğunlukla hafta içi akşam saat 7'den sonra ve hafta sonları sabah saatlerinde katılmayı tercih etmektedirler. Evli kadınlar ise kurslara hafta içi çocukları okuldayken katılmayı tercih etmektedirler.

4.3. İşle İlgili İlgili Alanları, Zorluklar ve İhtiyaçlar, Piyasa ve İş Fırsatı Bilgisi

Anket bulgularına göre, Türkiye'de Suriyeliler tarafından en sık kullanılan iş arama kanalı tanıdıklar ve akrabalar gibi kişisel ilişkiler ağıdır. Ayrıca, popüler Türk iş arama internet siteleri de okul dışı Suriyeliler tarafından yerel halka kıyasla çok daha az oranda kullanılmaktadır. Yerel halk, bu tür internet siteleri ve İŞKUR konusunda daha fazla bilgi sahibidir.

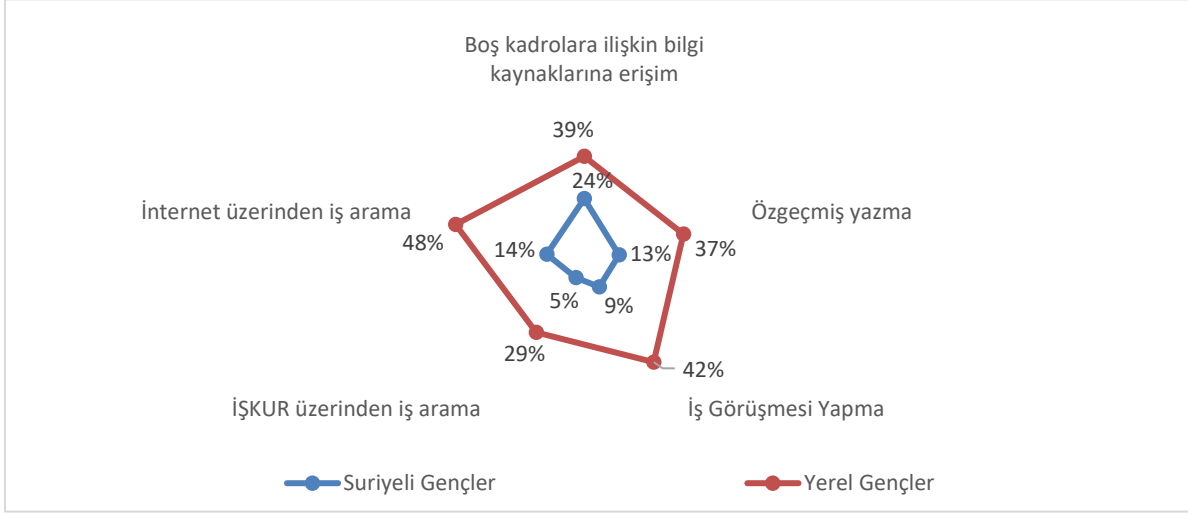
Facebook ağ grupları çoğunlukla iş arayan kişinin bulunduğu bölgeye has kurulan gruplardır. Sosyal medyada Türkiye'de yaşayan Suriyeliler arasındaki dayanışma grupları da (özellikle İstanbul ve Ankara'da) Odak Grup Tartışmaları sırasında iş arama kanalları olarak sıklıkla belirtilmiştir. Bu gruplar, iş arama sürecinde yararlı ve etkili kanallar olarak kabul edilmektedir. Benzer bir şekilde, WhatsApp grupları ve Telegram da Suriyeliler tarafından kullanılan yaygın kanallar arasında belirtilmektedir. İŞKUR'dan çok daha az bahsedilmektedir ve bazı katılımcılar anlaşılması kolay ve kullanıcı dostu bir internet sitesine sahip olma açısından bu sitenin kendileri için yeterince yararlı olmadığını belirtmiştir.

Tablo 61- Bildiğiniz iş arama yöntemleri nelerdir? (Gençler)

Odak Grup Tartışmalarına katılan tüm kadın katılımcılar, kadınların iş hayatına katılımlarını desteklediklerini ifade etseler de erkekler kadın istihdamı konusunda farklı savlar ortaya koymuşlardır. Ofis işleri, erkek katılımcılar tarafından kadınlar için uygun işler olarak nitelendirilmektedir. Ne var ki, özellikle savaşta aldıkları yaralar nedeniyle tam zamanlı çalışamayan erkek oranının Ankara'daki ve İstanbul'daki katılımcılara göre daha yüksek olduğu Gaziantep'te, kadınların aile gelirine katkıda bulunmak adına çalışması gerektiğini savunma eğilimi erkekler arasında daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 62- İş Piyasasında İstenen Beceriler Konusunda Yeterlilik (Gençler)

Suriyeliler ve yerel halk arasında eğitim hayatının dışındaki düşük gelirli gençlerin çoğu, özgeçmiş hazırlama, iş mülakatı gerçekleştirmek ve boş iş pozisyonlarına dair bilgileri edinme gibi temel iş piyasası becerilerinde yeteri kadar bilgili olduklarını düşünmemektedirler. Suriyeliler, yukarıdaki grafikte sıralanan becerilerin her birinde yerel halka kıyasla kendilerini daha az yeterli hissetmektedirler.

Odak Grup Tartışmalarına katılan Suriyeli kadınların çoğu ve erkeklerin bazıları, gerektiğinde özgeçmiş hazırlayabileceğini iddia etmekle birlikte, bu kişiler el yazısıyla özgeçmiş hazırlamaktan bahsetmektedirler ve daha önce resmi bir özgeçmiş hazırlama deneyimleri yoktur.

4.4. Kendi İşini Kurmak / Sürdürmek

Suriyeli ve yerel halk arasından eğitim hayatı dışındaki gençlere, iyi maaşı olan sağlam ve istikrarlı bir işi kendi işlerini kurmaya tercih edip etmeyecekleri sorulmuştur. Her iki grubun da çoğunluğu, iyi maaşlı sağlam ve istikrarlı bir işte çalışmayı tercih ettiklerini belirtmiştir.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, İstanbul ve Ankara'daki Odak Grup Tartışmalarına katılan Suriyelilerin neredeyse tamamı bir işte çalışmaktansa kendi işlerini kurmaya isteklidir. Odak Grup Tartışma bulguları, okula dışı gençlerin kendi işlerine sahip olma eğiliminde olduklarını göstermektedir, ancak bu yolda ilerlemelerini engelleyen en önemli sorun, yeterli finansal kaynaktan yoksun olmalarıdır. Odak Grup Tartışmaları esnasında para sorunun ortadan kalkması durumunda tercihlerinin ne yönde olacağı sorulduğunda, katılımcıların çoğunluğu kendi işini yapmayı tercih edeceklerini belirtmiştir. 18-30 yaş arası Suriyeli kadın ve erkeklerle yapılan odak grup görüşmelerinden aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

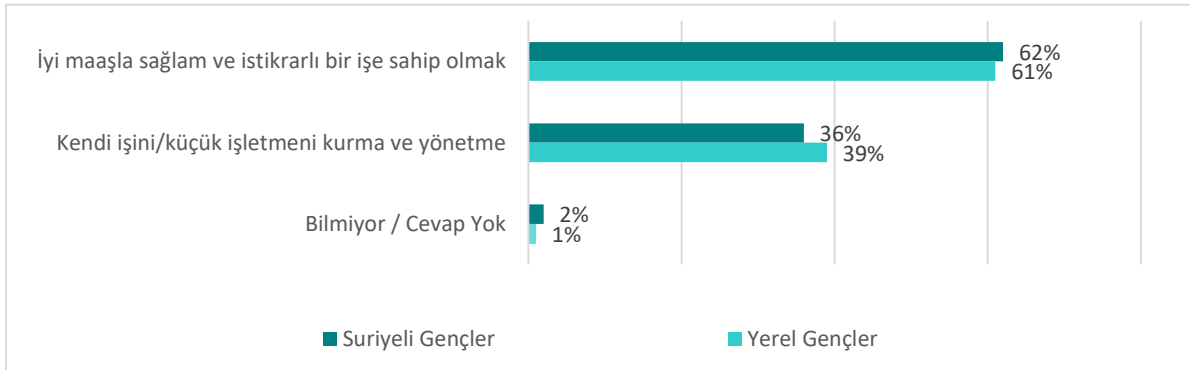
Odak Grup Görüşmelerinde Suriyelilere sorulan iş memnuniyetleri ve iş fırsatlarının değerlendirilmesindeki temel belirleyici unsurlara ilişkin sorulan soruya, işin türüne ve çalışma koşullarına bağlı olarak iş memnuniyetlerinin belirlendiği cevabı verilmiştir. Katılımcıları büyük bir çoğunluğu, ücretli çalışanlara kıyasla girişimcilerin çalışma ortamlarından ve koşullarından daha

memnun olduklarını düşünmektedir. Çalışanların işlerinden neden daha az memnun olduğunun nedenleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Uzun çalışma saatleri
- Türk çalışanlara göre daha az para kazanmaları
- Çalışma ortamında Türkçe bilmemenin, başta yöneticileri ile ilişkileri olmak üzere, Suriyelilerin işyerine adaptasyonu konusunda zararlı olduğu düşünülmektedir.
- Katı çalışma saatleri ile çakışması nedeniyle kurs veya eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmak
- Kimlik ve çalışma izinleri ile ilgili sorunlar
- Uzmanlıklarına uygun kadrolu işler bulamamak
- Fiziksel olarak yorucu işlerde çalışmak ve çalışma koşulları nedeniyle bedensel olarak zorlanmak
- İşverenlerin maaşları zamanında veya tam olarak ödememesi
- Özellikle kadınların ikamet ettikleri yerler ile çalışma yerleri arasındaki mesafe nedeniyle hissettikleri hassasiyet.

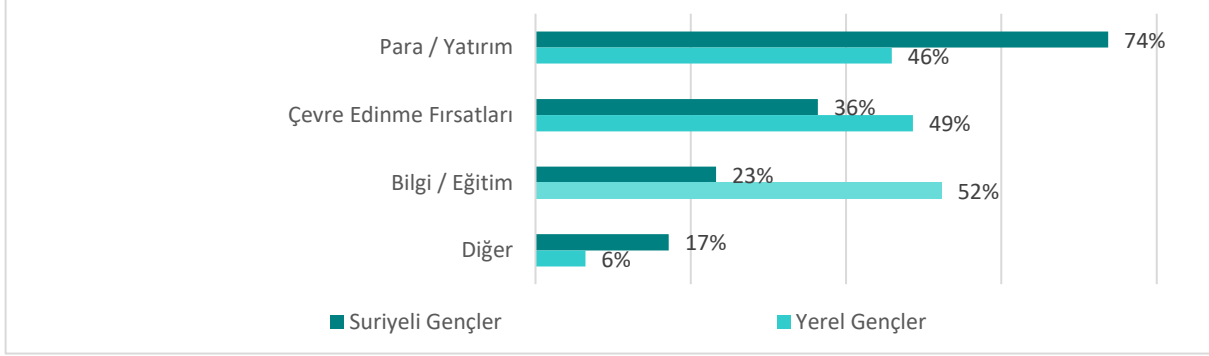
Ayrıca kadınlar, ev içi ve geleneksel çocuk bakımı rollerinde aile fertleri arasında daha fazla yük taşıdıklarını ifade etmektedir. Çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılayan tek birey olmak, kadınların zaten nadir bulunan iş fırsatlarına erişimlerini engellemektedir. Bu nedenle, bakım hizmetlerine ek olarak esnek çalışma saatlerinin olduğu çalışma koşulları, kadınlar için çalışmayı kolaylaştırıcı bir etkidir.

Tablo 63- Girişimcilik veya Maaşlı İş arasındaki Tercih (Gençler)

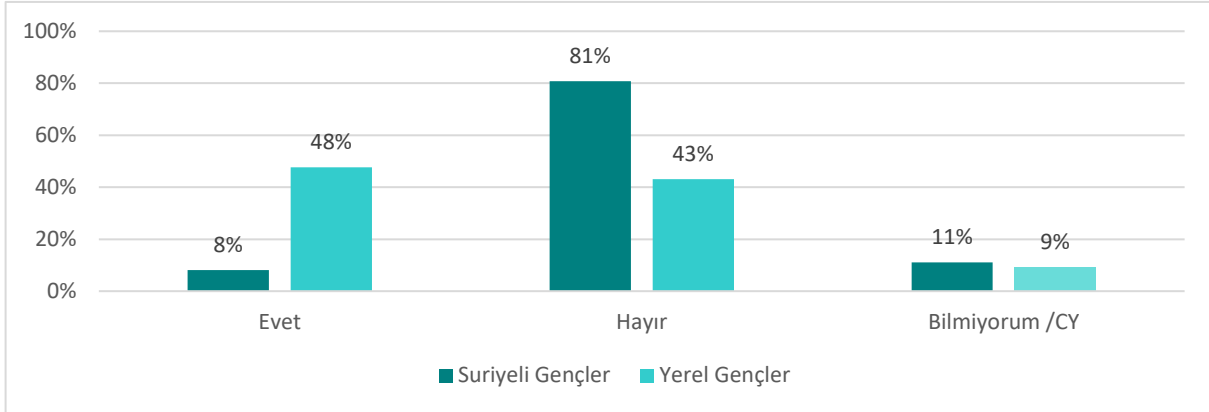
Suriyeliler, girişimcilik ya da maaşlı iş tercihlerinde ihtiyaç duydukları destek türü bakımından yerel halktan ayrılmaktadır. Suriyeli gençler büyük oranda parasal yetersizliklerine vurgu yapmaktayken ve paraya veya yatırıma ihtiyaç duyduklarını belirtirken yerel gençler ise bilgi, eğitim, çevre edinme, para veya yatırım gibi sunulan seçeneklere neredeyse eşit ağırlıkta ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir.

Tablo 64- Tercih Edilen İş / Meslek İçin İhtiyaç Duyulan Destek Türü (Gençler)

Aşağıdaki tabloda görülebileceği gibi mesleki arayışları için nereden destek alınacağını bilme düzeyleri konusunda yerel gençler Suriyeli gençlere göre kendilerinden çok daha emindirler.

Tablo 65- Bu desteği nereden veya nasıl elde edeceğinizi biliyor musunuz? (Gençler)

Odak Grup Tartışmalarına katılan katılımcıların sadece birkaçı daha önce girişimcilik kurslarına katılmıştır. Odak Grup Tartışma bulguları, okul dışı genç Suriyelilerin gençlerin çevrelerindeki girişimcilere dair algıladıkları zorluklar genel olarak şu şekilde aktarılmıştır:

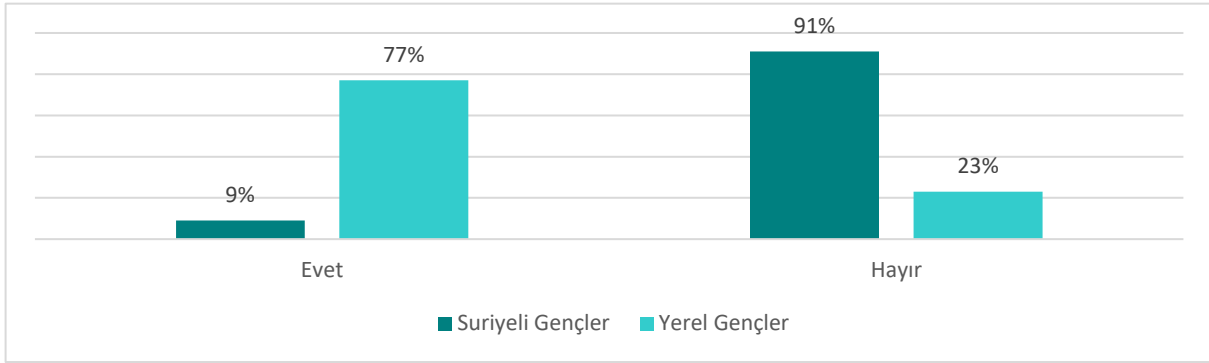
- Planlanan sektörlerde yeterli sermayeye sahip olmak, mali kaynaklara erişim ve mesleki deneyim
- Ağır vergi yükü, yasalar hakkında bilgi eksikliği, verimli bir ekip oluşturmak için vasıflı işçi alımı ve üretkenliğin nasıl artırılacağı konusunda bilgi eksikliği

4.5. Finansal Okuryazarlık / İşletme Okuryazarlığı Bilgisi ile Türkiye Finansal Sistemiyle İlgili Deneyimler

Suriyeli gençlerin sadece düşük bir yüzdesi (%9) banka hesabına sahipken, yerel gençlerin çoğunluğunun (%77) banka hesabı bulunmaktadır.

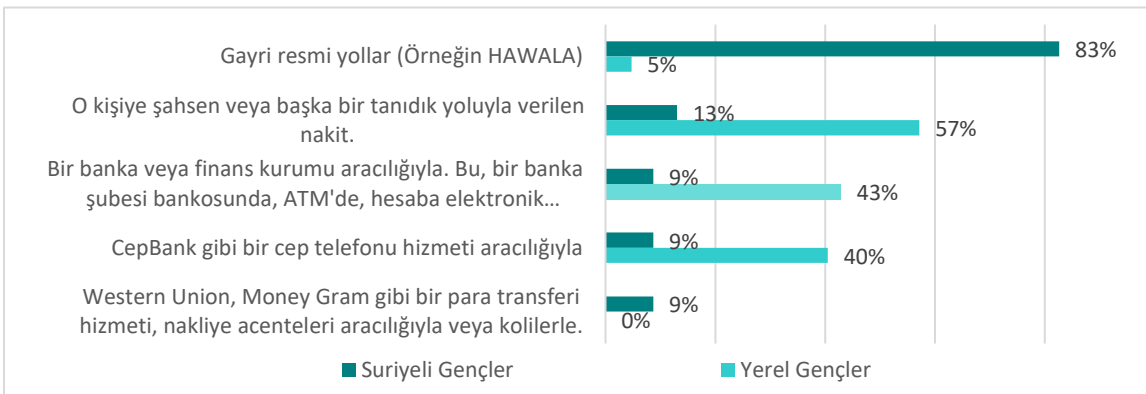
Odak Grup Tartışmalarında alınan görüşler, Suriyelilerin çoğunun çalışma izni olmadan kayıt dışı işlerde çalıştıklarını göstermektedir. Maaşları büyük oranda banka hesapları gibi finansal araçlar kullanmak yerine nakit olarak ödenmektedir. Bu gibi nedenlerle, banka hesapları Suriyeliler için yerel halk kadar önemli görülmemektedir. Ayrıca, Suriyelilerin hesap açmaya uygunlukları konusundaki algıları farklılık göstermektedir. Hesabı olmayan Suriyeli katılımcıların çoğu ya bir hesaba ihtiyaç duymadıklarını ya da bankaların hesap açma başvurularını kabul etmeyeceğini belirtmiştir. Bazı durumlarda bu algılar gerçek hayat deneyimlerine dayanmakla birlikte, çoğu zaman duyumlarına dayalı olarak böyle düşündüklerini dile getirmişlerdir.

Tablo 66- Şu anda kişisel veya başka biriyle ortak bir banka hesabınız var mı?

Aşağıdaki bulgulardan da anlaşılacağı üzere, Suriyeli gençler para transferleri için gayri resmi yolları kullanmaya daha fazla eğilimliken (%83), yerel halkın nispeten daha büyük bir yüzdesi banka veya finansal kuruluşları (%43) ve cep telefonu hizmetlerini (%40) kullandığını belirtmiştir. Türkiye'deki Suriyeli nüfus tarafından kullanılan Hawala adı verilen alternatif para transferi sistemi, bankaların günlük işlemlerde vazgeçilmez olarak görülmemesinin başlıca nedeni olarak görülebilir.

Tablo 67- Para Transferi Yöntemleri (Gençler)

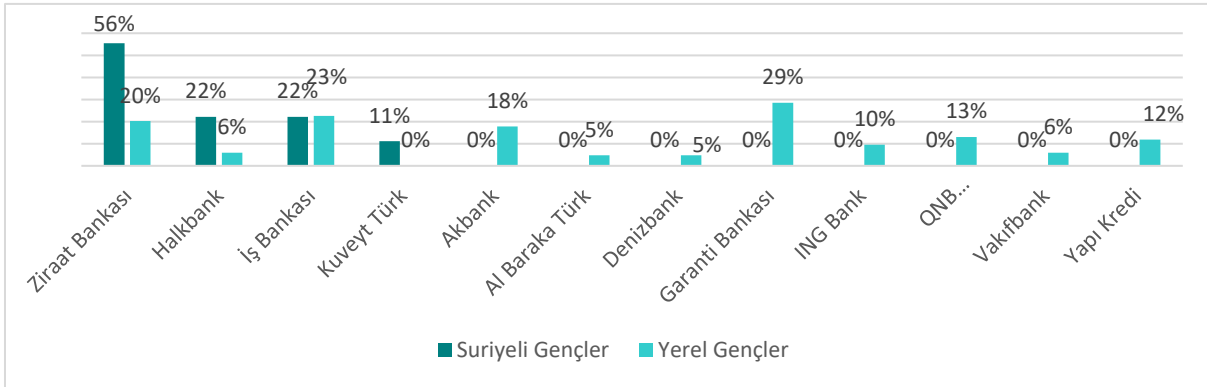

Ziraat Bankası ve Halkbank, Suriyeli gençlerin en fazla sayıda hesap sahibi olduğu bankalardır. Odak Grup Tartışma bulguları, Ziraat Bankası'nın Türkiye'nin tüm şehirlerinde şubeleri ve ATM'leri bulunan bir devlet bankası olarak, Halk Bankası'nın ise Kızılay Kart nakdi ödenekleri için bir kanal olarak kullanıldığını göstermektedir. Ziraat Bankası, katılımcılar tarafından hâlâ İslami olmayan bankalar içinde Suriyelilere karşı en yakın bulunan banka olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Kuveyt Türk'ün Arapça konuşan ülkelerden gelen müşterilere ve özellikle de Suriyelilere karşı oldukça olumlu bir tutum sergilediği düşünülmektedir. Bu İslami katılım bankasının Arapça konuşan personel istihdam etmesi ve genellikle Suriyelilerin gecikmelerle veya retle karşılaştıkları diğer bankaların aksine başvuru ve işlemlerini kolaylaştırması ana faktördür.

Anket sonuçlarına bakıldığında ise, yerel gençlerin en fazla hesap açtığı banka olarak Garanti Bankası'nın öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 68-Tercih Edilen Bankalar (Gençler)

Lütfen banka hesabınız bulunan bankayı belirtiniz. (Gençler)

Odak Grup Tartışmalarına göre, Suriyeli gençler banka hesabı açma girişimleri konusunda bankalarla farklı deneyimler yaşamaktadırlar:

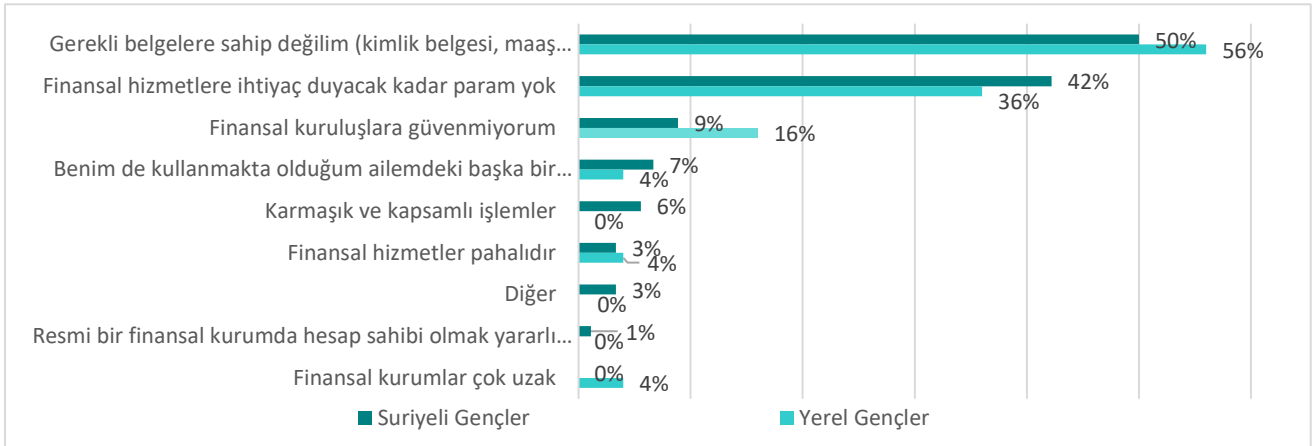
- Özel bankaların çoğunun başvurularını vatandaşlık statüsü nedeniyle reddettiğine inanmaktadırlar
- Kuveyt Türk ve Al Baraka Türk, düzensiz göçle gelen kişilerin ihtiyaçlarını bilme ve ayrıca Suriyeliler için Arapça konuşan personel bulundurmaları bakımından daha olumlu algılanmaktadır
- Katılımcılara göre Kuveyt Türk, Türkiye ile Suriye veya Avrupa'daki diğer ülkeler arasında İş Bankası gibi özel bankalara göre daha hızlı para transferi gerçekleştirmektedir.
- Suriye'ye para göndermek için Suriyeliler bankanın Suriye'de bir şubesi olduğu için esas olarak Al Baraka'yı kullanmaktadır
- Kuveyt Türk'te banka hesabı olanlar dahi İslami bankacılığın çalışma prensiplerini çok fazla bilmemektedir. Suriyelilerin çoğu İslami bankaların özel hesaplara yönelik ("katılım" veya "pay" sistemi adı verilen) kâr/zarar teklifleri konusunda bilgi sahibi değildir. Görüşmeler sırasında katılım sistemi ayrıntılı olarak açıklandığında, Suriyeli katılımcıların çoğu bunu kabul edilebilir bulurken, birkaçı hâlâ sistemin İslami ilkelere uygunluğu konusunda şüphelerini belirtmiştir. Bu

şüpheler, İslami katılım sistemini faize dayalı geleneksel bankacılık sisteminden farklılaştırmanın beraberinde getirdiği kafa karışıklığından kaynaklanmaktadır.

- Suriyeli çalışan ve çalışmayan evli kadınlar, bankacılık sistemi konusunda çoğunlukla eşlerinin bankacılık deneyimleri üzerinden bilgi sahibi olmakta ve bankalara eşleriyle birlikte gittiklerini belirtmektedirler. Sadece maaşlarını, yardım ödemelerini veya burslarını almak için banka hesabı olanlar, hesapları konusunda daha bağımsız hareket etmektedir.

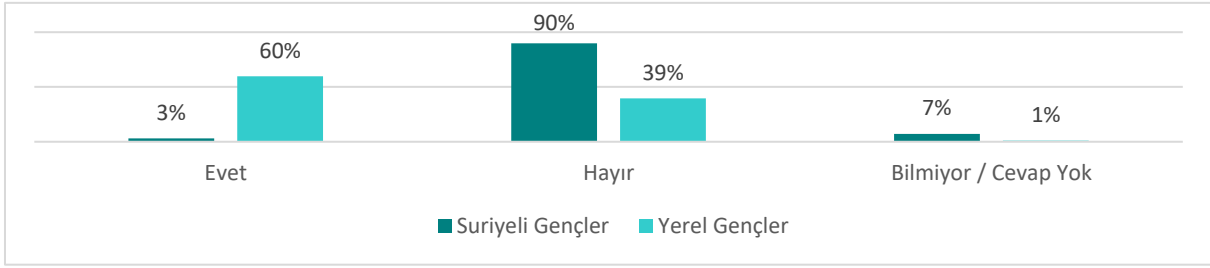
Kişilerin banka hesabı bulunmamasının en yaygın nedeni, uygun belgelerinin bulunmayışıdır. Suriyeli ve yerel gençlerin, yukarıda bahsi geçen durumda farklı belgeleri kastetmiş olmaları muhtemeldir. Odak Grup Tartışmaları, Suriyeli gençlerin vatandaşlık statülerini veya geçerli pasaportlarının bulunmayışını kastettiğini göstermektedir. Öte yandan, yerel gençler maaş bordroları ve diğer mali kanıt belgelerini ağırlıklı olarak kastetmektedirler. Bu durum, bankaların hesap açmak için bankaların aslında bu belgeleri zorunlu kıldığı anlamına gelmemekle birlikte, çoğu kişi bu belgelerin zorunlu olduğu izlenimine sahiptir. İkinci sunulan neden ise Suriyeli ve yerel gençlerin bankaya yatırılacak yeterli paralarının olmaması nedeniyle bir banka hesabı açmanın gerekli olduğunu düşünmemesidir.

Tablo 69- Bir banka hesabınızın olmamasının nedeni nedir?

Anket sonuçlarına göre yerel gençlerin çoğunluğunun (%60) kredi kartı vardır ancak Suriyeli gençlerde bu oran sadece %3'tür. Odak Grup Tartışmaları esnasında Suriyeli katılımcılara kredi kartı kullanmaları konusunda soru sorulmuştur. Katılımcıların birçoğu kredi kartlarının işlevlerini bilmemekte veya kredi kartını terimini banka kartıyla karıştırmaktadır. Katılımcıların bazıları kredi kartı yerine banka kartlarını kullanmayı tercih ederken, birçoğu alım gücünün artması, nakit taşıma gereksinimini azaltma ve ödül programları gibi kredi kartlarının başlıca avantajları konusunda kısa bir bilgilendirme sonrasında kredi kartı kullanımına sıcak bakan bir yaklaşım göstermiştir. Ancak, birçok Suriyeli katılımcı kredi kartı kullanmaya hevesli olsa da hâlâ kredi kartı kullanımına koşullarının uygun bulunup bulunmadığından emin değillerdir. Suriyelilerin izlenimi, genel olarak, bankaların seçkin müşterileri tercih ettiği ya da başvurmadan önce bir süre banka hesabında belirli bir miktar paranın tutulmasının talep edildiği yönündedir.

Tablo 70- Kendinizde ait kredi kartınız var mı?

Faiz oranı hesaplamalarını içeren soruları kullanarak iki grubun mali yeterliliklerini ölçülmüştür ve Suriyelilerin her iki gruba da yöneltilen aşağıdaki iki soruyu yanıtlamada yerel halka nazaran daha başarılı oldukları görülmüştür. Bu bulgu, yerel halkın Suriyelilere kıyasla daha fazla finansal yeterlilik bilgilerini artırmaya ihtiyaç duyabileceğini göstermektedir.

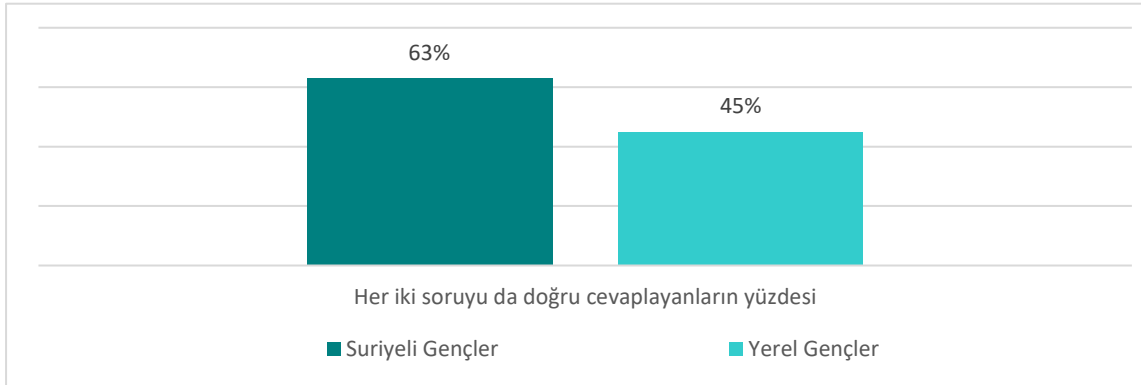
1- Mali Yeterlilik Sorusu 1 (Okul Dışı Gençler)

Bir tasarruf hesabında 100 TL'niz olduğunu ve faizin yılda %2 olduğunu varsayalım. Bu süre zarfında yatırdığınız paraya hiç dokunmazsanız 5 yıl sonra sizce bu hesapta ne kadar paranız birikir?

2- Mali Yeterlilik Sorusu 2 (Okul Dışı Gençler)

Kredi verenden ayda %2 faizle 100 TL kredi aldığınızı ve kredinin tamamını faiziyle birlikte 3 ay sonra geri ödemeniz gerektiğini varsayalım. 3 ay sonra ne kadar geri ödemeniz gerekir?

Tablo 71- Mali Yeterlilik Ölçümü (Gençler)

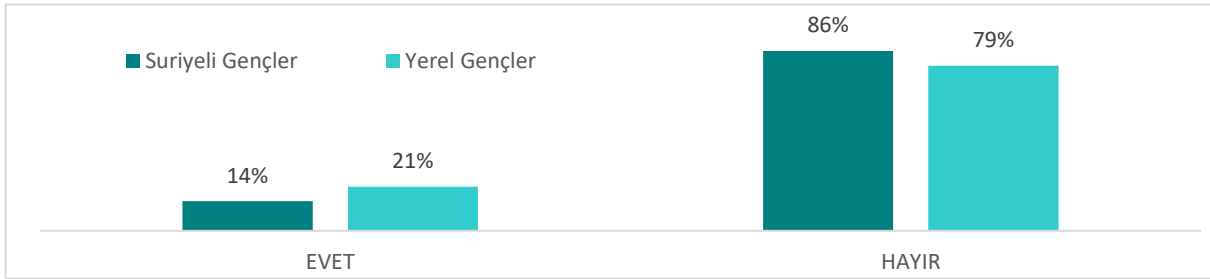

4.6. Tasarruflar

Anket bulguları, Suriyeli ve yerel gençlerin çoğunun para tasarrufu yapamadığını göstermektedir. Bu tasarrufu yapanlar ise para biriktirmenin başlıca nedenini acil durumlar olarak belirtmektedir. Odak Grup Tartışmaları sırasında, Suriyeli bireylerin neredeyse tamamı gündelik ihtiyaçlarını dahi karşılayamadıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle, çoğunun para biriktirme imkanı veya planı bulunmamaktadır. Çok az sayıda Suriyeli genç banka hesabında para biriktirebilmekte olup tasarruf hesapları genellikle ailedeki erkeklere aittir. Tasarruf davranışı, aşağıdaki verilere göre anlamlı derecede değişiklik göstermemektedir: Suriye gençlerinin çoğunluğu (%79) tasarruflarını nakit olarak tutmayı tercih ederken, yerel gençler tasarruflarını nakit olarak (%43) tutmayı veya bir banka hesabına (%43) yatırmayı tercih etmektedir.

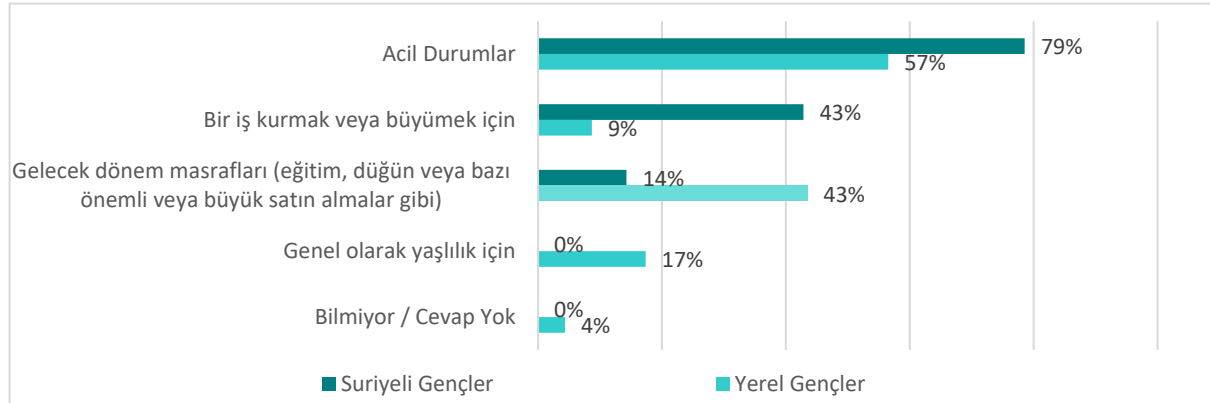
Tablo 72-Tasarruflar (Okula Dışı Gençler)

Konaklama veya gıda gibi günlük harcamalar dışında, geçtiğimiz yıl para biriktirdiniz mi veya kenara para koydunuz mu?

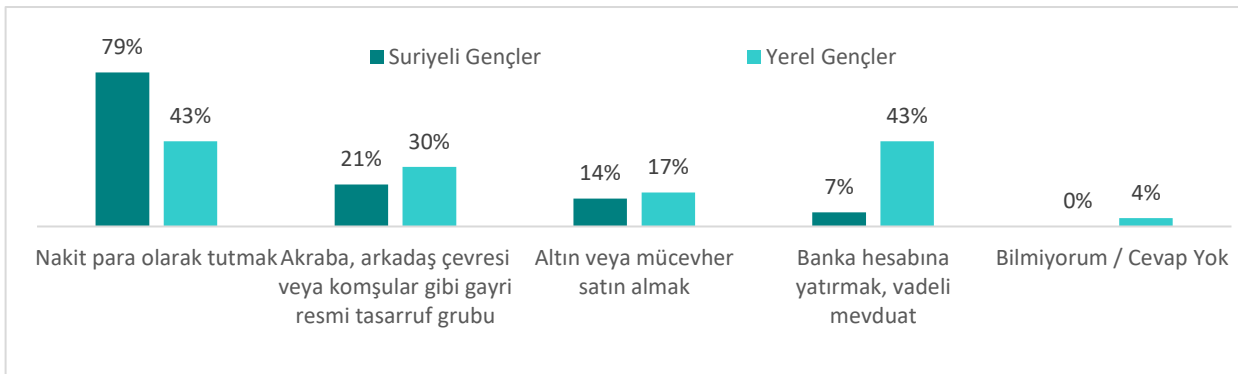
Tablo 73- Tasarruf Nedenleri (Gençler)

Aşağıdakilerden hangisi tasarruf nedenleri arasındadır?

Tablo 74- Tasarruf Yöntemi (Gençler)

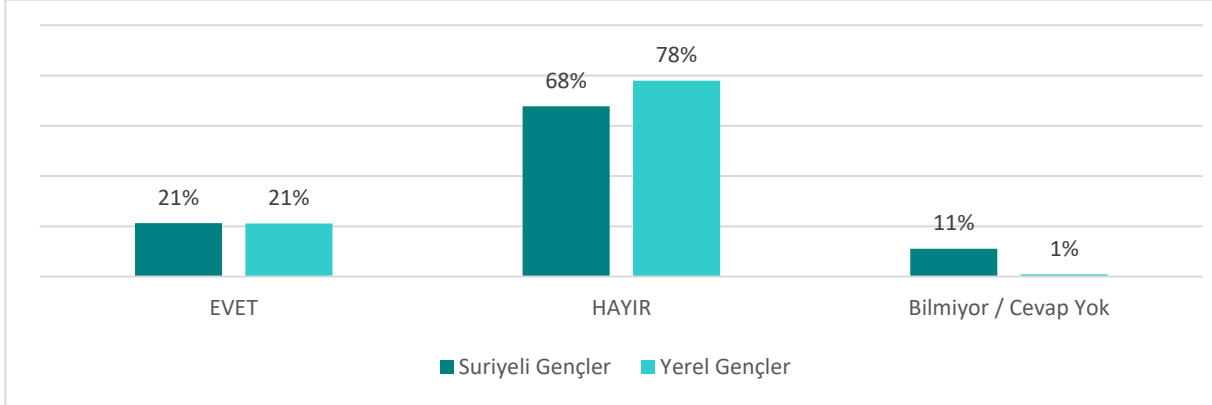
Tasarruflarınızı nasıl saklıyorsunuz?

4.7. Krediler/Finansman

Anket sonuçlarına göre, hem Suriyeli hem de yerel nüfusun kredi kullanımı düşük olduğu (%21) anlaşılmaktadır. Yerel gençler bu kredileri ağırlıklı olarak tüketim malları almak ve bir iş kurmak veya işletmek amacıyla kullanmış olsa da, Suriyeli gençler bu kredileri özel törenler, cenaze törenleri veya tatiller için kullanmaktadır.

Tablo 75- Geçen yıl kredi aldınız mı veya herhangi bir kaynaktan borç para aldınız mı? (Okula Gitmeyen Gençler)

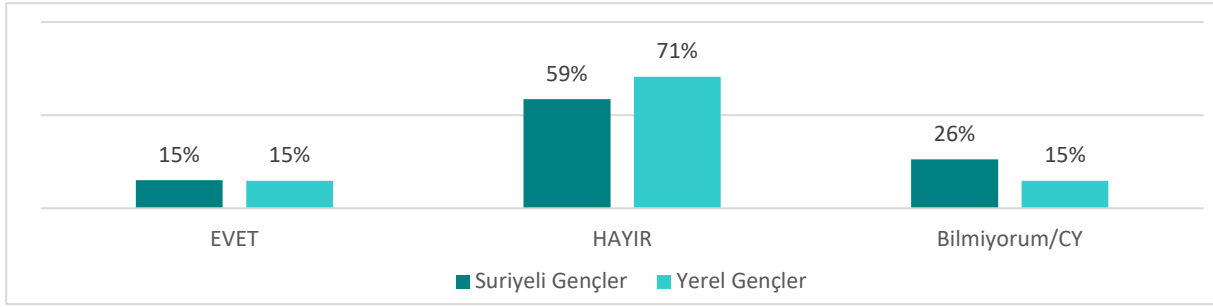

Suriyeli ve yerel gençler, önümüzdeki 12 ay içinde krediye ihtiyaç duyacaklarını benzer sıklıkta (%15) ifade etmişlerdir. Suriyelilerin neredeyse yarısı muhtemel kredi alma nedenlerini tahmin edemese de, yerel gençler tüketim malları alımı gibi nedenlerle kredi alma eğilimindedir.

Odak Grup Tartışmaları esnasında Suriyeli eğitim okul dışı gençler kredilere ilişkin yaklaşımlarını şu şekilde açıklamıştır:

- Bankalar tarafından uygulanan faizler nedeniyle kredi almayı tercih etmemektedirler. Bunun nedeni kısmen, faiz uygulamasının dini inançlarıyla çeliştiğine inanmalarındır, ancak tek sebep bu değildir
- Katılımcıların çoğunluğu, faiz oranları düşüncesinin ekstra yükümlülük altına girmek istemedikleri için kendilerini rahatsız ettiğini belirtmiştir. Bu nedenle, bankacılık kredileri diğer olası finansman yolları tüketildikten sonra son seçenek olarak algılanmaktadır
- Acil ihtiyaçlarını karşılamak için genellikle tanıdıklarından ve akrabalarından borç istemek gibi daha geleneksel finansman yollarını kullanmaktadırlar
- Bazıları sağlık gibi kritik giderler için Türk komşularından ve ev sahiplerinden borç aldıklarını ifade etmiştir
- Çok az sayıda katılımcı büyük miktarda peşin ödeme gerektiren gayrimenkul satın almak veya yatırım yapmak için banka kredilerini tercih edeceklerini ifade etmiştir.

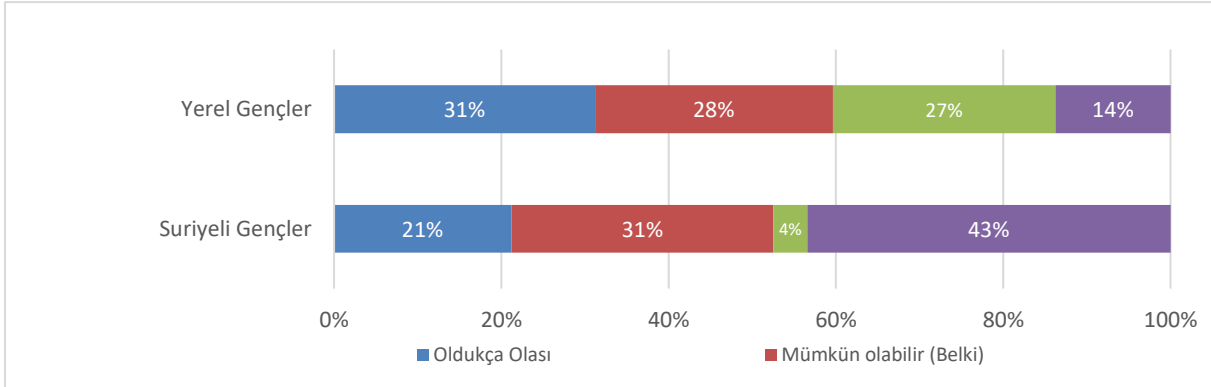
Tablo 76- Önümüzdeki 12 ay içinde krediye ihtiyacınız olabileceğini düşünüyor musunuz? (Gençler)

Anket sonuçları, Suriyeli gençlerin neredeyse yarısının (%43) acil durumda 1.000 TL bulamayacağını düşündüğünü, yerel genç nüfusun ise bu kadar parayı bulmak için daha fazla seçeneğe sahip olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Yine de hem Suriyeli (%55) hem de yerel gençler (%41) için ana kaynak, daha resmi kanallardan ziyade aile, akraba veya arkadaşlardır. Yerel genç kesim, Suriyeli gençlere göre kendi birikimlerini kullanmaya daha eğilimli olduklarını belirtmektedir.

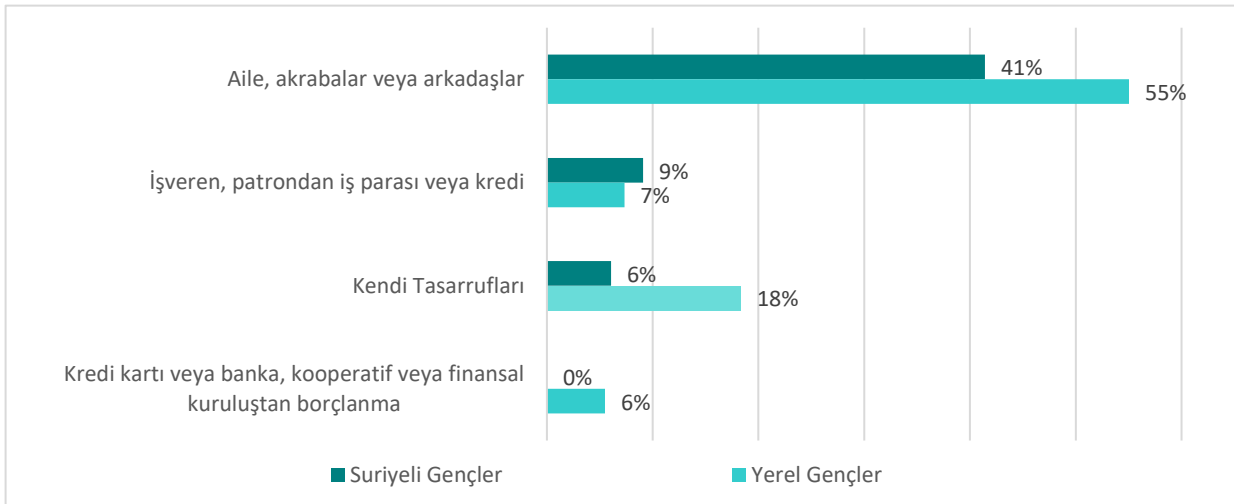
Tablo 77- Acil Durum Finansmanına Erişim (Okul Dışı Gençler)

Acil bir durumunuz olduğunu ve 1000 TL ödemeniz gerektiğini varsayın. Bir ay içinde 1.000 TL bulabilmeniz ne kadar olası?

Tablo 78- Acil Durum Finansmanı Kaynağı (Gençler)

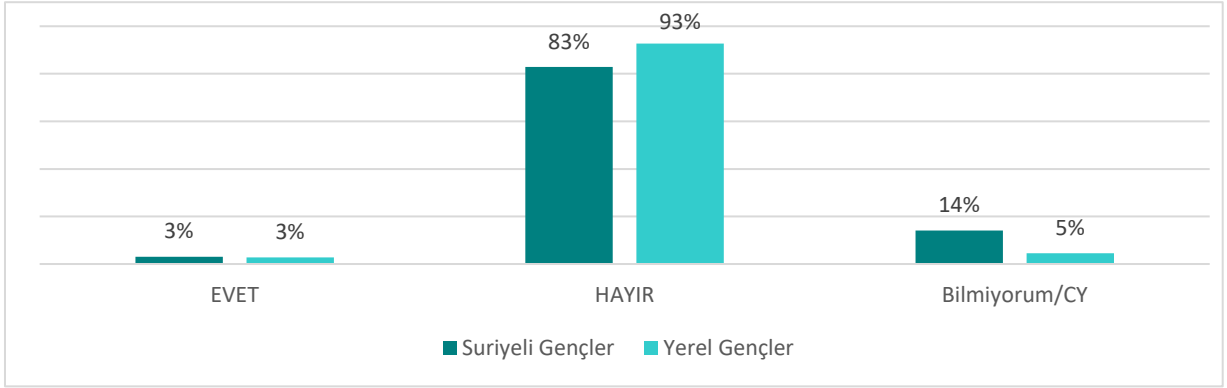
1000 TL'nin ana kaynağının ne olacağını bana söyler misiniz?

4.8. Hane Halkı Planlaması

Hem Suriyeli (%83) hem de yerel (%93) gençlerin büyük kısmı kendi hane halkından hiç kimsenin gider planlaması veya nakit akışı yönetimi gibi mali durumlarla nasıl başa çıkacağı konusunda herhangi bir eğitim/tavsiye veya destek almadığını belirtmektedir.

Tablo 79- Mali Durumla Nasıl Başa Çıkılacağı Konusunda Geçmişte Sahip Olunan Bilgi (Okul Dışı Gençler)

Odak Grup Tartışmalarında hane halkı gelir ve giderlerine ilişkin kararlar aşağıdaki gibi detaylandırılmıştır:

- Evli Suriyeli erkeklerin ve kadınların neredeyse tamamı, hanelerinin bütçesi hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmektedir.
- Evli kadınların bir çoğunluğu, ailelerinin tüm bütçesini izleyen kendileri olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra, bu kadınlar aile harcamaları için nakit akışını izleme sürecinin Türkiye'deki sosyal yaşamlarında kendilerini daha özgür ve daha kendilerinden emin hissetmelerini sağladığını savunmaktadırlar.
- Genellikle aileler, kira ve altyapı hizmeti faturaları gibi temel giderler için aylık nakit para ayırmaktadırlar. Kalan paranın nasıl harcandığına günlük veya haftalık olarak karar verilmektedir.
- Aileler genellikle hastalık, TV veya cep telefonu gibi arızalanan elektronik cihazlar, farklı bir yere taşınmayla ilişkili ani gereksinimler gibi öngörülemeyen giderlere hazırlıklı değildirler.

5. GİRİŞİMCİLİK İHTİYAÇLARI DEĞERLENDİRMESİ

5.1. Girişimcilik Deneyimi ve Özgeçmiş

Mikro ölçekli işletmelerin sahipleriyle rastgele yöntemle seçilerek gerçekleştirilen nicel görüşmeler, Suriyeli mikro girişimciler arasında 88:12 Erkek - Kadın oranında, yerel girişimciler arasında 68:32 Erkek - Kadın oranında cinsiyet dağılımını ortaya çıkarmıştır.

Suriyeli ve yerel halk arasında girişimcilik iş deneyimleri açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Yerel girişimciler, Suriyeli girişimcilere kıyasla ortalama olarak daha uzun süreli deneyime sahip olma eğilimindedir. Bu durum, Suriyelilerin Türkiye'de iş bulmada yaşadıkları zorlukların kendilerini girişimcilikte şanslarını denemeye teşvik ettiğine dair bir gösterge olarak yorumlanabilir.

Tablo 80- Çalışma Deneyimi (Mikro Girişimciler)

İş Deneyimi	3 Şehirdeki Mikro Girişimciler	
	Suriyeli	Yerel
Bir yıldan kısa	%14	%1
1-2 Yıl	%27	%7
3-4 Yıl	%22	%25
4 Yıldan fazla	%37	%67

Tekstil ve Yemek Hizmetleri sektörleri hem Suriyeli hem de yerel mikro girişimciler arasında oldukça yaygındır. Genel olarak Suriyeli ve yerel girişimcilerin faaliyet gösterdiği başlıca sektörler görülme oranlarındaki hafif farklılıklara rağmen birbirine yakın olma eğilimindedir. Suriyeli ve yerel girişimciler arasında farklılık gösteren alanlara bakılacak olursa, kuaförlerin ve güzellik salonlarının Suriyeli mikro işletmeciler arasında daha yaygın olduğu, emlak sektörü ile elektrik, doğal gaz ve klima ekipmanı tesisatı ve tamiri gibi alanların ise yerel girişimciler arasında daha fazla yaygınlık gösterdiği görülmektedir.

Tablo 81- Mikro İşletmecilere Yönelik İş Alanları

Suriyeli Mikro Girişimcilere Göre İş Alanları	%	Yerel Mikro Girişimcilere Göre İş Alanları	%
Yemek Hizmetleri (Restoranlar, kafeler vb.)	%28	Tekstil, Ayakkabı ve Giyim İmalatı ve Satışı	%24
Tekstil, Ayakkabı ve Giyim İmalatı ve Satışı	%22	Perakende Satış, Market	%17
Elektronik Cihazlara yönelik Teknik Destek	%16	Yemek Hizmetleri (Restoranlar, kafeler vb.)	%13
Gıda Üretimi	%8	Elektrik, Doğalgaz ve Klima teçhizatı montaj ve onarımı	%7
Perakende Satış, Market	%7	Gayrimenkul	%6
Kuaförler ve Kişisel Bakım	%7	El sanatları	%5
Kuyumculuk	%3	Elektronik Cihazlara yönelik Teknik Destek	%5
Toptan Ticaret	%3	Turizm ve Organizasyon Faaliyetleri	%5
İmalat (Tekstil Hariç)	%2	İnşaat İşleri (Fayans, cam, yalıtım vb.)	%4
Otomotiv Destek Hizmetleri ve Onarımlar	%2	Otomotiv Destek Hizmetleri ve Onarımlar	%4
Turizm ve Organizasyon Faaliyetleri	%2	İmalat (Tekstil Hariç)	%3

Ortalama olarak, yerel girişimciler Suriyeli girişimcilere göre daha yüksek eğitim seviyesine sahiptir. Bu bulgu, Suriyelilerin hem öğrenilebilir beceriler hem de sosyal beceriler konusunda nispeten daha fazla ek eğitime ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 82- Eğitim Seviyesi Dağılımı (Mikro Girişimciler)

Eğitim Seviyesi	3 Şehirdeki Mikro Girişimciler	
	Suriyeli	Yerel
Eğitimsiz	%4	%0
İlkokul	%17	%3
Orta okul	%39	%16
Lise	%24	%46
Meslek Lisesi	%5	%11
Üniversite	%11	%24
Lisansüstü veya üzeri	%0	%0

Suriyeli girişimcilerin %95'inin 25 yaşın üzerinde ve %60'ının 30 yaşın üzerinde olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Yerel girişimciler için bu değerler sırasıyla %91 ve %53'tür.

Bu çalışmanın hedef grubundaki girişimcilerin yaş grupları aşağıda verilmiştir. Çalışmanın hedef grubuna, 18 ila 50 yaş arası mikro girişimciler dahildir.

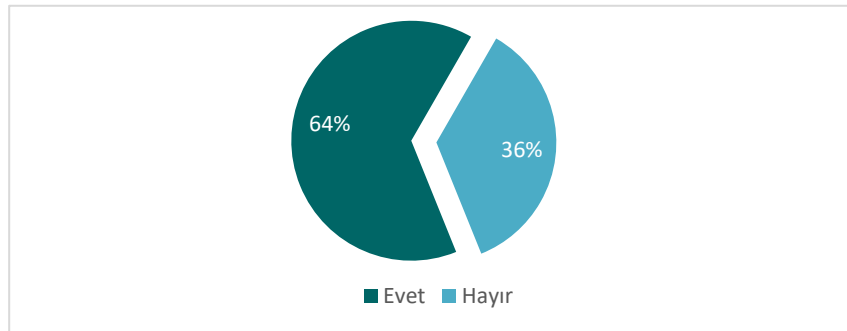
Tablo 83- Yaş Grubu Dağılımı (Mikro Girişimciler)

Yaş Grubu	3 şehirdeki mikro girişimciler	
	Suriyeli	Yerel
18-24	%6	%8
25-29	%23	%25
30-34	%28	%25
35-39	%24	%17
40-44	%8	%12
45-50	%12	%12

Hem anketler hem de derinlemesine görüşme sonuçları, Suriyeli girişimcilerin çoğunun Suriye'den daha önce var olan girişimcilik deneyimleri olduğunu göstermektedir. Bu tür deneyimler, mevcut iş kolları ile aynı alanda olma eğilimindedir.

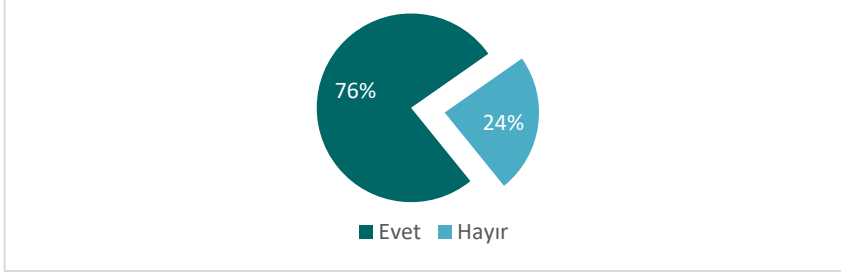
Tablo 84- Suriye'de İşletme Sahibi Olma (Mikro Girişimciler)

Türkiye'ye gelmeden önce Suriye'de işletme sahibi miydiniz?

Tablo 85- Suriye'deki İşletme Deneyiminin Devamı (Mikro Girişimciler)

İşletme mevcut işletmeniz ile aynı alanda mıydı? (Yalnızca Suriye'de bir işletmesi olanlara soruldu)

Derinlemesine görüşmelere sırasında, katılımcılara Türkiye'de çalışan bir Suriyeli olmanın bir avantaj olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların çoğu, dil sorunu nedeniyle bunun bir avantaj olmadığını ileri sürmüştür. Türkiye işgücü piyasasında, Suriyelilerin büyük ölçüde ucuz işgücü olarak sömürüldüğünü düşünmektedirler. Yiyecek ve içecek, giyim ticareti ve bilişim sektörü gibi bazı sektörler girişimciler tarafından Türkiye'de Suriyelilerin istihdamına en açık ve en elverişli sektörler olarak sıralanmıştır.

5.2. Çalışanlar

Derinlemesine mülakatlar, çalışanların iş bulma konusunda sosyal medya (çoğunlukla Facebook grupları) veya tanıdıkları gibi sosyal çevreden kanallarından duyumlardan faydalandığını ortaya koymaktadır. Belirli bir meslekte sahip oldukları iş deneyimi ve işin gerektirdiği uygun sosyal beceriler adayların açık pozisyonlara seçilmesinde en önemli kriterlerdir. Deneyimli ve iyi eğitilmiş olmak, beyaz yakalı işlerde vasıflı bir pozisyona kabul edilmek için başta gıda üretimi ile bilişim veya yazılım geliştirme gibi bazı sektörler için özellikle önemlidir. Çalışanlar için temel sorun, özellikle yerel iş arkadaşları ve müşterilerle etkin iletişim ve işbirliği konusunda deneyimlerinin ve Türk ticari ortamına uyumlarının yetersiz olmasıdır.

5.3. Tedarikçiler

Anket sonuçları, neredeyse tüm yerel girişimcilerin sıklıkla yerel tedarikçilerle (%93) çalışırken, yerel girişimcilerin çoğunun da bir Suriyeli tedarikçiden (%69) alım gerçekleştirmediğini göstermektedir. Suriyeli girişimciler ise en çok Suriyeli tedarikçilerle çalışmaktadır (%86), fakat yerel tedarikçilerden de (%78) alım gerçekleştirmektedirler. Mikro girişimciler, ister yerel isterse de Suriyeli olsun, yurt dışından çok fazla alım gerçekleştirmemektedir.

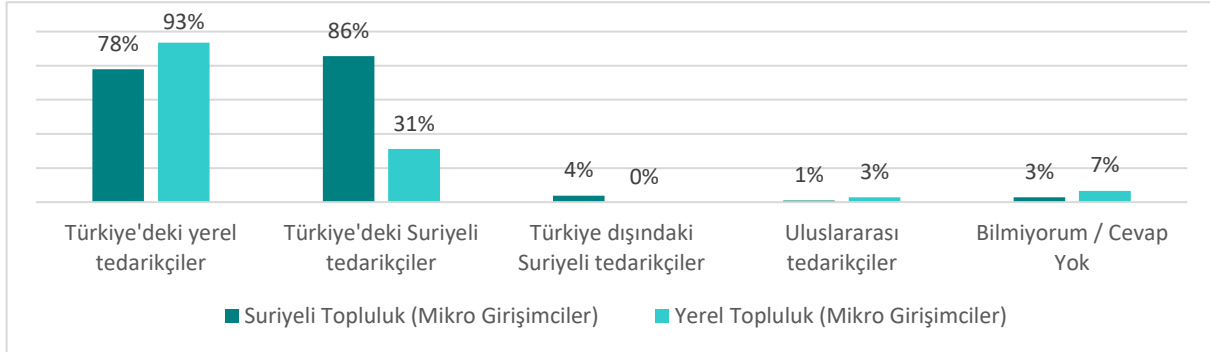
Derinlemesine mülakatlar sonucunda tedarikçi tercihlerine ilişkin aşağıdaki detaylara ulaşılmıştır:

- Suriyeli mikro girişimcilerin çalıştığı tedarikçiler sektöre göre değişmektedir. Örneğin, bilişim sektöründe tedarikçiler çoğunlukla Türk iken, gıda sektöründe tedarikçiler ağırlıklı olarak Suriye kökenlidir.
- Suriyeli girişimciler, toplu alımlarının çoğunda tedarikçilerin ödemeyi nakit olarak talep ettiğini belirtmektedirler. Özellikle ticari ilişkilerinin başlangıcında, tedarikçiler ve kendileri arasında bir güven sorunu yaşandığı belirtilmektedir.
- Suriyeli girişimcilerin tedarikçilerle ilişkilerinde karşılaştıkları temel sorun, satın alma sözleşmelerinin lojistik ve ödeme detaylarının düzenlenmesi konusunda mutabakata varılmasında ortaya çıkmaktadır. Bu sorun, dil engelinin yanı sıra Suriyeli girişimcilerin Türkiye'deki yaygın iş uygulamalarını bilmemelerinden ve yerel tedarikçilerin Suriyeli

müşterilerin özel ihtiyaç ve uygulamalarını zaman zaman karşılamamasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 86- Tedarikçi Türleri (Mikro Girişimciler)

Son 12 ay içinde aşağıdaki tedarikçi türlerinden hangilerinden alım gerçekleştirdiniz?

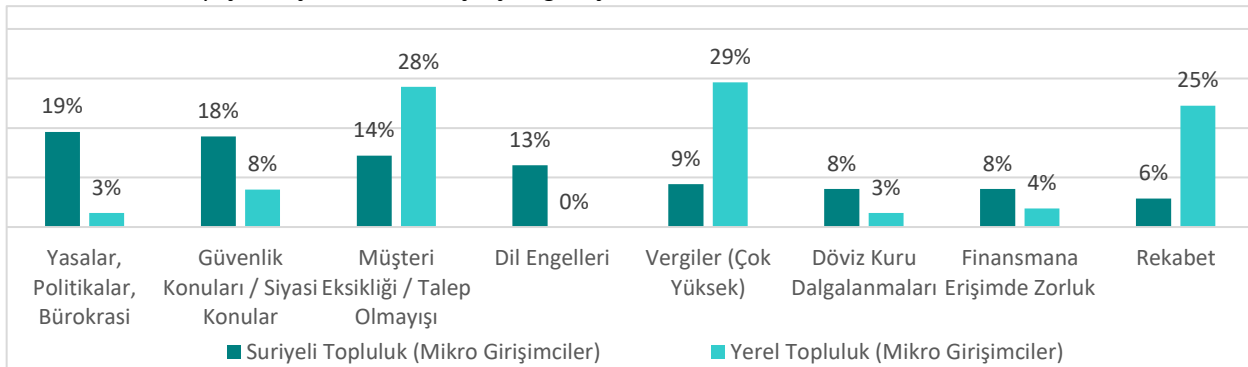
5.4. Zorluklar

Suriyeli ve yerel girişimciler tarafından dile getirilen zorluklar önemli farklılıklar göstermektedir. Suriyeli girişimciler için en büyük zorluklar yasalar, politikalar, bürokrasi, güvenlik ve siyasi konular kaynaklıdır. Azalan talep, önemli de olsa, Suriyeli girişimcilerin en temel sorunu değildir. Dil engeli Suriyeli girişimcilere özgü bir başka engeldir. Yerel girişimciler için en önemli üç sorun vergi, azalan talep ve bununla bağlantılı olarak artan rekabettir. Doğrudan aşağı yönlü talep ve yoğun rekabet gibi gelir yaratma ile ilgili daha hayati konularla karşılaştırıldığında, finansmana erişim ve döviz kuru dalgalanmaları, ana zorluk olarak daha az ifade edilmektedir. Suriyeli girişimcilerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler şu konuları da gündeme getirmektedir:

- İşverenler, çalışanları için çalışma izni almakta zorlanmaktadır.
- İşverenler genellikle maaşlı yeminli mali müşavir çalıştırmamaktadır. Güvenilir bir yeminli mali müşavire (YMM) sahip olmanın işletmelerinin başarısına katkıda bulunduğunu, ancak güvенеbilecekleri kişiyi bulmanın zaman aldığını ileri sürmektedirler. Bu nedenle, defter tutma işleri genellikle serbest YMM'lere yaptırılmaktadır. Ancak bu hizmet genellikle vergi beyannameleri, periyodik bütçe raporlaması ve denetim ile sınırlıdır. Nadiren uzun vadeli finansal planlama veya krediler, risk sermayesi, kamu veya özel ihaleler veya teşvikler gibi çeşitli finansman fırsatlarının izlenmesi verilen hizmetler arasında sunulmaktadır.
- Daha deneyimli olan ve girişimcinin sosyal çevresinde yer alan Suriyeli iş adamları genellikle Suriyeli girişimciler tarafından kendi işletmeleri için mentör veya ana danışman olarak algılanmaktadır. Bu sosyal ilişkiler dışında, Suriyeli girişimciler herhangi bir eğitim, danışmanlık veya mentörlük kaynakları konusunda bilgi sahibi değildir.

Tablo 87- Yakın Gelecekteki Başlıca Zorluklar (Mikro İşletmeciler)

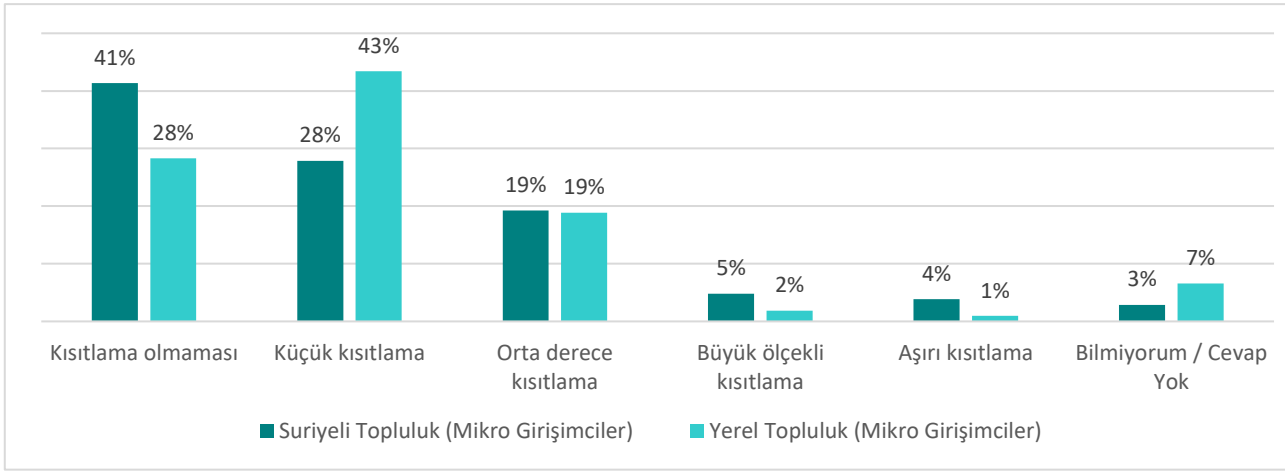
Önümüzdeki 6 ay içinde işletmenizin karşılaştacağı başlıca zorluklar sizce neler olacak?

Her iki toplumdaki mikro girişimcilerin çoğunluğu için, finansmana erişim önemli bir zorluk teşkil etmemektedir. Derinlemesine görüşmelerde, bu sonuçların her iki toplumun mikro girişimcileri arasında finansal araçlara ilişkin genel bilincin oldukça düşük olmasından kaynaklandığının belirtilmesi ise önemli bir veridir. Finansal araçları iş planlamalarının bir parçası olarak göz önüne almamaktadırlar ve finansal ürünlere nadiren ulaşmaya çalıştıklarından, finansal katılımı bir sorun olarak algılamamaktadırlar. Bu nedenle, daha yüksek finansal katılıma ilişkin bilinç eksikliğinin, finansal hizmetlerde yaşanan olumsuz deneyimlerden daha fazla engel oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 88- Finansmana Erişim nedeniyle Faaliyetlerin Kısıtlanması (Mikro Girişimciler)

Finansmana erişimin ticari faaliyetlerinizde ne kadar bir kısıtlama yarattığını 1'den 5'e kadar puanlar mısınız?

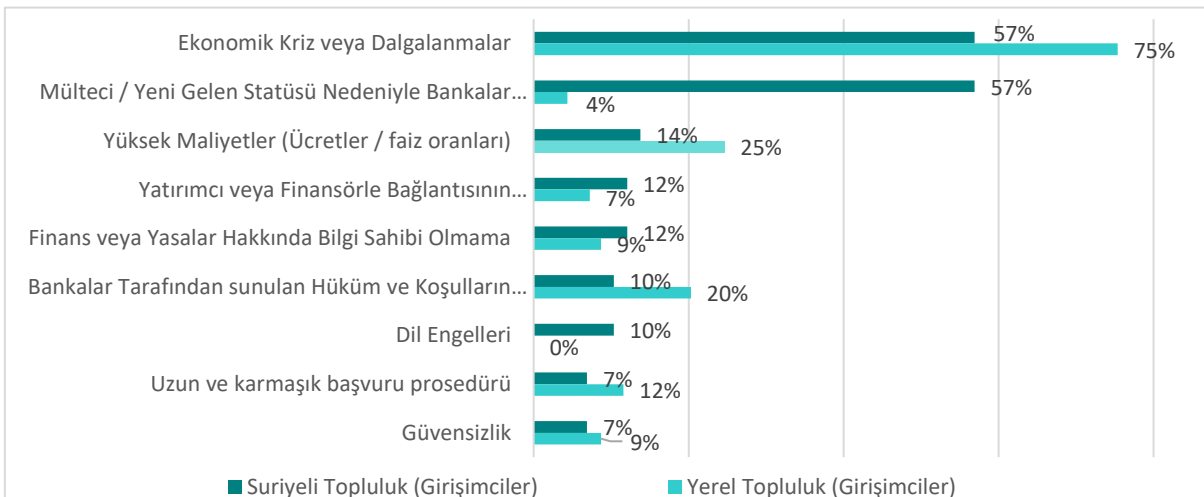

Ekonomik krizler veya dalgalanmalar, finansmana erişimde engeller yaşayan yerel (%75) ve Suriyeli (%57) girişimciler için temel bir sorundur. Bu sonuç, düşen talep seviyeleri ile ekonomik durumdaki istikrarsızlıklar nedeniyle satış rakamlarındaki öngörülemezliğin finansal araçları kullanmayı riskli hale getirdiğini göstermektedir. Bu algı, finansal araçlar konusundaki bilincin düşük olmasına da bağlanabilir çünkü bu araçlar, ekonomik istikrarsızlık dönemlerine dayanmak için kullanılabilir.

Bunun yanı sıra, Suriyeli girişimcilerin önünde geçici koruma statüleri nedeniyle bankalar tarafından reddedilme gibi daha uygulamaya yönelik bir engel de bulunmaktadır.

Tablo 89- Finansmana Erişimde Yaşanan Başlıca Engeller (Mikro Girişimciler)

Finansmana erişirken karşılaştığınız başlıca engeller nelerdir?

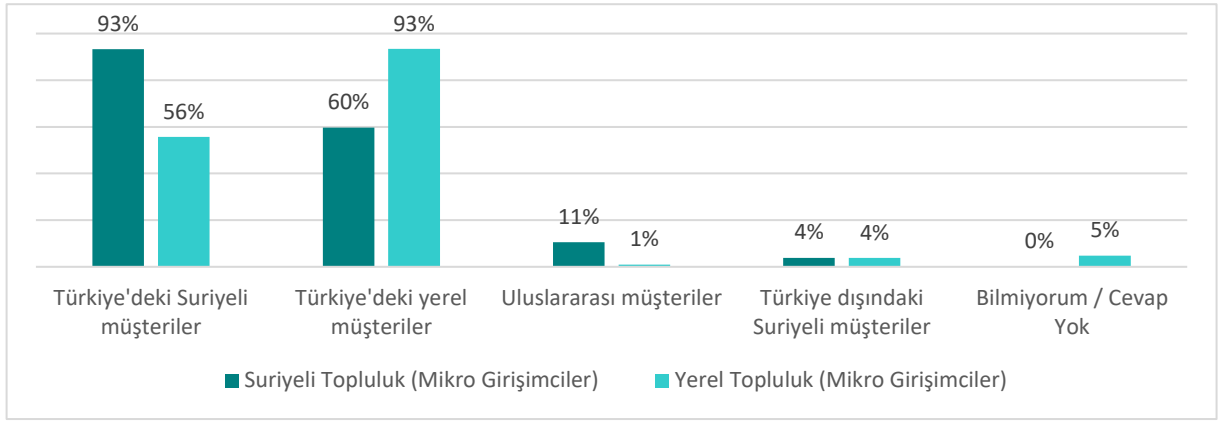

5.5. Pazarlama ve Müşteriler

Suriyeli işletmelerin %30'u, son 12 ay içinde Türkiye'deki yerel müşterilere satış yapmadığını bildirmektedir. Dolayısıyla, mevcut durum büyüme potansiyelini gerçekleştirecek ideal bir ticaret ortamı sunmamaktadır; bunun aynı zamanda Suriyeli işletmelerin yerel müşteri tabanına girerek büyüme sağlayabileceği büyük bir alan bulunmaktadır anlamına da gelir. Öte yandan, yerel nüfus da yerel iş adamları için ana müşteri yapısını oluşturmaktadır.

Tablo 90- Müşteri Türleri (Mikro Girişimciler)

Son 12 ay içinde aşağıdaki müşteri türlerinden hangilerine satış yaptınız?

Derinlemesine mülakatlar sonucunda konuya ilişkin aşağıdaki detaylara ulaşılmıştır:

- Bazı Suriyeli girişimciler, yerel müşterilere erişmek için Türk iş adamları ile ortaklık kurmaktadır.
- Pazar paylarını reklamlar yoluyla yükseltmeye çalışmaktadırlar ancak Türkiye'deki Suriyeli iş çevreleri arasında dolaşmakta olan, tecrübesiz ve bazen de dolandırmak amacıyla hareket eden reklam şirketleriyle yaşanan olumsuz deneyimler konusunda kayda değer söylentiler bulunmaktadır.
- Suriyeli girişimciler, Türk müşterilerin tercihleri hakkındaki bilgilerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Bu nedenle, pazarlama faaliyetleri için desteğe ihtiyaçları vardır. Türk tüketici davranışını ve bu müşteri tabanını nasıl cezbedeceklerini bilmemektedirler.
- Piyasada yerleşik olan Türk şirketleri ile rekabet nedeniyle yerel müşteri tabanını genişletmek zordur. Suriyelileri hedef alarak büyümek de zorluklar taşımaktadır çünkü çok sayıda ve bazen de kalitesiz Suriyeli şirket piyasaya girerek fiyat kırmaktadır.

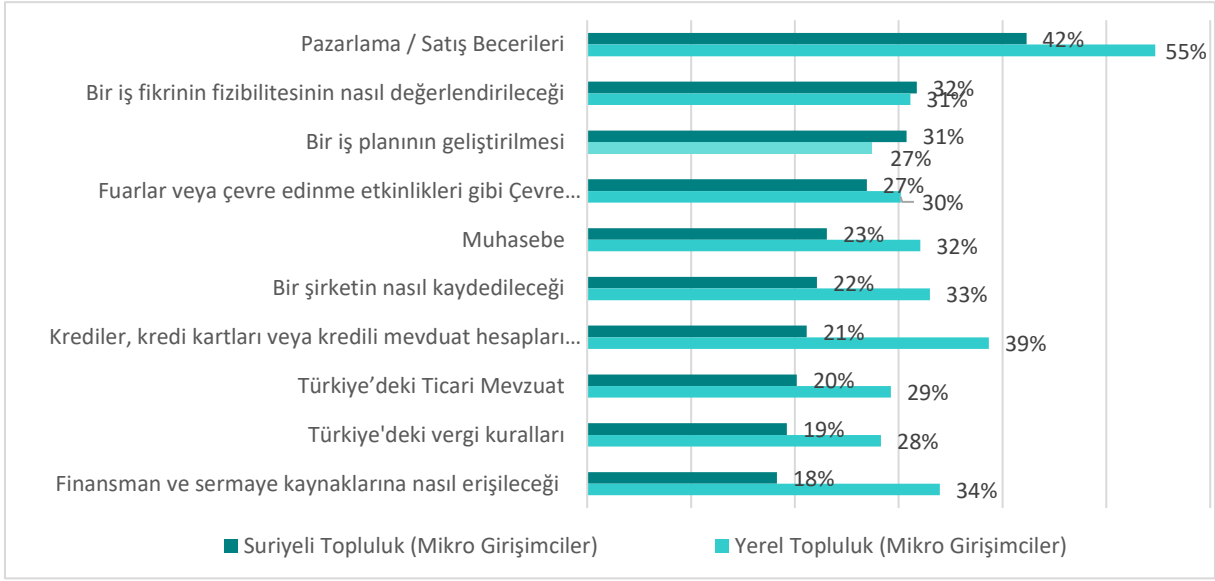
5.6. Beceriler

Anket sonuçları hem Suriyeli hem de yerel girişimcilerin pazarlama ve satış konusunda kendilerini çok yeterli hissettiklerini göstermektedir. Suriyeli girişimciler, Türkiye'deki finansman veya sermaye kaynaklarına erişme, vergi yasalarını ve ticari düzenlemeleri anlama konusunda kendilerini çok az yeterli hissederken, yerel girişimciler iş planlarını geliştirme veya Türkiye'deki vergi yasalarını ve ticari düzenlemeleri anlama konusunda kendilerini çok az düzeyde yeterli hissetmektedirler.

Aşağıda sıralanan ihtiyaçlara ek olarak, Suriyeli girişimcilerle yapılan derinlemesine görüşmeler, Türkçe dilinde iletişim kurabilmenin önemli ve gerekli bir beceri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, girişimcilerin yalnızca çok küçük bir kısmının yasama ve vergilendirme usulleri konusunda bilgi sahibi olduğu söylenebilir. Girişimciler de hızla değişen düzenlemeler nedeniyle zorluk yaşamakta olup devlet yardımı ve teşvikleri hakkında bilgi sahibi değillerdir. Genel olarak, özellikle sermaye kaynakları, muhasebe, vergi kuralları ve finansal araçlar gibi finans ile ilgili konularda ve bir iş fikrinin fizibilitesinin değerlendirilmesi açısından, her iki toplumdaki girişimcilerin çoğunluğu kendilerini yeterli hissetmediklerini ifade etmektedirler.

Tablo 91- İş Becerileri (Mikro Girişimciler)

Size okuyacağım becerilerin her birinde kendinizi ne kadar yeterli hissediyorsunuz? (İlk 2 sıranın %'si gösterilmiştir)

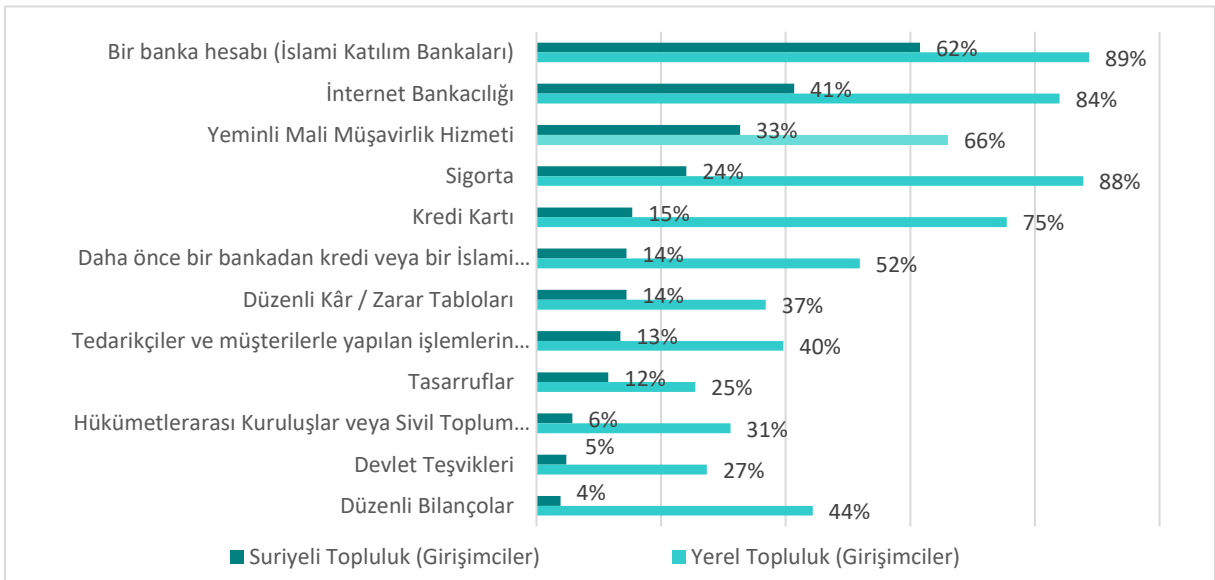
5.7. Finansal Okuryazarlık / İşletme Okuryazarlığı ile Türkiye Finansal Sistemiyle İlgili Deneyimler

Aşağıdaki tabloda anket sonuçlarına göre Türkiye'deki yerel ve Suriyeli girişimciler arasında finansal araçların kullanımı özetlenmiştir. Çoğu yerel girişimcinin (%89) ve Suriyeli girişimcilerin çoğunun (%62) banka hesabı bulunmaktadır. Genel olarak, yerel girişimciler arasında finansal araçlara erişim ve kullanım, Suriyeli girişimcilere göre önemli ölçüde daha yaygındır. İki toplum arasındaki en büyük farklar, çevrimiçi bankacılık, sigorta, kredi kartları ve kredilerin kullanımı ile bilanço hazırlama söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bu durum da Suriyeli girişimcilere yönelik devlet teşvikleri ve hibeleri gibi alternatif finansman kaynaklarının önemini vurgulamaktadır.

Hem Suriyeli hem de yerel girişimcilerin çoğunluğunun işletmelerinde tasarruf yapamadıklarını beyan ettiklerini de belirtmek gerekir.

Tablo 92- Finansal Araçlar (Mikro Girişimciler)

İşletmenizdeki aşağıdaki finansal araçlardan hangileri bulunmaktadır?

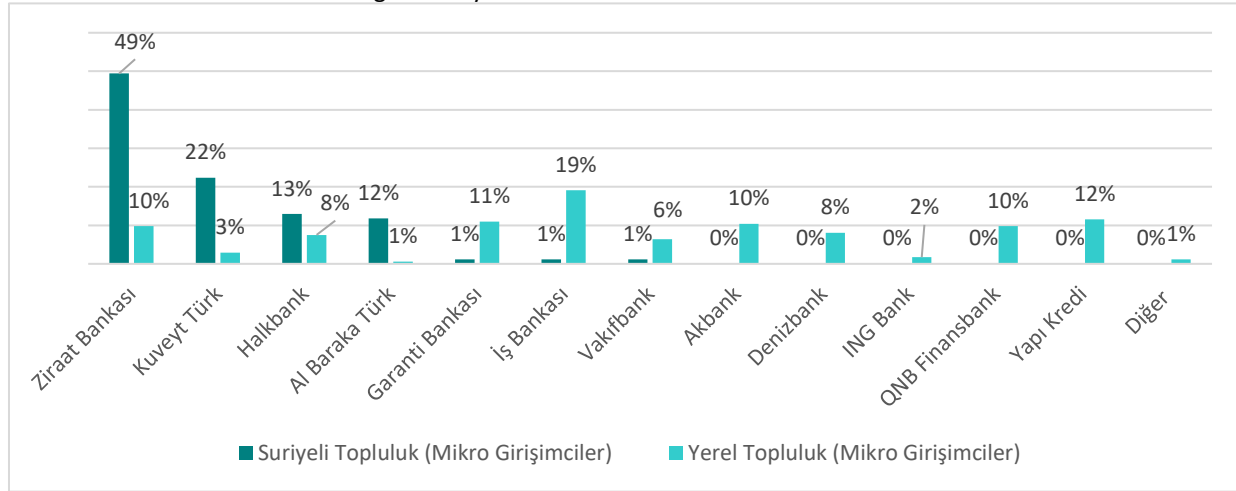
Anket sonuçları, Suriyeli mikro girişimcilerin çoğunun banka hesaplarının sırasıyla Ziraat Bankası ve Kuveyt Türk'te bulunduğunu göstermektedir. Yerel girişimciler en çok İş Bankası ile çalışmaktadır ancak diğer bankaların eşit sayılabilecek bir dağılım göstermektedir.

Suriyeli girişimcilerle yapılan derinlemesine görüşmeler aşağıdaki konuları ortaya koymaktadır:

- Kuveyt Türk ve Al Baraka, Suriyeli girişimcilere göre çalışması en kolay olan bankalardır. Görüşülen tüm girişimciler, Kuveyt Türk ve Al Baraka dışındaki diğer bankalar da dahil olmak üzere banka hesaplarının olduğunu belirtmişlerdir, ancak hepsinin kredi kartı bulunmamaktadır.
- Kredi kartı kullanmayı istemektedirler, ancak bu seçenek bankalar tarafından her zaman sunulmamaktadır. Bu nedenle, bazı seçkin banka müşterileri kolayca kredi kartı alabilmekteyken, diğerlerinin kredi kartı alabilmek için banka tarafından belirlenen belirli bir süre boyunca banka hesabında asgari bir miktarı tutması gerekmektedir. Kısacası, girişimcilerin çoğunluğu kredi kartı yerine banka kartı kullanmayı tercih etmektedir.
- Dini inançları gereği hesaplarında bulunan mevduatlar için faiz veya kâr payı almamaktadırlar.
- Çalışanlarının çalışma izni olup olmamasına bağlı olarak, işverenler maaşlarını nakit ya da banka havalesi yoluyla ödemektedirler.

Tablo 93- Tercih Edilen Bankalar (Mikro Girişimciler)

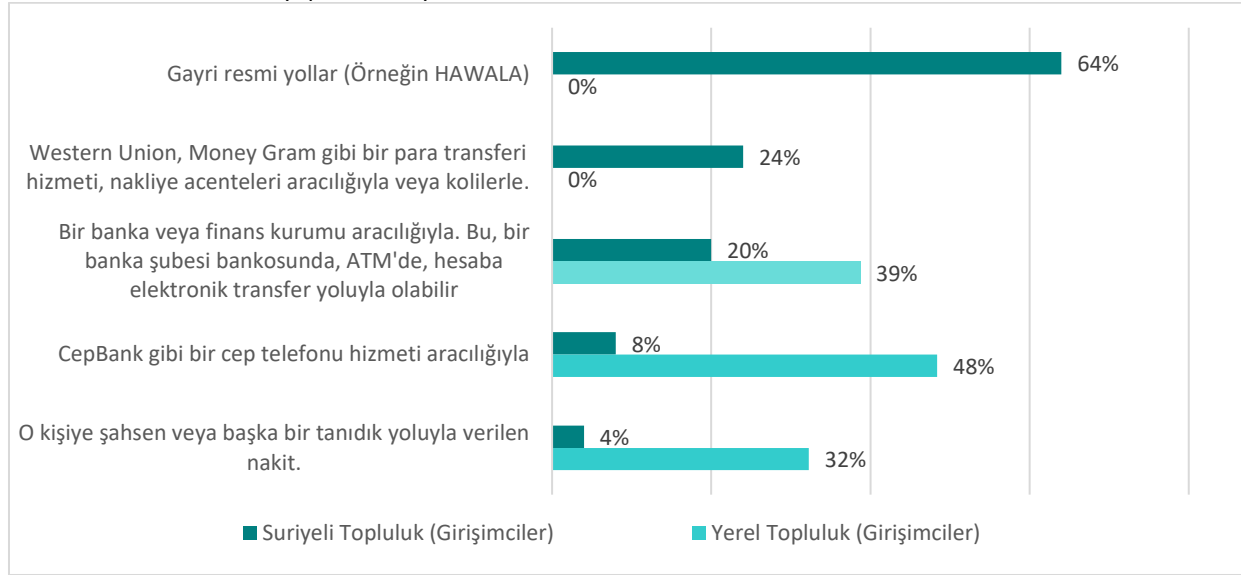
Lütfen banka hesabınızın bulunduğu bankayı belirtiniz.

Anket sonuçlarına göre, Suriyeli girişimcilerin çoğunluğu (%64) para transferleri için gayri resmi kanalları kullandıklarını belirtirken, yerel muadilleri cep telefonu hizmetlerini (%48) ve banka hesaplarını (%39) kullanmayı tercih etmektedirler. Bu sonuçlar hem Suriyeli hem de yerel girişimcilerin para transferleri için sosyal çevreleri dışında bir aracıya ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Suriyeli girişimciler çeşitli nedenlerden dolayı her zaman banka hesabı alamadıklarından veya para transfer ederken zorluklarla karşılaşabildiklerinden, HAWALA sistemi veya Western Union gibi hizmetler gibi alternatif yöntemlere yönelmektedirler.

Tablo 94- Para Transferi Yöntemleri (Mikro Girişimciler)

Para transferlerinizi nasıl yapmakta veya almaktasınız?

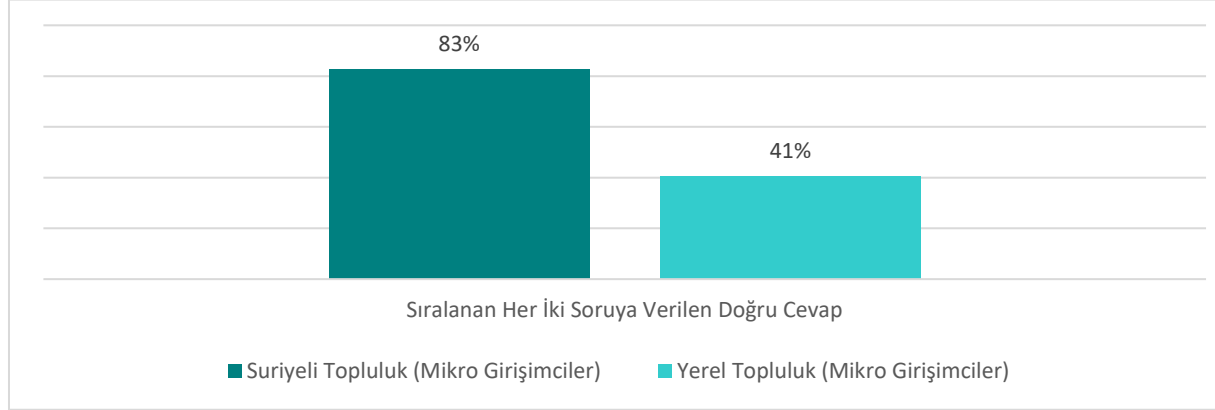

Faiz oranı hesaplamalarına ilişkin beceriler, girişimcilerin mali yeterliliklerini ölçme konusunda önemli bir göstergedir. Suriyeli girişimcilerin çoğunluğu (%83) altta gösterilen faiz hesaplama sorularının her ikisine de doğru cevap verirken, yerel girişimcilerin çok daha küçük bir kısmı (%41) bunlara doğru cevap vermeyi başarmıştır. Derinlemesine görüşmelerde iletilen yorumlara göre, farklı bir para birimi kullanan yeni bir ülkeye taşınmaları nedeniyle, Türkiye'deki Suriyeliler iki farklı para birimi üzerinden hesap yapmaya daha aşina olmuş; Türk Lirası ile ABD Doları değerindeki olası değişikliklerin (varsa) Suriye Lirası cinsinden tasarruflarını nasıl etkileyeceğini tahmin etmek de dahil olmak üzere, döviz çevrimi gibi hesaplamaları yapmaya daha yatkın hale gelmişlerdir. Ayrıca uluslararası para transferi yapmaya (bankalar veya HAWALA sistemi üzerinden) ve aracılara verilen yüzde bazlı komisyonların tutarını hesaplamaya da oldukça alışmışlardır. Bazı Suriyeli girişimciler, bu belirtilen nedenlerle Suriyeli topluluğun ortalamada faiz oranlarına ilişkin hesaplamalar da dâhil olmak üzere mali hesaplamaları yapma konusunda daha becerikli hale gelmiş olabileceği yorumunu yapmıştır.

- 1- Bir tasarruf hesabında 100 TL'niz olduğunu ve faizin yılda %2 olduğunu varsayalım. 5 yıl sonra, bu süre zarfında yatırdığınız paraya hiç dokunmazsanız sizce bu hesapta ne kadar paranız olur?
- 2- Bir kredi verenden ayda %2 faizle 100 TL kredi aldığınızı ve kredinin tamamını faiziyle birlikte 3 ayda geri ödemeniz gerektiğini varsayalım. 3 ay sonra ne kadar ödemeniz gerekir?

Tablo 95- Mali Hesaplama Yeterliliği (Mikro Girişimciler)

Her iki soruyu da doğru cevaplayanların yüzdesi

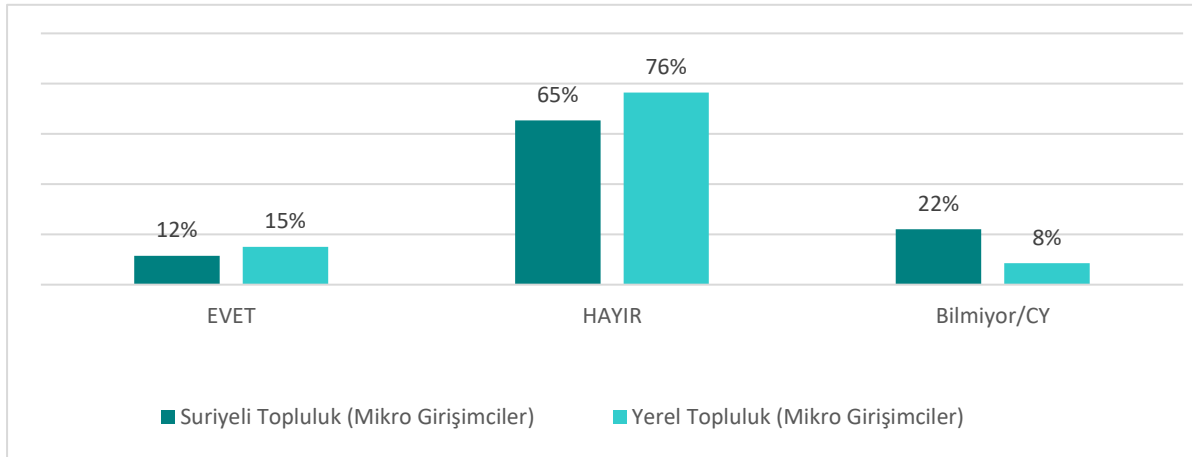

5.8. Tasarruflar

Girişimcilere, günlük hayattaki tasarruf alışkanlıkları sorulmuştur. Hem Suriyeli girişimcilerin (%12) hem de yerel girişimcilerin (%15) yalnızca küçük bir kısmı önceki yıl para biriktirdiğini veya bir kenara para koyduğunu belirtmiştir. Girişimcilerin tasarruf nedenleri ve yolları da mali ve geleceğe yönelik bakış açıları hakkında fikir verebilmektedir.

Tablo 96- Finansal Araçlar (Mikro Girişimciler)

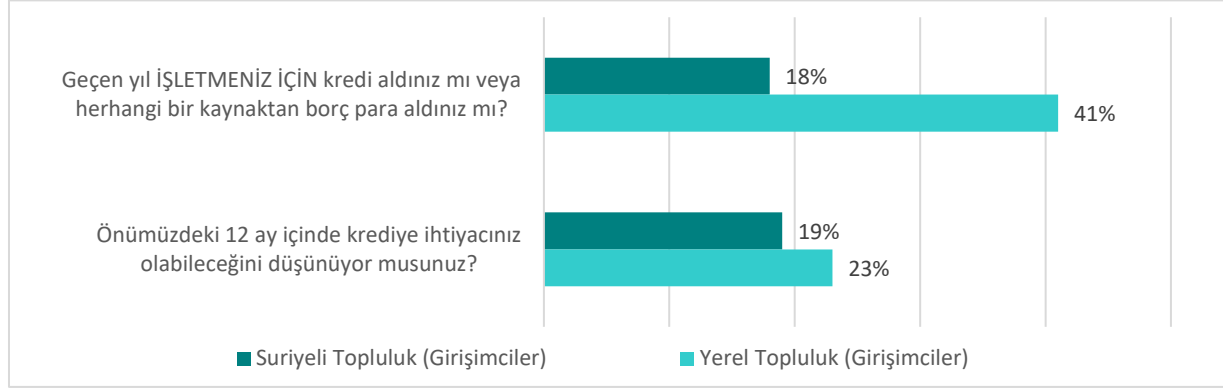
Konaklama veya gıda gibi günlük harcamalar dışında, geçtiğimiz yıl para biriktirdiniz mi veya bir kenara para koydunuz mu?

5.9. Krediler/Finansman

Girişimcilere, günlük hayattaki borçlanma alışkanlıkları sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre, Suriyeli girişimciler nispeten daha düşük bir oranda (%18) kredi veya borç para almışlardır. Yerel girişimciler ise çok daha yüksek oranda borç para almışlardır. Hem Suriyeli hem de yerel girişimcilerin borçlanma seviyelerinin benzer olmasına bakarak gelecek yıl krediye ihtiyaç duyacakları öngörülebilir.

Tablo 97- Finansal Araçlar (Mikro Girişimciler)

Suriyeli girişimcilerin nispeten daha yüksek bir yüzdesi (%37) borç alınan parayı ek envanter/girdi satın almak veya kiralamak için kullanırken, yerel girişimciler (%21) borç alınan parayı çoğunlukla özel kullanım/tüketim için kullanmıştır. Bu sonuçlar, Suriyeli girişimcilerin aldıkları kredileri ticari büyüme planlarına kaynak olarak kullanma eğiliminde olduğunu, yerel girişimcilerin ise böyle bir planının bulunmadığını ya da büyüme için kendi yerine kendi tasarruflarından faydalandıklarını göstermektedir.

Anket sonuçlarına göre, Suriyeli girişimcilerin neredeyse tamamı (%96) gayri resmi kredi verenlerden kredi alırken,⁷³ yerel girişimcilerin çoğunluğu (%66) özel bir bankadan kredi almıştır.

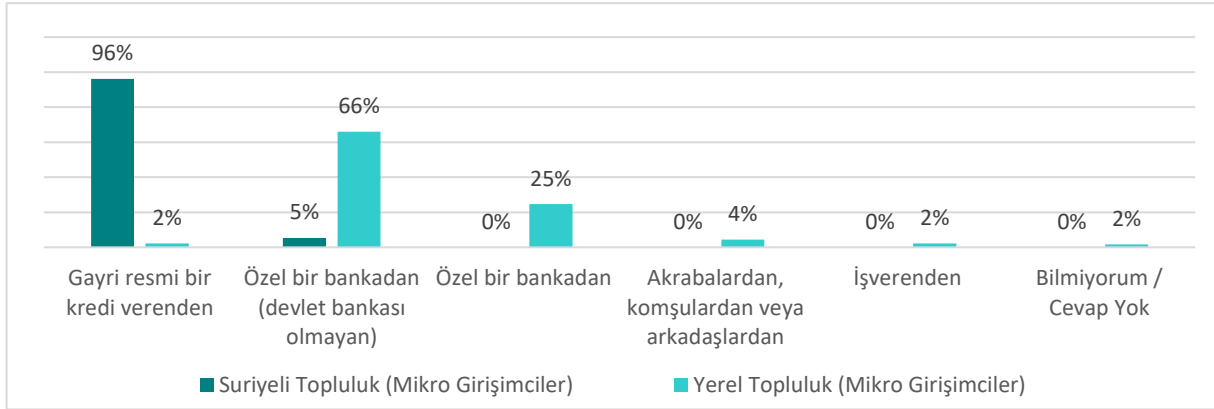
Derinlemesine görüşmeler sırasında Suriyeli girişimciler kredilere yaklaşımlarını şu şekilde açıklamışlardır:

- Suriyeli girişimcilerin neredeyse tamamının, iş hacmini genişletmek için bile olsa ekstra faiz ödeme yükümlülüğü altına girmek istemedikleri için banka kredilerini kullanma konusunda önyargısı bulunmaktadır. Finansal araçlara aşinalıkları ve bu konudaki deneyimleri de az olduğundan, faiz oranı ödemeyi taahhüt etmenin çok riskli olduğunu düşünmektedirler. Türkiye'deki yasalar hakkında da bilgi sahibi değildirler, bu yüzden bankalarla resmi sözleşmeler yaparak kendilerini aşırı bir belirsizliğin içine sokacaklarını düşünmektedirler.
- Banka kredilerini kullanmak yerine, daha az riskli gördükleri yakın çevrelerindeki kişilerden oluşan kanallar ve kendi kendini finanse etme yoluyla iş planlarını yapmayı tercih etmektedirler.
- Ayrıca, bankaların Suriyelileri kredi kullanımı bakımından potansiyel müşteriler olarak görmediğine de inanmaktadırlar.

⁷³ "Gayri resmi kredi veren" ifadesinin resmi kredi veren olmayan, borçlu ve yaşadığı mahalledeki diğer kişilerce tanınıyor olsa borçlunun akrabası veya komşusu olan ya da arkadaşı sayılan birisi olmayan kişileri de kapsadığı belirtilmelidir.

Tablo 98- Finansal Araçlar (Mikro Girişimciler)

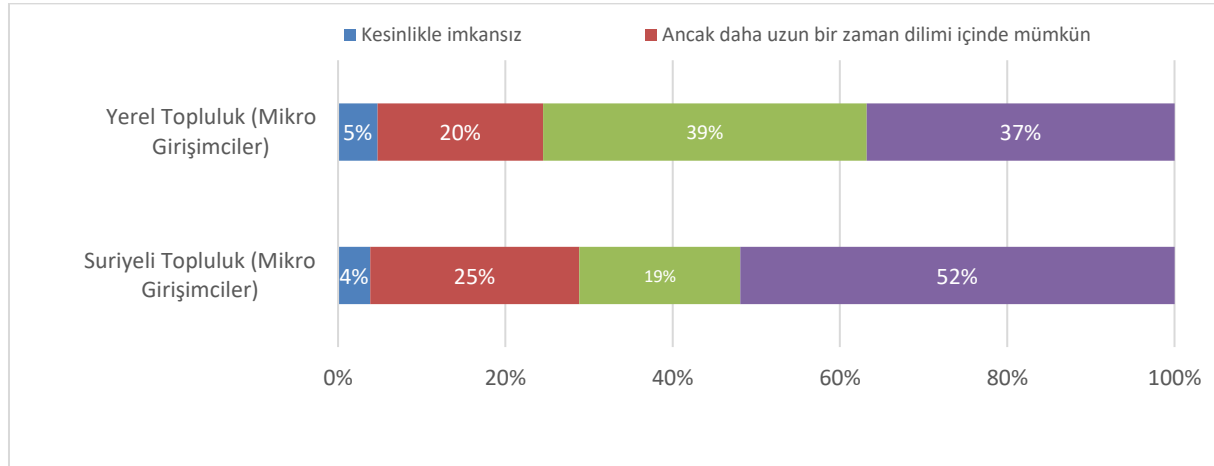
Kredinizin kaynağı neydi?

Anket sonuçları, Suriyeli girişimcilerin çoğunluğunun (%52) acil bir durumda 1.000 TL bulma ihtimalinin yüksek olduğuna inandığını, yerel girişimcilerin ise sadece %37'sinin aynı miktarı bulabileceğine inandığını göstermektedir. Bu çalışmaya dahil edilen diğer alt gruplar, yani öğrenciler ve okula dışı gençlerin aksine, girişimciler arasında, acil durumlarda para bulabileceğinden emin olan grup yerel halktan ziyade Suriyelilerdir. Bu durum, girişimciliğin sosyal entegrasyonu sağlamada ve bir topluluk olarak Suriyelilerin Türkiye'de kendi kendine yeterli olmayı geliştirebilmede oynayabileceği rolün bir göstergesi olabilir. Hem Suriyeli (%71) hem de yerel (%51) girişimciler için acil borç alınabilecek ana kaynak ise daha resmi kanallardan ziyade aile, akrabalar veya arkadaşlardır.

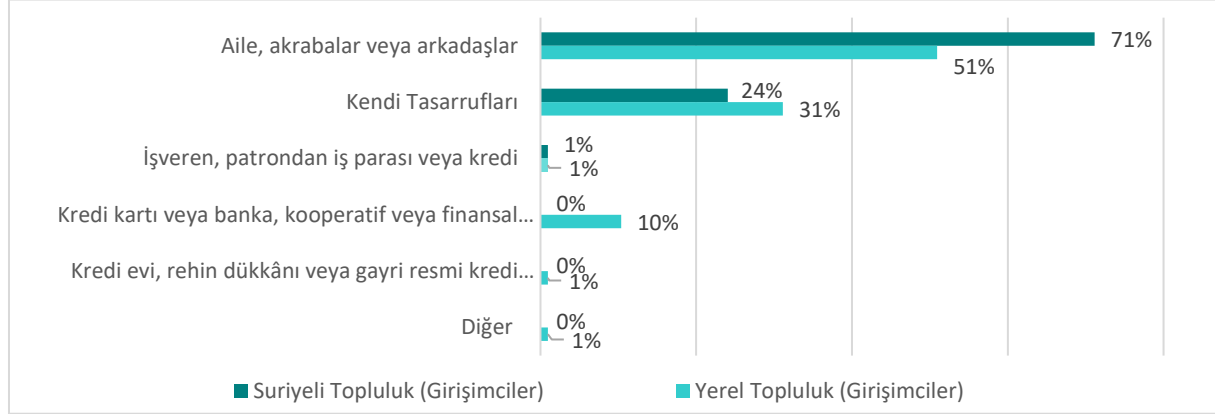
Tablo 99- Acil Durumda Paraya Erişim (Mikro Girişimciler)

Acil bir durumunuz olduğunu ve 1.000 TL ödemeniz gerektiğini varsayın. Bir ay içinde 1.000 TL bulabilmeniz ne kadar olasıdır?

Tablo 100- Acil Durum Para Kaynağı (Mikro Girişimciler)

1.000 TL'nin ana kaynağının ne olacağını söyler misiniz?

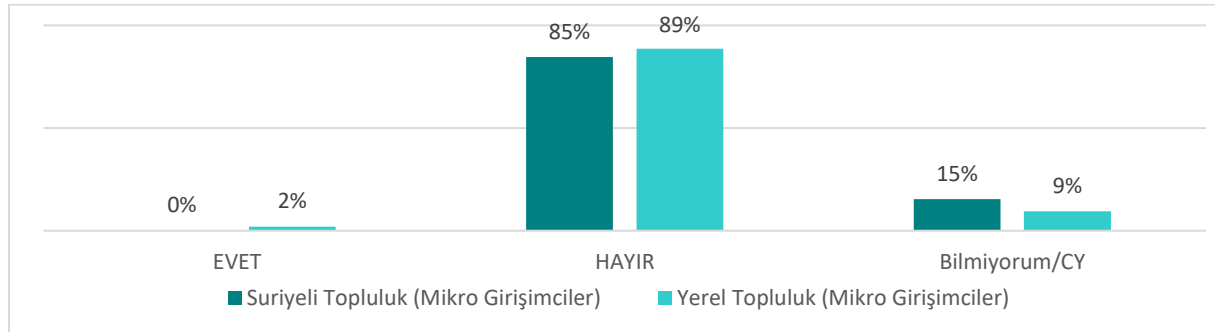

5.10. Hane Halkı Planlaması

Hem Suriyeli (%85) hem de yerel (%89) girişimcilerin büyük kısmı kendi hane halkından hiç kimsenin gider planlaması veya nakit akışı yönetimi gibi mali durumun nasıl idare edileceği konusunda herhangi bir eğitim/tavsiye veya destek almadığını belirtmektedir; bu durum da finansal araçlar konusunda bilgi eksikliğine işaret etmektedir.

Tablo 101- Mali Durumla Başa Çıkma Konusunda Geçmişte Bilgi Sahibi Olma (Mikro Girişimciler)

Siz veya hane halkınızdan herhangi bir kişi gider planlaması veya nakit akışı yönetimi gibi mali durumun nasıl idare edileceğine dair herhangi bir eğitim/tavsiye veya destek aldınız mı veya aldı mı?

İstanbul'da Suriyeli İşletmeler

6. TOPLUMSAL CİNSİYET ve ŞEHİR ANALİZİ

2011 yılından bu yana üç yılda bir yayınlanan, 140'ten fazla ekonomide 150.000'den fazla yetişkinle yapılan ilgili ülkeyi temsil eden anketlere dayanan Global Findex⁷⁴ veri tabanına göre, finansal katılımın genel tablosu son on yıldır iyileşmektedir. Bu veriler 1,2 milyar yetişkinin 2011 yılından bu yana bir banka hesabı edindiğini göstermektedir. Ancak, dünya çapında finansal katılıma yönelik istikrarlı bir artış eğilimi olmasına rağmen, erkekler ve kadınlar arasında var olan fark bu süre içinde sabit kalmıştır (%7). Gelişmekte olan ekonomiler arasında banka hesabı sahipliğinde %9'luk bir cinsiyet farkı bulunmaktadır. Cinsiyete dayalı bu fark, finansal katılım konusundaki genel ilerlemeye rağmen, 2011 yılından bu yana aşağı yukarı aynı düzeylerde kalmıştır.

Türkiye'de, banka hesabı sahipliğinin genel yüzdesi bu süreç içinde %58'den %69'a yükselirken, kadınların banka hesabına sahip olma olasılığı erkeklere göre %29 daha azdır. Aynı verilerden hareketle yapılabilecek en olumlu gelişme ise aynı dönem boyunca, kadınlar için hesap sahipliğinin yüzde 33'ten yüzde 54'e yükselmiş olmasıdır. Bu durum ise 2011'den 2017'ye kadar olan dönemde finansal katılımdaki cinsiyet farkının genel olarak daraldığını göstermektedir. Küresel ve ülke düzeyinde cinsiyet farkını kapama konusunda ilerleme kaydedilememesi sorunu nedeniyle son tartışmalar, Dünya Bankası'nın 2020 yılına kadar Evrensel Finansal Erişim hedefini gerçekleştirmesinde de önemli görülen dijital teknolojideki ilerlemelere çözüm olarak işaret etmektedir.

Finansal katılım konusunda cinsiyet farklarını kapatmanın başlıca yolu bilgiye ve finans kaynaklarına erişimdir. Bankacılık sisteminin dijitalleşme girişimlerinin başlıca nedeni, tüm dünyada banka hesabı olmayan yaklaşık 75 milyon kadının 2011 ile 2017 arasında nakit ücretten dijital ücrete geçmiş olmasından ve tüm dünyada bankacılık sisteminin dışında kalan 605 milyon kadının bir cep telefonunun olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, cep telefonu ve internet sahipliğinin gelecekte finansal katılımın artışını hızlandırması beklenmektedir. Ne var ki, bu ürünlerin nasıl tasarlandığı ve sunulduğu da çok önemlidir. Teknolojiye erişim yoluyla kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğin azalması beklenmekle birlikte, dijital ürünlere erişimde cep telefonuna sahiplik oranlarının kadınlar açısından halen düşük olması önemli bir engeldir; özellikle yaşça ileri kadınlar ise çoğunlukla sistemin dışında kalmaktadır.

⁷⁴ Dünya Bankası Global Findex Veritabanı, <https://globalfindex.worldbank.org/> (Son Erişim tarihi: 30 Ocak.2020)

Tablo 102- Finansmana Erişim Göstergeleri

Yıl	Bölge / Ülke	Hesap (% 15 yaş üstü)	Hesap, erkek (% 15 yaş üstü)	Hesap, çalışan kesim (% 15 yaş üstü)	Hesap, çalışmayan kesim (% 15 yaş üstü)	Hesap, kadın (% 15 yaş üstü)	Hesap, genç yetişkinler (% 15-24 yaş)	Hesap, yaşlı yetişkinler (% 25 yaş üstü)
2011	Dünya	%51	%55	% 56	%38	%47	%37	%54
2014	Dünya	%62	%66	%69	%49	%58	%47	%66
2017	Dünya	%69	%72	%74	%59	%65	% 56	%72
2011	Türkiye	%58	%82	%89	%37	%33	%44	%62
2014	Türkiye	%57	%69	%71	%45	%44	%42	%61
2017	Türkiye	%69	%83	%90	%44	%54	% 56	%72
2011	MENA (Ortadoğu - Kuzey Afrika)	%38	%47	%49	%27	%28	%28	%42
2017	MENA	%48	%57	%59	%36	%38	%34	%52
2011	Suriye Arap Cumhuriyeti	%23	%27	%25	%21	%20	%22	%24

Finansal katılım ile ekonomik güçlenme arasında güçlü bir bağlantı bulunmaktadır. Ekonomik güçlendirme ve finansal katılımı cinsiyet, uzun yıllar boyunca yeterince tartışılmamış olsa da kadınlar sistematik olarak finansal hizmetlerden ve resmi finansal sistemden dışlanmışlardır; bu dışlanma kadınların refahını önemli ölçüde etkilemektedir.

Finansal katılımın önündeki cinsiyete dayalı bu tür engelleri ortadan kaldırmak ve kadın ve genç kızların yaşamlarını olumlu şekilde etkilemek açısından toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısından analiz yapmak önem taşımaktadır. İstihdam koşulları, tasarruf ve yatırım alışkanlıkları ile sermayeye erişim yolları cinsiyete dayalı farklılıkların en çok ön planda olduğu alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansal katılım ve finansal temsilde kadınlar ve erkekler arasında uçurum yaratan faktörler nedeniyle, devam edegelen kısıtlayıcı şartlar için yeni çözüm yollarının bulunması acil bir ihtiyaçtır. Kadınlar açısından, finansal sisteme dahil olunamamasının en önemli nedenlerinden birisi para kazanmak için gerekli vakitlerinin olmayışıdır. Ayrıca kadınlar, içinde bulundukları koşullar dolayısıyla finansal araçların karmaşık yapısını anlama, farklı seçenekler arasında seçim yapma ve ekonomik kararlarını hayata geçirme kabiliyetinden yoksun olmaları gibi faktörlerin etkisiyle genel iş/finansal piyasa dinamiklerini bilmemektedirler. Bilgi sahibi olmak, kadınların yaşadıkları hanede karar alımına katılımını, iş seçimlerini, gelirlerini, harcama/tüketim kararlarını, risk yönetimini ve kârlı ve verimli yatırımlar yapma kabiliyetini önemli ölçüde şekillendirmektedir. Ayrıca, yasal ve düzenleyici usuller ve hesap açma şartları hakkında da kadınlar daha az bilgi sahibidir.

Aile içi çalışma yükünün çok büyük bir kısmı kadınların omuzlarına binmekte ve bu da kadınların daha düşük ücretli ekonomik faaliyetlere odaklanmalarına, daha az para biriktirmelerine ve hane halkı kararlarında pazarlık güçlerinin daha düşük olmasına neden olmaktadır. Erkeklerin elinde hem yatırımda ve tasarrufta kullanılacak hem de teminat olarak verilebilecek kadınlara kıyasla daha fazla varlık bulunması mevcut finansal katılım eşitsizliklerinin ana faktörlerinden biridir. Ayrıca, sosyal ve kültürel normlar nedeniyle de kadınlar, günlük finansal etkileşimlerinde ve girişimlerinde erkeklere

kıyasla daha çok riskten kaçınan ve tedbirli bir şekilde davranan bir tutum izleme eğilimindedir; bu nedenle erkekler kadar riskli davranışlarda bulunmaya istekli değildir.

Sığınmacı olma hali ise kadınların önündeki engelleri katlayarak arttırmaktadır. Bu araştırma sırasında yapılan özellikle Odak Grup Görüşmeleri ve kadınlarla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, kadınların günlük yaşamları ve karar mekanizmalarına ilişkin bilgi edinilmesini sağlamıştır.

Bu araştırma, geleneksel ailelerdeki kadınların, çoğunlukla yaşlılardan ve yakın aile fertlerinden müteşekkil kalabalık ailelerde yaşadığını göstermektedir. Görüşülen bazı kadınlar Suriye'nin savaştan etkilenen bölgelerinde eşlerini kaybettiklerini ve sonraki süreçte ya başka bir erkekle evlendiklerini ya da çocuklarıyla birlikte zorlu hayatlarına devam ettiklerini belirtmişlerdir. Aynı evde büyük ailenin yaşlı bireyleriyle yaşayan ya da kocalarını kaybetmiş olan kadınlar çoğunlukla Kızılay banka kartları aracılığıyla yardım ödemesi almaktadırlar. Bu kişiler yardım paralarını Halkbank banka kartları üzerinden almaktadırlar.

Kadınlar geleneksel aile rolleriyle bağlantılı olarak ev içi rolleri daha fazla taşımak zorunda kalmaktadırlar ve çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik geleneksel bakım rolleri zamanlarının çoğunu almaktadır. Bu durum, hem kadın çalışanlar hem de kadın girişimciler için iş hayatına katılımda yaygın bir engeldir; söz konusu nedenlerden dolayı, bu kadınlar öncelikle çocuklarının büyümesini beklemek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle, bakım verme hizmetlerine ek olarak kadınlar esnek çalışma saatlerini de acil ihtiyaçları arasında görmektedir. Ailevi ve çocuk bakımı sorumlulukları nedeniyle kadınlar kurslara da devam edememektedirler. Bu nedenle, ancak çocuklar okuldayken kurslara devam sağlamaları genelde mümkün görünmektedir.

Kadınlar, konutlarının bulunduğu yer ile olası iş/kurs fırsatları arasındaki mesafe konusunda daha hassas oldukları için erkeklere göre daha dezavantajlı konumdadırlar. Bu durum, kadınlar açısından uygun bir iş bulmanın önünde önemli bir engeldir. Odak Grup Tartışmalarına katılan kadınların çoğu, kendilerini resmi iş başvurusu sürecine hazırlayamamakta ve kapsamlı iş arama kanallarına ulaşamamaktadır. Odak Grup Tartışmalarına ve derinlemesine mülakatlara katılan tüm kadın katılımcılar, kadınların iş hayatına katılımlarını desteklerken erkekler kadınların çalışma hayatına katılımı konusunda farklı savlar ortaya koymuşlardır. Erkekler, yabancı bir ülke olarak gördükleri Türkiye'deki çalışma hayatı konusunda daha koruyucu ve şüpheli bir yaklaşım göstermektedir. Ancak, acil para kazanma ihtiyacı, erkeklerin savaşa bağlı özürüllükleri ve yaraları nedeniyle tam zamanlı olarak çalışamayacak durumda olduğu aileler başta olmak üzere kadınların çalışmasına yönelik muhafazakar yaklaşımı hafifletmektedir. Suriyeli evli kadınların bazıları, kocalarının aileyi geçindiren kişi olarak Türkiye'de daha fazla ve uzun süreli çalışma zorunlulukları nedeniyle tüm hane halkının bütçesini kontrol edebildikleri için Türkiye'de kendilerini daha özgür ve güvenli hissettiklerini belirtmektedirler. Kadın girişimciler, yeminli mali müşavirlerinin yardımı sayesinde banka seçenekleri ve finansal işlemler hakkında daha fazla bilgiye sahipken, çalışmayan kadınlar acil finansal işlemlerini ailedeki erkeklerin yardımı ve rehberliği ile yürütmektedirler.

Suriyeli ve yerel genç erkeklere ilişkin kadınlarla mukayeseli olarak yapılan analiz, istihdam edilebilirliği ve finansal katılımı arttırmaya yönelik gelecek dönem eğitimlerin planlanmasına ilişkin sonuçlar içeren bulguları ortaya koymuştur. Örneğin, çeşitli eğitim konularının önemini değerlendirme söz konusu olduğunda, yerel kadınların her tür eğitime hem Suriyeli kadınlardan hem de yerel ve Suriyeli erkeklerden daha fazla önem verdiği görülmüştür.

Yerel kadınlar en büyük önemi (%85) İş Hayatına Yönelik Türkçeye ve mesleki eğitime verirken, yerel erkekler sorun çözümü veya sunum yapma gibi iş dünyasına yönelik sosyal becerilere de (%73) eğitim konusu olarak önem atfetmektedir. Yerel kadınlar sayılan tüm eğitim konularının önemli olduğunu belirtirken, yerel kadınlar ile yerel erkekler arasındaki en büyük fark iş hukuku veya ticaret hukuku gibi Temel İş Hukuku konusuna verilen öncelikte ortaya çıkmaktadır.

Suriyeli erkeklerle göre, İş Hayatına Yönelik Türkçe açık ara en önemli eğitim ihtiyacıyken Suriyeli kadınlar için İş İngilizcesi dışındaki diğer tüm eğitim konuları eşit derecede önemli görünmektedir ve hiçbir konu özellikle öne çıkmamaktadır Suriyeli kadınların tüm eğitim konularını eşit derecede önemli ve gerekli görüyor olmaları, iş deneyimlerine veya iş eğitimlerine erişim bakımından daha az fırsat yakalamış olduklarının bir göstergesi olabilir.

Çalışan Suriyeli Kadınlar

Tablo 103- Çeşitli Eğitim Konularının Önemi (Cinsiyet Dağılımı)

Benim için, _____ eğitimi oldukça önemlidir / çok önemlidir (Öğrenciler ve Okula Gitmeyen Gençler)	Suriyeliler		Yerel halk		Toplam	
	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar
İş İngilizcesi	%33	%29	%58	%69	%45	%51
İş Hayatına Yönelik Türkçe	%54	%41	%70	%85	%62	%65
Belirli bir mesleğe yönelik Mesleki Eğitim (çağrı merkezi operatörlüğü veya aşçılık gibi)	%38	%42	%66	%83	%51	%64
Ofis bilgisayar programları (excel veya word gibi)	%28	%37	%61	%73	%43	%57
Girişimcilik becerileri (iş planları ve nakit akışı yönetimi gibi)	%40	%39	%67	%77	%53	%60
İş dünyasına yönelik sosyal beceriler (çatışma çözme veya sunum yapma gibi)	%38	%41	%73	%81	%55	%63
Temel İş Hukuku (iş hukuku veya ticaret hukuku gibi)	%43	%36	%60	%78	%51	%59
İş Başvuru Becerileri (özgeçmiş yazma ve iş mülakatı hazırlığı gibi)	%34	%36	%61	%75	%47	%57

Hem yerel hem de Suriyeli erkekler ve kadınlar iş arama konusunda kendilerine göre en etkili yol olarak arkadaşlar, akrabalar ve diğer tanıdıklardan oluşan yakın çevreye güvenmektedirler. Erkeklere kıyasla kadınlar, bu kanalı kullanmaya daha yatkındır; bu durum, diğer araçlara ve bilgilere erişme kabiliyetlerine veya referans üzerinden bir işte çalışmaya yönelik kişisel tercihlerine bağlanabilir. İŞKUR ve “kariyer.net” gibi çevrimiçi iş arama platformları konusundaki bilinç ile özel istihdam kurumlarına erişim, yerel halk arasında genel olarak Suriyelilere göre daha yüksektir.

Tablo 104- İş Arama Yollarına İlişkin Bilinç (Cinsiyet Dağılımı)

Bildiğiniz iş arama yöntemleri nelerdir? (Öğrenciler ve Okula Gitmeyen Gençler)	Suriyeliler		Yerel halk		Toplam	
	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar
İŞKUR kanalıyla	%4	%2	%67	%69	%34	%39
İnternet Siteleri Üzerinden (Kariyer.net, yenibiris.com)	%6	%4	%55	%53	%29	%31
Arkadaşlar, akrabalar ve diğer tanıdıklarla iletişim kurarak	%62	%72	%71	%79	%66	%76
Gazetelerdeki iş ilanlarına başvuru	%3	%1	%24	%26	%13	%15
Özel istihdam kurumları aracılığıyla	%3	%1	%21	%19	%11	%11
LinkedIn veya Facebook gibi sosyal medya platformları	%16	%12	%22	%25	%19	%19

Ankete katılan tüm gruplar arasında iş arama becerilerine ilişkin duyulan özgüven genel olarak düşüktür. Hem erkeklerin hem de kadınların çoğunluğu, açık kadrolardan haberdar olma, özgeçmiş yazma veya iş görüşmesi yapma yeteneklerine güvenmediklerini ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan farklı alt gruplara bakıldığında, Suriyeli erkekler ölçülen tüm beceriler arasında kendilerini en çok açık kadrolar hakkında bilgi edinmede yeterli hissetmektedirler (%20). Ancak yerel kadınlarla ve erkeklerle karşılaştırıldığında bu seviye yine de düşüktür. Suriyeli erkeklerin %80'i ve Suriyeli kadınların %86'sı ise açık kadrolar hakkında bilgi sahibi olamamaktadır. Özgeçmiş yazma, iş görüşmeleri yapma, çevrimiçi veya İŞKUR aracılığıyla iş arama gibi diğer beceriler konusunda Suriyelilerin özgüveni daha düşük düzeyde kalmaktadır. Yerel kadınlar ise ölçülen her bir beceride genel olarak kendilerine güvenmektedirler. Bu kadınlar en çok çevrimiçi iş arama ve özgeçmiş yazma konusunda güven sahibidirler.

Tablo 105- İş Arama Becerilerinde Yeterlilik (Cinsiyet Dağılımı)

Size okuyacağım becerilerin her birinde kendinizi ne kadar yeterli hissediyorsunuz? İlk 2 % (Öğrenciler ve Okula Gitmeyen Gençler)	Suriyeliler		Yerel halk		Toplam	
	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar
Boş kadrolara ilişkin bilgi kaynaklarına erişim	%20	%14	%27	%36	%23	%26
Özgeçmiş yazma	%9	%12	%23	%43	%15	%29
İş Görüşmesi Yapma	%7	%10	%25	%37	%16	%25
İŞKUR üzerinden iş arama	%4	%10	%20	%32	%11	%22
İnternet üzerinden iş arama	%11	%14	%29	%50	%20	%34

Genel olarak yerel halk, Suriyelilere kıyasla iş becerilerine daha fazla güvenmektedir; ancak yine de yerel halkın çoğunluğu ölçülen becerilerin hiçbirinde kendilerine güven- duydukları yönünde beyanda bulunmamıştır. Yerel kadınlar bir şirketi kaydettirmek, Türk Ticari Mevzuatına ilişkin genel bilgi ile pazarlama/satış gibi belirli becerilerde yerel erkeklere göre kendilerine daha fazla güvendiklerini bildirmektedir. Tersisi durum ise özellikle bir iş planı geliştirme, çevre edinme fırsatlarına erişim ve pazarlama/satış alanlarında erkeklerin genel olarak kadınlara göre kendilerine daha fazla güvendiklerini ifade ettikleri Suriyeliler için geçerlidir.

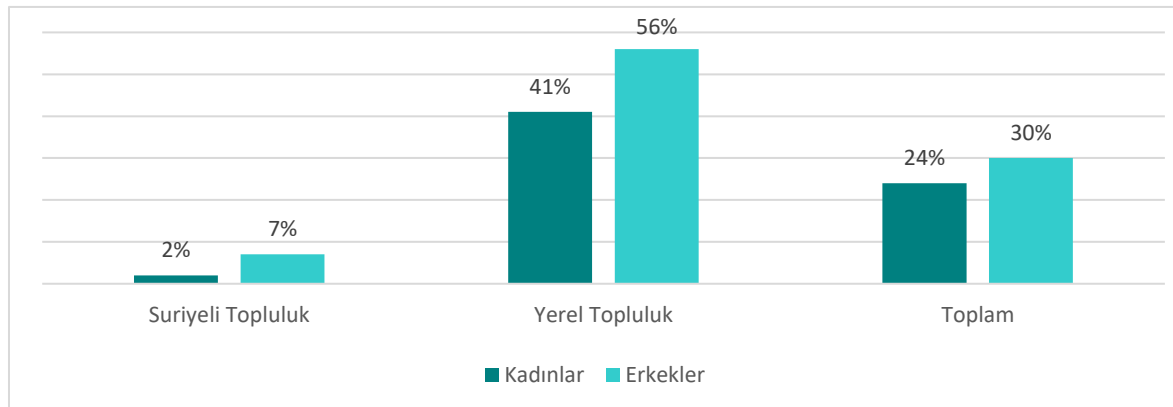
Tablo 106- Çeşitli Eğitim Konularında Yeterlilik (Cinsiyet Dağılımı)

Size okuyacağım becerilerin her birinde kendinizi ne kadar yeterli hissediyorsunuz? İLK 2 EN YÜKSEK TERCİH % (Öğrenciler ve Okula Gitmeyen Gençler)	Suriyeliler		Yerel halk		Toplam	
	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar
Muhasebe bilgisi	%18	%14	%28	%31	%23	%24
Bir şirketin nasıl kaydettireceği	%15	%14	%21	%33	%18	%25
Bir iş fikrinin fizibilitesinin nasıl değerlendirileceği	%23	%18	%27	%34	%25	%27
Bir iş planı geliştirilmesi	%25	%10	%25	%27	%25	%20
Türk Ticari Mevzuatı bilgisi	%18	%16	%21	%34	%19	%27
Türkiye'deki vergi kurallarına ilişkin bilgi	%14	%13	%28	%24	%20	%19
Fuarlar veya çevre edinme etkinlikleri gibi çevre edinme fırsatlarına erişim	%23	%10	%25	%28	%24	%20
Krediler, kredi kartları veya kredili mevduat hesapları gibi finansal araçlara ilişkin bilgi	%18	%13	%30	%36	%24	%26
Finansman ve sermaye kaynaklarına erişim	%12	%11	%24	%29	%18	%21
Pazarlama / Satış becerileri	%35	%21	%36	%45	%35	%35

Yerel halk ve genel olarak erkekler daha yüksek bir banka hesabı ve kredi kartı sahipliği oranına sahiptir.

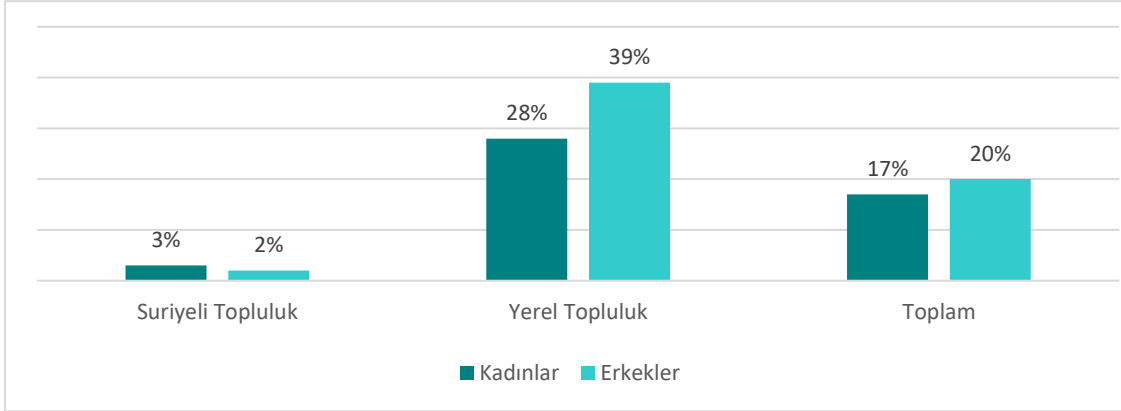
Tablo 107- Banka Hesabı Sahipliği (Cinsiyet Dağılımı)

Banka hesabınız var mı? (Öğrenciler ve Okula Dışı Gençler)

Tablo 108- Kredi Kartı Sahipliği (Cinsiyet Dağılımı)

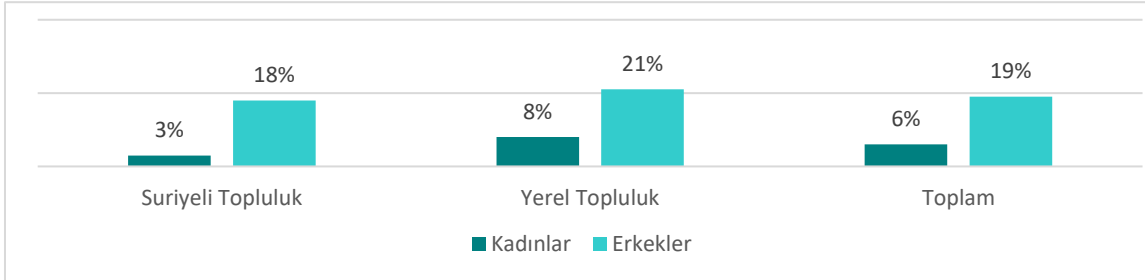
Kredi kartınız var mı? (Öğrenciler ve Okul Dışı Gençler)

Her iki grupta da erkeklerin kredi çekme olasılığı kadınlara göre daha yüksektir. Erkekler genellikle her iki toplumda da hane halklarının ana kazanç sahibi kişiler olduğundan, kredi çekmeleri daha yüksek bir olasılıktır. Bankalar genellikle kredi vermeden önce bireylerin hesap ekstrelerini incelemektedir ve gelir sahiplerinin hesaplarında daha düzenli bir para akışı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 109- Geçen Yıl Kredi Kullanımı (Cinsiyet Dağılımı)

Geçen yıl kredi aldınız mı veya herhangi bir kaynaktan borç para aldınız mı?

Şehirler arası karşılaştırmaya bakıldığında, Suriyelilerin eğitim konularının önemini sıralamaları bakımından İstanbul'un ve Gaziantep'in Ankara'ya benzer eğilimleri olduğu görülmektedir. Ankara'daki Suriyeliler, diğer iki şehirle kıyaslandığında, belirtilen eğitim alanlarına çok daha az önem vermektedir. Bu durum Ankara'daki Suriyelilerin iş piyasasını genel olarak daha az tanıdığının bir göstergesi olabilir. İstanbul'daki Suriyeliler girişimcilik becerilerinin ve temel iş hukukunun yanı sıra İş Hayatında Yönelik Türkçeye büyük önem vermektedir. Buna karşılık, Gaziantep'teki Suriyeliler ofis bilgisayar programlarına daha fazla önem vermektedir.

Yerel halk açısından şehirler arasında önemli bir farklılaşma söz konusu değildir. Hem İstanbul hem de Ankara'daki kişilerin en fazla önem verdiği konu İş Hayatında Yönelik Türkçe olurken Ankara'da diğer iki şehre kıyasla iş dünyasına yönelik sosyal becerilere ve mesleki eğitime vurgu daha yüksektir.

Tablo 110- Çeşitli Eğitim Konularının Önemi (Cinsiyet Dağılımı)

Benim için, _____ eğitimi oldukça önemlidir / çok önemlidir İLK 2 % (Öğrenciler ve Okula Gitmeyen Gençler ile Mikro Girişimciler)	SURİYELİLER			YEREL HALK		
	İstanbul	Ankara	Gaziantep	İstanbul	Ankara	Gaziantep
İş İngilizcesi	%32	%4	%26	%42	%41	%43
İş Hayatına Yönelik Türkçe	%51	%13	%32	%58	%59	%40
Belirli bir mesleğe yönelik Mesleki Eğitim	%39	%4	%37	%45	%59	%45
Ofis bilgisayar programları (excel veya word gibi)	%24	%2	%37	%50	%45	%40
Girişimcilik becerileri (iş planları ve nakit akışı yönetimi gibi)	%45	%3	%31	%48	%51	%45
İş dünyasına yönelik sosyal beceriler (çatışma çözme veya sunum yapma gibi)	%39	%4	%36	%54	%60	%41
Temel İş Mevzuatı (iş hukuku veya ticaret hukuku gibi)	%44	%1	%34	%45	%49	%44
İş Başvuru Becerileri (özgeçmiş yazma ve iş görüşmesi hazırlığı gibi)	%34	%1	%34	%39	%51	%46

Yukarıdaki tablodan elde edilen bulguları pekiştirecek bir şekilde, Ankara'daki Suriyeliler ölçülen iş arama becerilerinin hiçbirinde özgüven ifade etmemişlerdir. Tüm şehirlerde yerel halktan kişilerin genel olarak daha fazla kendilerine güvendiklerini ifade etmeleriyle yerel halk ile Suriyeliler arasında açık bir fark oluşsa da, farklı şehirlerdeki Suriyeliler arasında da farklılıklar gözlenmiştir. Ankara'daki Suriyelilerin iş arama yetenekleri açısından İstanbul'daki ve Gaziantep'teki Suriyelilerin gerisinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 111- İş Arama Becerilerinde Yeterlilik (Şehir Dağılımı)

Size okuyacağım becerilerin her birinde kendinizi ne kadar yeterli hissediyorsunuz? İLK 2 EN YÜKSEK TERCİH % (Öğrenciler ve Okula Gitmeyen Gençler ile Mikro Girişimciler)	SURİYELİLER			YEREL HALK		
	İstanbul	Ankara	Gaziantep	İstanbul	Ankara	Gaziantep
Boş kadrolara ilişkin bilgi kaynaklarına erişim	%20	%0	%15	%20	%22	%31
Özgeçmiş yazma	%9	%0	%12	%25	%25	%26
İş mülakatı yapma	%7	%0	%10	%25	%23	%24
İŞKUR üzerinden iş arama	%2	%0	%11	%21	%21	%20
İnternet üzerinden iş arama	%8	%0	%17	%30	%26	%32

Ankara, Suriyelilerin iş becerileri konusunda kendilerini ne kadar yeterli hissettikleri konusunda da İstanbul'un ve Gaziantep'in gerisinde kalmaktadır. İstanbul'daki Suriyeliler kendilerini en çok iş geliştirme planları ile pazarlama/satış konusunda yeterli hissederken, Gaziantep'tekiler kendilerini en yüksek oranda pazarlama/satışın yanı sıra fizibilite değerlendirmesinde yeterli hissetmektedirler. Tüm alt gruplara bakıldığında, her iki toplumdaki kişiler kendilerini en çok pazarlama ve satış konusunda yeterli hissederken, genel olarak kendilerini en az yeterli hissettikleri konular vergi kuralları, ticari mevzuat ile finansman ve sermaye kaynaklarına erişimdir.

Tablo 112- Çeşitli İş Becerilerinde Yeterlilik (Şehir Dağılımı)

Size okuyacağım becerilerin her birinde kendinizi ne kadar yeterli hissediyorsunuz? İLK 2 EN YÜKSEK TERCİH % (Öğrenciler ve Okula Gitmeyen Gençler ile Mikro Girişimciler)	SURİYELİLER			YEREL HALK		
	İstanbul	Ankara	Gaziantep	Ankara	İstanbul	Gaziantep
Muhasebe bilgisi	%21	%1	%28	%20	%22	%54
Bir şirketin nasıl kaydedileceği	%20	%1	%24	%37	%24	%28
Bir iş fikrinin fizibilitesinin nasıl değerlendirileceği	%30	%2	%32	%32	%25	%41
Bir iş planının geliştirilmesi	%46	%2	%15	%30	%24	%32
Türk Ticari Mevzuatı bilgisi	%24	%1	%27	%27	%23	%39
Türkiye'deki vergi kurallarına ilişkin bilgi	%20	%1	%21	%29	%23	%34
Fuarlar veya çevre edinme etkinlikleri gibi çevre edinme fırsatlarına erişim	%36	%1	%20	%31	%21	%35
Krediler, kredi kartları veya kredili mevduat hesapları gibi finansal araçlara ilişkin bilgi	%26	%1	%23	%35	%30	%41
Finansman ve sermaye kaynaklarına erişim	%15	%1	%20	%28	%23	%36
Pazarlama / Satış becerileri	%57	%2	%31	%45	%39	%44

7. SONUÇLAR VE TAVSİYELER

Bu çalışma en geniş hatlarıyla hem Suriyeliler hem de yerel halk arasında ekonomik açıdan zayıf bireylerin istihdam ve girişimcilik koşullarını iyileştirmek için atılması gereken çok adımın olduğunu vurgulamaktadır.

Temel Konu: Bilgiye Erişim

Farklı parametreler arasında en önemli konu, farkındalık olarak öne çıkmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları hem iş arama hem de mesleki beceriler konusunda daha fazla eğitim fırsatına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Devlet veya diğer çeşitli kuruluşlar tarafından sağlanan fırsatların nasıl takip edileceğine dair bilgi seviyesi oldukça düşüktür. Eksiklik duyulan konuların sadece iş arama veya iş becerileri değil, aynı zamanda kişilerin bu becerilerdeki yeterliliğini artırma yolları konusunda farkındalık eksikliği olduğu da unutulmamalıdır.

Suriyeli ve yerel halka mensup öğrenciler ve okul dışı gençler ihtiyaçlarına göre iki ana gruba ayrılabilirler: (1) İş piyasalarına ve iş hayatına daha iyi entegrasyon için potansiyel iyileştirme alanlarının farkında olan, ancak bunun nasıl yapılacağı konusunda bilgi sahibi olmayanlar; ve (2) Genel olarak iş hayatına yabancı olanlar ve istihdam edilebilirliklerini veya genel girişimcilik becerilerini geliştirmeye çok fazla önem atfetmeyenler. Bu çalışmanın hedef grubunun çoğunluğunun, hiç iş deneyimi olmayan ya da oldukça genç kesim olduğu düşünüldüğünde, nihai faydalanıcıların eğitim seçeneklerinin hem önemi ve erişilebilirliği hakkında bilgilendirilmesi önem arz etmektedir.

Her iki toplumda da girişimciler, erişebilecekleri finansal araçlar hakkında düşük bir farkındalığa sahip gibi görünmektedir. Örneğin, edinilen bulgular Suriyeli girişimciler arasında İslami katılım bankacılığına verilen önceliği ifade etmektedir; ancak bu tür bankalar Türkiye'de mevcut olmakla birlikte, hizmetleri Suriyeli girişimciler arasında yaygın olarak bilinmemektedir ve bu bilginin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Suriyeli girişimcileri, bankaları, yatırımcıları veya girişim sermayesi fonlarını buluşturmak büyümeyi de beraberinde getirecektir. Bu işletmelerin önemli bir kısmı, finans kaynaklarına erişmede çok yeterli olmadıklarını düşünmektedir. Girişimcilere istikrarlı ilerlemeyen ekonomik koşullarla başa çıkmada yardımcı olabilecek finansal danışmanlık faaliyetleri, finansal araçlara ilişkin bilinçlerinin yanı sıra büyümelerini güçlendirmede de yararlı olacaktır. Suriyeli girişimciler için, yerel tedarikçiler veya müşterilerle bağlantı kurmalarına yardımcı olacak çevre edinme faaliyetleri de fayda sunmaktadır. Yerel halkın iş yaşamına yönelik farkındalığı her bir şehirdeki Suriyelilerden daha yüksek olmasına rağmen, farkındalığın en düşük olduğu şehrin Ankara olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, Ankara'daki Suriyeliler açısından daha temel düzeyde bir eğitime ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum da göstermektedir ki eğitim modüllerinde farklı şehirlerdeki yerel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ayarlar yapılması gerekmektedir ve modüllerin yerel düzeyde esneklik göstermesi önem arz etmektedir.

İletişim Doğrudan ve Yerel Olmalıdır

Kapsamlı ve anlaşılması kolay ticari bilgi kaynaklarının tercihen Arapça dilinde hazırlanması, Suriyeli iş adamlarının Türkiye'deki yasalara ve düzenlemelere uyma konusunda kendilerinden emin olmalarına ve kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olacaktır. Bu amaçla internet sitelerinden veya çağrı merkezi hizmetlerinden yararlanılabilir veya Suriyeli nüfusun kalabalık olduğu belediyelerde Arapça

danışma masaları oluşturulabilir. Düşük gelirli bireylerin çoğu, arkadaşlarının ve ailelerinin kendileri için iş piyasası hakkında en önemli bilgi kaynağı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu nedenle, kapıdan kapıya broşür dağıtmak veya mahallelerde gezici yardım masaları oluşturmak gibi doğrudan iletişim faaliyetleri, başka kanalları kullanarak ulaşılması zor olan kişilere ulaşmada etkili olabilecektir.

Eğitim Programları Esnek ve Direkt İstihdama Yönelik Olmalıdır

Eğitim ve öğretim olanaklarına sınırlı erişim konusunda, Türkiye'deki Suriyelilerin istihdam ve girişimcilik becerilerini geliştirmek üzere bir dizi faktör dikkate alınmalıdır. Aşağıda sunulan hususlar, İstanbul'da genç kadın ve erkeklerin teknik, sosyal veya akademik becerilerini geliştirmeye yönelik istihdam desteklerinin veya girişimcilik programlarının etkinliğini arttıracaktır. Eğitim programları söz konusu olduğunda, kişinin tüm zamanını geçimini sağlamaya ya da bir eğitim programına ayırması arasında düşük gelirli bireylerin çoğu zaman zor bir tercih yapması gerekmektedir. Odak Grup Tartışmalarında kurslarla ilgili dile getirilen zorlukların başında saatlerin uygunsuzluğu ve kurs yerlerinin uzaklığı dile getirilmiştir. Örneğin, İstanbul'daki kurs yerleri, Fatih veya Gaziosmanpaşa gibi hedef nüfusun yaşadığı ilçelerde yoğunlaşmalıdır. Mümkün olduğunda, eğitim merkezine ulaşım konusunda özellikle evlerinden çok uzağa gitmede güvenlik kaygılarını dile getiren Suriyeli kadınlar için ulaşım imkanları geliştirilebilir. Odak Grup Tartışmaları sırasında kursların erkekler için hafta sonu, kadınlar içinse -çocuklarının okula gitmeden önce veya okuldan döndükten sonra evde oldukları saatlere denk gelmemesi kaydıyla- hafta içi günlerin daha uygun olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun aksi bir durumda, eğitim alınan yerde çocuklar için günlük bakım hizmetleri sağlanmalıdır.

Bu araştırmanın bulguları, Suriyelilerin yeterli derecede Türkçe bilgisine sahip olmayı iş hayatı için gerekli bir unsur olarak gördüğüne işaret etmektedir. Bu nedenle, Türkçe dil kurslarını içeren herhangi bir eğitim programı memnuniyetle karşılanacaktır. Suriyeliler Türkçe öğrenmenin başarılı iş piyasası entegrasyonu için önemli bir unsur olduğunu düşündüğünden, Türkçe eğitimi çok faydalı olabilir. Dil öğrenimi konusunda başlıca iki seçenek bulunmaktadır. İlk seçenek gün içerisinde yoğun dil kursu verilirken, bu öğrenme süreci boyunca faydalanıcılara geçimlerini sağlayacak düzeyde ücretin verilmesidir. İkinci seçenek ise yukarıda belirtildiği gibi kurslara akşamları / hafta sonları / hafta içi uygun saatlerde gitmek olabilir. Dil kursları ve diğer kurslar için, eğitim programı çevrimiçi kurslara izin veriyorsa ve kursiyerlerin fiziksel olarak kurs yerine gelmesini gerektirmiyorsa, çevrimiçi kurslar veya en azından çevrimiçi kurs takviyeleri de bir seçenek olabilir. Ancak, gelir seviyesi düştükçe internete erişim ve internet veri sınırlarının büyüklüğü de düşmektedir. Çevrimiçi kursların verilmesi durumunda, program süresi boyunca faydalanıcılara internet erişimine yönelik küçük miktarda aylık ödemeler verilebilir.

Türkiye'nin iş piyasası koşulları, Suriyeli genç erkek ve kadınlar için yeni bir ortam sunmaktadır. Dolayısıyla, eğitimlerini başarıyla tamamlayan adaylar, uygulamalı deneyimlerini arttırmak için ücretli staj fırsatlarından büyük ölçüde yararlanabilmelidir. Mesleki dernek ve birlikler, bu tür staj fırsatları için özel şirketlere ulaşılması açısından kanallar sunmaktadırlar. Odak Grup Tartışmaları sırasında katılımcılar, mesleki sertifikalardan önemli bir avantaj olarak bahsetmişlerdir. Bu sertifikalar sadece sınavla alınabildiğinden ve öncesinde eğitim gerektirmediklerinden, Suriyeliler Türkiye'de tanıtmakta zorlandıkları mevcut becerilerini bu sayede belgeleyebileceklerdir. Eğitimin verilmesinde yerel yetkililerle yapılacak işbirlikleri, geliştirilecek eğitim programları sonucunda yasal olarak tanınan sertifikalarının düzenlenmesi için hayati öneme sahip olacaktır. Gelecekte başarılı ve deneyimli girişimcilerin daha az tecrübeli girişimcilerle düzenli olarak buluştuğu bir mentörlük ağı da geliştirilebilir. Aynı şekilde örnek rol modeller, deneyimli çalışanlar ve işverenler, işsiz genç kadınlarla

ve erkeklerle bir araya gelebilir. Bu yöntem genç işsiz kadınların ve erkeklerin yeni ağlar oluşturmalarına olumlu katkıda bulunabilecektir, böylece gelecekleri için yeni bir vizyon kazanabileceklerdir.

Özellikle Suriyeliler açısından İŞKUR ile belirli bir derecede işbirliği yapılması, iş piyasasıyla bağlantı kurulması açısından son derece yararlı görünmektedir. Bu hususun en fazla başlangıç seviyesinde olan veya yerel halktan bireylerle kolayca doldurulamayan boş kadroların doldurulması bakımından işe yaraması muhtemeldir. Eğitim programlarını tamamlayan Suriyeliler işsizlik için İŞKUR'a kaydolabilir ve iki örgüt arasında düzenli bir yönlendirme mekanizması oluşturulabilir. Yerel nüfusa gelince, İŞKUR'un hizmetlerine ilişkin farkındalık seviyesi bu grupta daha yüksektir ve dolayısıyla böyle bir işbirliği nispeten daha az önemli gibi görünse de yine de önemlidir. Çalışma alanı ekonomik açıdan zayıf grupların iş piyasası koşullarının iyileştirilmesini hedefleyen çok sayıda kuruluşun bulunduğunu da belirtmekte fayda vardır. Örneğin, Türkiye'deki Suriyelilere işe yerleştirme ve girişimcilik konusunda yardımcı olan STK'lar veya Birleşik İş, İstanbul Sanayi Odası, KOSGEB ve İŞKUR gibi devlet kurumları bulunmaktadır. İNGEV de çalışma alanı dahilinde Suriyeli girişimcilere Arapça yasal, finansal ve satış-pazarlama danışmanlığı sağlamaktadır.

Bu raporun Türkiye'de hem Suriyeli hem de yerel halktan ekonomik açıdan kırılgan kişilerin karşılaştığı engelleri aşmada değer sağlamasını ümit ediyoruz.

EK 1: SOSYAL MEDYA İLETİŞİM KANALLARI

Araştırmanın bulguları, özellikle Suriyelilerin esas olarak aile, arkadaşlar ve tanıdıklar aracılığıyla iş aradıklarını göstermiştir. Bu durum, sosyal medya sitelerindeki etkileşimleri de içerebilmektedir. Bu proje kapsamında, Türkiye'deki Suriyelilerin iş aramada kullandığı sosyal medya platformlarının masabaşı araştırması yapılmıştır. Bu çalışmada ağırlıklı olarak Facebook grup sayfaları ele alınmıştır. Bu çalışmanın sonucu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Aşağıdaki tablo, üye sayısı ve günlük paylaşım sayısına göre Facebook'ta (ve bir tane Youtube'da) tespit edilen en öncelikli grupları sıralamaktadır.

Facebook Grupları / Ankara	Grubun İngilizce Adı	Grubun Arapça Adı
https://www.facebook.com/groups/288819604940460/?ref=search	Ankara'daki işler	وظائف أنقرة
https://www.facebook.com/groups/220087115350121/	Ankara'daki iş fırsatları	فرص عمل في أنقرة
https://www.facebook.com/groups/746846818669706/	Ankara'daki Suriyeliler	السوريين في أنقرة
Facebook Grupları / İstanbul	Grubun İngilizce Adı	Grubun Arapça Adı
https://www.facebook.com/groups/1775343792731530/?ref=br_rs	İstanbul'daki işler	وظائف اسطنبول
https://www.facebook.com/groups/jobs.istanbul/?ref=br_rs	İstanbul'daki işler	وظائف اسطنبول
https://www.facebook.com/groups/296199967411340/	İstanbul'daki işler	وظائف اسطنبول
https://www.facebook.com/groups/wazaifistanbul/	İstanbul'daki işler	وظائف اسطنبول
https://www.facebook.com/groups/1403170586594118/	İstanbul'daki işler	فرص عمل في اسطنبول
https://www.facebook.com/groups/296199967411340/	İstanbul Anadolu Yakasındaki işler	وظائف اسطنبول اسيا ومدينة كبرة
Facebook/ Gaziantep	Grubun İngilizce Adı	Grubun Arapça Adı
https://www.facebook.com/groups/972001606179803/	Gaziantep'teki iş fırsatları, hayırlı insanlar	فرص عمل في غازي عنتاب اهل الخير
https://www.facebook.com/groups/630998973917754/	Gaziantep'teki işler	وظائف غازي عنتاب
https://www.facebook.com/groups/gaziantepsadce/	Gaziantep'teki Suriyeliler	السوريين في غازي عنتاب
https://www.facebook.com/groups/syrianingaziantep/	Gaziantep'te toplanan Suriyeliler	تجمع السوريين في غازي عنتاب
YouTube	Grubun İngilizce Adı	Grubun Arapça Adı
https://www.youtube.com/watch?v=sIQ5XPQVfXs&feature=youtu.be	Youssef Almola	يوسف ملا

